Biblioteca Centrală Regională Hunedoara-Deva

LUCIAN BLAGA, INEDIT: Aforisme, Tălmăciri

MARIA BANUŞ: Ciclu de versuri

ANUL DANTE: Interviu cu Al. Balaci

Proletari din toate ţările, uniţi-vă!

GAZETA LITERARĂ

Anul XII Nr. 20 (583) Joi 13 mai 1965 — ORGAN SAPTAMINAL AL UNIUNII SCRIITORILOR DIN REPUBLICA POPULARĂ ROMÂNĂ — 8 pagini 1 leu

pagina 6:
CRONICA CINEMATOGRAFICĂ
SPORT

pagina 6:
ION VLAD:
Din nou despre monumentul EMINESCU

Şantier naval — Fotografia ION MICLEA

PAGINĂ DIN „CARTEA DE AUR" A UNIVERSITĂŢII VIENEZE

E un noroc pentru condeiul meu că această carte e numai simbolic de aur... Intr-altfel nu s-ar încumeta să-i strice o pagină cu cîteva cuvinte de negreală.

Aurul a fost făcut o singură dată, odată cu sîngele, în toată eternitatea.

Aurul e sîngele cristalizat, după cum sîngele e ca lacrima diamantină, un aur sfînt care simte şi plînge, în melancolie şi bucurii.

Nu ştiu de unde vine ea la mine, din stîncă sau din ceruri, dar găsindu-mă în faţa tineretului adunat la catedra eminentului Profesor de Limba românească, Gossen, am simţit-o fierbinte, lacrima, ivindu-mi-se în lumina ochilor, aş zice cu entuziasm ca la renaşterea limbii, pe care o scriu, a patriei mele şi a poporului meu — în stare de prunc în Şcoala Dumneavoastră una milenară şi ceealaltă vecină cu mileniul. Cu asemenea blazoane de noblеţe, mi se înţelege emoţia, cînd îmi tremură mîna, lăsînd Universităţii urma ei grafică în cîteva aceste cuvinte. Alma mater cuprinde în sînul ei, pe Danubiu, două popoare şi două sensuri de viaţă. Mioriţa şi Doinele iau parte la înviorările mele.

In cele cîteva zile trăite la Viena, am învăţat, tîrziu — nu este aşa? — la 85 de ani, multe lucruri pe care ignoranţa mea nu le ştia: Universitatea se revarsă în Viena întreagă, circulă pe străzi şi bulevarde, vibrează în oameni şi bate în toate inimile laolaltă.

Cartea Dv. de aur e de piatră.

Tudor ARGHEZI

Viena, 6 mai 1965.

ritmuri

Sînt ceasurile colorate
În care nu mai vrei să-nduri
Tăcerea pietrii din cetate
Şi năzuieşti către păduri,
Cînd gestul tău adună păsări
Şi trunchiul tău în necuprins
Întinde braţele de flăcări
Şi înverzeşte dinadins.

Sînt ceasurile-adolescente
Ce nu ştiu jocul din amurg
Înscrise-n cercuri şi în trepte
Spre care drumurile curg,
În care apele se-aruncă
La malurile de răchiţi
Şi peştii vin ca la poruncă
De strălucirea lor uimiţi.

Sînt ceasurile de-nceputuri
În care fluturi din senin
Se-aşează-n zborul lor pe scuturi
Şi cad în cupele cu vin,
Cînd dorm războinicii în iarbă
De aerul pădurii beţi,
Şi li se pierd furnici în barbă
Şi şerpi în tolba cu săgeţi.

Sînt ceasurile-n care ciute
Se-apropie cu botul cald
Din undele necunoscute
Să rupă frunze de smarald
Şi nu mai ştiu de sună cornul
Din pieptul cerbilor chemînd,
Cînd ape ceru-albastru-ntornu-l
Sub umbra lor alunecînd.

Sînt ceasurile constelaţii
În care ne putem iubi,
Noi amîndoi, străfulgeraţii
De patimi şi de nebunii,
Cînd părul tău în despletire
Nepăsătoare îl aduni
Peste pămîntul meu de mire
Bătut de stele şi furtuni.

Sînt ceasurile-n care nu vii
Decît încins de galaxii
Chemat de rîuri şi de fluvii
Şi dus de steagurile mii,
Cînd desenezi meridiane
Pe pieptul tău în tatuaj,
Întors din munţi şi bărăgane
La sărbătoarea din oraş.

Ion HOREA

fruct tînăr

Vino vară. Respiraţi-mă ecouri,
tînără la tînărul pămînt
inima ca o Minervă a Parîngului
cu bătăi de orizont pulsînd

în făptura mea şi dincolo de mine
foşnetul atît de drag şi ştiut
al copacului cu ochi de om în ramuri
în focarul căror m-am născut,

trup din seva lui, fecior al văzului,
fruct de aur din partidul meu
cum e ziua trup din trupul inimii
şi lumina e fecioară de nucleu.

Cezar BALTAG

DE VORBĂ CU PROF. UNIV. DR.
C. GH. DIMITRIU

ADAM

FIUL ACIDULUI DEZOXIRIBONUCLEIC?

● Isis, patroana geneticienilor ● Atacul frontal respins ● Jocul cu mazărea ● Alegeţi-vă soţia din Tahiti! ● Copiii Hiroshimei ● Omul, produs al benzii de magnetofon? ● Cei şapte magnifici.

INTERVIU DE G.-R. CHIROVICI

Secolul 22 î.e.n. Cum spune un erou al lui Anatole France, „oamenii de abia coborîseră din maimuţă". Cred că se mai frecau la ochi nedumeriţi cînd, în preajma deltei Nilului (această revărsare cărela i-a fost sortit să fie izvor) ei săpau pe un sarcofag: „Se trezeşte Isis rămasă grea din sămînţa... (lui) Osiris. Inima ei tresaltă de bucurie. Ea grăieşte: „O! Zei! Sînt Isis. Sămînţa lui Osiris e în pîntecele meu. Zămislit-am chipul zeului în ou. Veniţi dar... Aflaţi în inimile voastre că acesta e stăpînul vostru..." (Aici intervine o femeie care o întreabă pe Isis: „Cum de ştiţi că zămisliţi înlăuntrul oului tocmai pe stăpînul...?" Răspunsul zeiţei este, cel puţin după cunoştinţele ceiui care semnează aceste rînduri, primul din istoria omenirii în legătură cu problemele ridicate de misterul ereditătii. Spune zeiţa :) „Eu sînt Isis, mai bună decît toţi zeii şi mai frumoasă! Iar zeul ce se află în pîntecele meu este sămînţa lui Osiris!" (Subînţeles: cel mai bun şi cel mai frumos dintre toţi zeii). Cu alte cuvinte: „Cum de îţi îngădui să te îndoieşti? Dintr-un asemenea tată şi o asemenea mamă, cum s-ar putea naşte altcineva decît Stăpînul?"

Indignarea — ca aproape toate indignările — o onorează. Geneticienii zilelor noastre o înţeleg dar... nu-i dau dreptate. De fapt, îi dau. Adică, în măsura în care... Insă, din punct de vedere...

Dar, mai bine să le dăm cuvîntul.

— Cred, tovarăşe profesor, că una din temele de meditaţie cele mai fascinante, una dintre cele mai încărcate de implicaţii este aceea a ereditătii. Misterul ei a incitat gîndirea omenească din preistorie, a generat mituri, a fost şi rămîne unul din terenurile în care bătălia cunoaşterii („marea şi nobila luptă în care nu există învinşi") se duce cu fervoare. Materia gîndindu-se pe ea însăşi — înţeleg omul — s-a oprit întotdeauna înfiorată la hotarul netrasat unde moartea devine viaţă şi viaţa devine moarte, aici unde, negîndu-se pe ea însăşi, viaţa continuă. Gazetarul care sînt mărturiseşte jenat fiorul ce-l încearcă, dar poetul...

— Să dăm Cezarului ce e al Cezarului...

— ...iar ereditătii ce este al ei. Intr-adevăr: ce este al ei?

— Nu vă înţeleg.

— In ce măsură fiecare dintre noi este un produs al ereditătii?

— Atacaţi frontal! Dar cred că nu aşteptaţi un răspuns formulat într-o singură frază.

— Nici gînd! Dar aştept prima frază.

— Perfect! Ştiinţa ereditătii se numeşte genetică. Asta ca să ştim despre ce vorbim. Ei bine, pentru cei care se ocupă de istoria biologiei, genetica este un subiect pasionant. Ea a fost şi este terenul unor înverşunate dispute în care controversele au crescut în proporţie directă cu volumul cunoştinţelor. Mi se pare că dintre ştiinţe numai fizica mai poate cere, alături de genetică, însemnele de regină a bătăliilor.

...Despre etapa mitică a geneticii nu mai vorbim. Ce mi se pare demn de reţinut este faptul că de abia foarte tîrziu ea s-a constituit ca ştiinţă. In 1859 — acum ceva, ceva mai mult de 100 de ani — Darwin era obligat să constate: „legile care conduc ereditatea sînt în cea mai mare parte necunoscute". Descoperirea şi formularea primelor legi ale ereditătii s-a făcut către sfîrşitul secolului trecut de către Ch. Naudin şi J. G. Mendel.

— Este vorba de aşa-numita genetică statistică?

(Continuare în pagina 7)

70 DE ANI DE LA NAŞTEREA LUI

LUCIAN BLAGA

GAZETA LITERARĂ a dat cea dintîi ospitalitate unei selecţii din *Hronicul şi Cîntecul vîrstelor* care reprezintă un prim document în care, dincolo de sporadicele pierderi în nisipul procesului memorial, Lucian Blaga îşi transcrie el însuşi un grafic al formaţiei, de la primii ani ai copilăriei, pînă la volumul de debut, *Poemele luminii* (1919).

In primul capitol al „hronicului", intitulat *9 Mai 1895*, poetul îşi evocă satul unde s-a născut — Lancrămul: *Sat al meu ce porţi în nume / Sunetele lacrimei, / La chemări adînci de nume / In cea noapte te-am ales / Ca prag de lume / Şi potecă patimei./ Spre tine cine m-a-ndrumat / Din străfund de veac, / In tine cine m-a chemat / Fie binecuvîntat, / Sat de lacrimi fără leac.*

Mut pînă la vîrsta de patru ani, Blaga explică, poate exagerînd, dar nu deformînd, o prematură tendinţă de interiorizare, de concentrare în sine: „E povestea plină de penumbră a cuvîntului... Cuvîntul meu nu era cuvînt, cuvîntul meu nu semăna cu nimic". [1])

Intre 1902—1906 urmează şcoala primară săsească din Sebeş-Alba, apoi se înscrie la liceul Şaguna din Braşov, pe care îl termină în particular din cauza greutăţilor materiale ale familiei (tatăl îi murise în 1908). De pe acum se impune colegilor. „La cursuri, îmi aduc aminte că uimea pe profesori de originalitatea răspunsurilor pe care le da. Şi în vreme ce clasa îşi îndrepta admiraţia spre muşchii atletici ai unor colegi, bănuiam în sclipirea ochilor lui un joc de flăcări deasupra unei comori" [2]). Acum debutează în *Tribuna* cu poeziile *Pe tărîm* (semnată L. B. Braşov, nr. din 26 martie 1910) şi *Noapte* (nr. din 8 mai 1910), ultima într-o tonalitate amintind de Goga: *Din înălţimile albastre / Incet o rază se desprinde / Prin negură tăindu-şi cale / Şi-o jale-adîncă mă cuprinde.// Că-i văd trudita zbuciumare, / Să afle rostul meu pe nume, / Şi lupta ei necontenită / In calea mea să mă îndrume.*

Este ales preşedinte al societăţii literare din şcoală.

Inainte de a lua bacalaureatul, publică în *Convorbiri literare* un studiu asupra lui Wundt (1912), iar în 1913 un foileton în ziarul *Românul* despre Bergson. Izbucnirea războiului îi zădărniceşte planurile de a pleca în străinătate şi se înscrie la seminarul teologic din Sibiu pentru a fi scutit de înrolarea în armata austriacă. Preocupările îi rămîn aceleaşi — literatura şi filozofia, disciplinele seminarului fiind o anexă. In 1917 pleacă la Viena. Aci stă pînă în 1920, cînd îşi trece doctoratul (cu lucrarea *Kultur und Erkenntnis*).

Blaga se formează la şcoala idealismului occidental, mai ales german: Ludwig Klages, Spengler, Max Scheler, F. Tönnies. Ideologia lui Bergson şi Nietzsche e un făgaş ce duce la principiile artei expresioniste (Trakl, Benn, Werfel etc.). Intr-o epocă în care problema condiţiei umane se pune cu acuitate, expresionismul reprezenta un strigăt al tinerilor sufocaţi de iminenţa războiului, de coşmarul birocraţiei şi funcţionarismului, de rigiditatea ameninţătoare a tehnicismului. In această lume a morţii (a morţii conştiinţelor, dar şi a morţii fizice), în atmosfera nihilismului european, arta este, conform teoriei nietzscheene, ultima metafizică. Civilizaţia, tehnica printr-o abstractizare şi absolutizare de natură spiritualistă sînt văzute ca o primejdie de convertire a sufletelor sub tiparele standardizării, ale statisticii şi calculelor. Salvarea sufletului nu mai este posibilă decît prin „întoarcerea la sursă" (căci prin politică se face numai o schimbare a „cadrului", iar ştiinţa sau tehnica nu pot îndepărta solitudinea). De aici reacţia împotriva raţionalismului, exaltarea subiectivismului şi spiritualismului. Oraşul modern este, pentru expresionişti, devorant, artificial, guvernat de moarte, aici omul îşi duce viaţa într-o închisoare existenţială, acţionînd

George IVAŞCU

(Continuare în pagina 4)

NITUL DE AUR

Termen strict ştiinţific, împrumutat din limbajul constructorilor de nave. Cu toate că ar putea fi şi o imagine. Dar, în fapt, nu e decît o plăcuţă care se fixează pe fiecare cargou-prototip, cap de serie. Luna aceasta, la Şantierul Naval Galaţi „nitul de aur" a fost bătut de ing. Cornel Cloşcă, la „vasul cel mare" care deocamdată n-are nici un nume. Şi cînd va fi gata va transporta materii prime pentru combinatul „Gheorghe Gheorghiu-Dej" din Galaţi.

In vastele hale ale şantierului, la asamblare, la trasaj sau acolo unde ghilotine cu lamă rotitoare taie în tabla groasă, întunecată, urme strălucitoare, „vasul cel mare" e doar o aglomerare de foi de metal, masivă, inertă, foarte departe, aşa cum arată, de ideea plutirii, a alunecării line pe ape.

Vecină, altă grămadă de table, viitoare „platformă plutitoare" pe Dunăre. I se mai spune şi „comanda de la Turnu-Severin".

Nitul de aur, Galaţi, Turnu-Severin — elementele unei asociaţii pline de rezonanţă.

— Dar unde sînt nituitorii?

(...„de altă dată"... aproape că s-ar cere spus, avînd în acelaşi timp urechea pregătită să întîmpine vacarmul, fluviul de sunete — sec — spart — surd — bufnind înfundat, — toate zgomotele care însoţeau munca nituitorilor).

Liniştе. S-a ajuns la nitul de aur al „vasului cel mare".

Cu ani în urmă, între Turnu-Severin şi Galaţi, Dunărea devenise o arteră a întrecerii. Echipele de nituitori ale celor două şantiere navale răpăiau cu ciocanele într-un ecou întins pe ţară şi imprimau ritm uneia dintre primele şi cele mai senzaţionale întreceri. La cît ajunseseră?

Puţini mai ştiu Uitarea — numim o stare poate obişnuită, cu un termen convenţional — această **aparentă uitare**, mai firească la cei care au urmărit ani şi ani rezultatele din întreaga ţară, pare, la prima vedere, de necrezut tocmai la Galaţi. Şi tocmai la constructorii de nave, eroii întrecerii.

Deşi oamenii îşi amintesc întotdeauna. Unul dintre ei, inginerul Angheliu:

— Ţin minte că, prin 1939, cînd am intrat eu în şantier ca ucenic, secţia noastră cuprindea 50% din efectivul şantierului. Secţia de forţă şi greutăţi. Tabla se ridica şi era cărată cu ce se găsea: cu braţele, cu umerii, cu tot felul de scripeţi, improvizaţi şi primitivi, cu patru boi... Nu-i timp şi n-are rost să mergem să vedem unde era grajdul: şantierul avea patru boi, le făcuse grajd pe-aproape şi angajase chiar un îngrijitor care le dădea nutreţ şi-i ducea la apă. Se chema că şi el era lucrător la nave. Nu erau maşini de ridicat, n-aveam ce ne trebuie. Cînd am intrat prima oară la nituitori, cred că se zguduia şi sîngele-n mine de puterea zgomotelor. Ţin minte că, mai tîrziu, prin 1948 cînd era întrecerea în toi, clocotea tot oraşul: „Cît a mai făcut Turnu-Severinu'?" „Se ţin şi ai noştri?" „Cine cîştigă?" Rezultatele păreau fantastice. Dar... ştiţi ceva? La sfîrşitul întrecerii s-a cam dus şi meseria din şantier. I-a luat locul sudura. Acuma, în secţie fişiie ciocanul de sudură, subţire, ca hurduful acordeonului cînd îl încerci şi nu pui degetele pe clape. Nu zic, nituitorii i-au făcut un final frumos meseriei, se ţine minte. Pînă la cîte bucăţi s-a ajuns... chiar de ce s-ar mai şti cu precizie? Cîte-am mai făcut noi de-atunci în şantier... trebuie o istorie să le cuprindă pe toate.

Interlocutorul înalţă palma de pe masă şi stivuieşte, în aer, închipuitele tomuri ale viitoarei istorii. Pe urmă, brusc, transformă gestul invitîndu-ne, cu mîna întinsă, să privim pe fereastră.

— Uitaţi-vă la bazin! Spaţiu, îmi trebuie spaţiu, mă bat cu zilele şi cu orele, trebuie să fac loc şi „platformelor mele" — comanda Severinului — la termen strict.

Platformele sînt, de fapt, două ambarcaţiuni solide, pe puntea cărora vor lucra escavatoarele şantierului hidrocentralei de la Porţile de Fier. Peste ani, cele două porturi dunărene, Galaţi şi Turnu Severin se întîlnesc din nou, legate de febrilitatea construcţiei. Intr-o spirală frumoasă, ele intră iarăşi în memoria ţării, cu marile şantiere din preajmă: Porţile de Fier şi Combinatul siderurgic. Vechea întrecere dintre cele două oraşe a fost una patetică, plină de romantism: ritmul uman dus pînă la deplină strălucire. Acum e o întrecere a tehnicii înalte, a cuceririlor moderne. Un efort — iarăşi ritmul uman, dar pe trepte superioare de desfăşurare — pentru precizie, pentru găsirea soluţiilor inovatoare, pentru calitate şi timp. Şantierul care vibra de larmă de-ţi zguduia sîngele-n vine — a devenit temă de comunicare academică: un institut din Bucureşti preconizează măsuri pentru reducerea şi evitarea zgomotului la locul de muncă. (Cu toate că zgomotele, agitaţia, febrilitatea n-au dispărut; poate şi-au mutat doar sediul: la telefoanele şantierului. „Alo, Reşiţa? Ce-ai făcut cu comanda Galaţilor? Aici S.N.G.-ul S.N.G.-ul... Hunedoara, alo, Hunedoara cînd ne livraţi ce v-am cerut? Bucureştiul? Energia electrică? Cu comanda Porţilor de Fier nici o grijă, ne străduim...").

Intre Turnu Severin şi Galaţi, Dunărea nu mai poartă ecourile miilor de nituri bătute cu nemaipomenită viteză. Fluviul e acum o arteră plenară a întrecerii între cele două Porţi de Fier ale Dunării: cele de lîngă Severin, care vor deveni de lumină şi cele ale Galaţiului — viitor centru al oţelului.

Iar constructorii au ajuns la nitul de aur, imagine neaşteptat de proprie clipei de faţă.

Tita CHIPER

CĂRȚI

ION AGÎRBICEANU:

„Opere" vol. IV

După primele trei volume din ediția de Opere, apărute sub directa sa supraveghere, Ion Agîrbiceanu a mai avut răgazul necesar, pînă la stingerea din viață, să pregătească pentru tipar un număr apreciabil din scrierile sale destinate volumelor ulterioare. Așa se face că cel de al patrulea volum, apărut recent, poartă girul și expresia ultimei voințe a prozatorului, cum de altfel se specifică și într-o notă de pe contrapagina copertei interioare. Consultînd toate cele patru volume, constatăm că ediția a fost concepută pe două criterii fundamentale: primul, al genurilor și speciilor literare, iar al doilea, al cronologiei scrierilor respective. Cu excepția unei „addenda" de la sfîrșitul primului volum, care însumează versurile scrise de Ion Agîrbiceanu în faza inițială a activității sale scriitoricești, între anii 1900—1903, și a unui grupaj de „scene", de schițe dramatizate, dintre anii 1912—1914, inclus la finele volumului al treilea, toate cele patru volume tipărite pînă acum, alcătuite după criteriile amintite mai sus, cuprind schițe și povestiri, așezate în ordinea primei lor apariții în periodice sau în volume.

În volumul al IV-lea sînt introduse schițe și povestiri datate între anii 1922—1936, fără a se ține seama de criteriul tematic. Parcurgîndu-l ne putem da seama totuși, de predilecția prozatorului, într-o anume perioadă de timp, pentru o anumită problematică. Cele mai multe din schițele și povestirile elaborate în 1922 aduc, bunăoară, imagini dramatice din vremea primului război mondial, așa cum s-au răsfrînt în existența umilă a unor țărani sau a unor slujbași modești din orășelele transilvănene și moldovenești (**Părinți. Adăpost de-o noapte, Într-o gară, Zavati, Pentru pace** și altele). Scriitorul se oprește asupra unor aspecte aparent izolate, dar știe să extragă semnificații largi, de însemnătate majoră, transmițînd un vibrant mesaj de umanitate.

Scrise în deceniul al treilea și la începutul celui de al patrulea, cînd orientarea artistică a lui Ion Agîrbiceanu capătă un tot mai accentuat caracter realist, schițele și povestirile reunite acum în volumul IV se disting printr-o clară și consecventă atitudine critică față de realitățile social-politice și morale din acel timp. Spre deosebire de etapele anterioare ale activității sale creatoare, prozatorul explorează mai puțin lumea satului, concentrîndu-se cu precădere asupra universului citadin. De remarcat este că, în această perioadă, își îndreaptă atenția și spre proletariatul industrial, în povestirea **Simbătă sara,** în care prezintă cîțiva agitatori socialiști vorbindu-le minerilor, și străduindu-se să le trezească conștiința de clasă și spiritul solidarității revoluționare. În alte scrieri, în imagini realiste, scriitorul dezvăluia destinul amar al multor intelectuali din acea vreme, în vești tribulații după asigurarea unei cît de modeste surse de existență (**Urmările unui anunț**), își manifesta aversiunea față de afaceriști și profitorii de pe urma războiului (**Frămîntări**) și față de corupția morală din jur (**Dactilografa, Anunțul**), dar mai ales satirizează cu sarcasm, politicianismul venal, patriotard, edificatoare în acest sens fiind indeosebi povestirile **Bărbat de încredere** și **Într-un picur de apă.**

Ca și celelalte, volumul al IV-lea prilejuiește cititorului o cunoaștere mai aprofundată și mai amplă a operei unuia dintre cei mai de seamă prozatori români din această primă jumătate a veacului nostru, cunoaștere care va fi întregită deplin pe măsura apariției și a următoarelor volume ale ediției. Nădăjduim că editura va imprima procesului de pregătire și publicare a următoarelor volume ritmul adecvat unei imense opere scriitoricești îndeosebi a acelora care conțin marile creații ale lui Ion Agîrbiceanu, romanele.

AGATHA GRIGORESCU-BACOVIA

„Lumină"

Noul volum de versuri al Agathei Grigorescu-Bacovia, **Lumină**, este alcătuit din două cicluri distincte, cel mai izbutit dintre ele fiind cel de al doilea. **În memoriam**, în care poeta evocă cu pietate amintirea celui ce a fost G. Bacovia și totodată tovarășul ei de viață. O parte din poeziile acestui ciclu sînt scrise chiar în anul în care autorul **Lacustrei** a trecut în lumea neființei. Ele cuprind confesiuni sufletești ce depășesc cadrul intim, adresîndu-se afectivității cititorului prin simboluri umane legate nemijlocit de destinul unuia dintre cei mai mari poeți ai literaturii române. Versul nu e litanie, nu destăinuie stări lăuntrice limitat-subiective, ci, pornind de la amănuntul biografic, familial, reflectă episoade ale unei existențe creatoare, din al cărei zbucium s-au cristalizat, în poezia românească, neprețuite valori lirice.

Rememorările și evocările Agathei Grigorescu-Bacovia sugerează, adesea, ca într-o pagină de istorie literară, momente edificatoare din viața de trudă și vis a celui ce a scris **Plumb.** „Cu aine însuși în odaie, / Iluminat de-a visului văpaie, // Prin norul vînăt de tutun, / Smulgea tăcerii versul cel mai bun... // Un sfert de veac paznic durerii, / În spațiul solitar al încăperii // Și în tăcerea care-l apăsa, / Amurgu-nfiorat intra..." Fără îndoială, aceea care l-a însoțit și l-a vegheat pe poet cu devoțiune, într-o nobilă comuniune de sentimente și idealuri, nu poate șterge din amintire și din inimă ceea ce a fost propriu numai lor doi. Merită menționată poezia **Nedumerire,** în care momentul primei destăinuiri de dragoste a poetului, sub vraja lunei, este evocat în cîteva versuri sugestive: „Lung ți-ai topit privirea-n vraja ei / Și-o lacrimă ți-a picurat pe mînă ! / Într-un tîrziu, tu ai privit și-n ochii mei, / Și ai șoptit încet, ca-n vis, „stăpînă" — / Dar nu știu cine-a fost atunci / Stăpîna ta. / Magia lunii, care te vrăjise, / Iubirea care-n ochi îmi năvălise, / Sau mîna mică / Ce te dezmierda... / Eu nu știu cine-a fost atunci / Stăpîna ta, / Și nici nu știu de ce acuma luna / E mai aprinsă ca întotdeauna, / De ce-și trimite fastul ei / spre mine, / Și nu mă lasă să gîndesc la tine !..."

Primul ciclu al volumului, încercînd o poezie de notație pe teme variate, conține versuri cu mai puțină substanță lirică.

CAMIL BALTAZAR:

„Soare pe zăpezi"

După popasuri mai scurte sau mai îndelungi în zona publicisticii și a memorialisticii literare, Camil Baltazar se reîntoarce mereu la unelitele sale de poet, cum sugera, încă din 1934, în chiar titlul unuia din volumele sale. După volumul de amintiri **Contemporan cu el** (1962), închinat unor scriitori pe care i-a cunoscut îndeaproape, (ca Liviu Rebreanu, Camil Petrescu, Hortensia Papadat-Bengescu, Mihail Sebastian), pregătind concomitent și o culegere de documente literare inedite, referitoare la aceiași scriitori, culegere a cărei apropiată apariție o așteptăm cu un viu interes, Camil Baltazar ne-a oferit recent volumul de versuri **Soare pe zăpezi.** Marea majoritate a poeziilor incluse aici se află sub semnul senectuții, de care poetul se simte cuprins acum „ajuns la dreapta cumpănă a vieții" (cum spune în poezia ce dă și titlul volumului), dar fără a se lăsa copleșit de melancolii sfîșietoare. Cum e și firesc, condiția aceasta imprimă versurilor o undă de nostalgie reținută, pe care însă poetul o convertește lucid în bucuria idealurilor împlinite, în dorința de a participa entuziast, și de acum înainte, la eforturile colective, creatoare de nobile frumusețí umane și sociale (**Soare pe zăpezi**). Amintirile pornesc de departe, reintrupîndu-se în „adolescentul care buchisește-ntîiele versuri" (**Innoire**), circumscriu momente și episoade cu un contur mai general, dar și de viață intimă, cu intenția de a aduce un elogiu dragostei statornice, (**Imnul în doi**). Depășirea accentului melancolic și afirmarea dragostei de viață, a aspirației de a se contopi cu frcamătul timpului pe care îl trăim; se observă atît în ciclul **Gloria iubirii,** cît mai ales în cel intitulat **Îmi cînt patria** și **oamenii ei,** în poezii ca **Rapsodia păcii, Partid, inima-mi pentru tine bate, Cinstire omului, Elogiul vieții,** ș.a. Poetul, presupunînd că, pentru el, „puține zile au mai rămas / Din calendarul vieții", alungă întristarea și exclamă : „Te ignorăm, o, senectute" (**Elogiul vieții**), mărturisind că destinul său de om și de scriitor a căpătat acum un sens nou, luminos, pe care vrea să-l trăiască din plin: „Decenii șase sînt. Din dragoste de om, / Cîntu-mi fu șopot de tulpine. / Suind în semeni, precum seva-n pom, / Am viersuit și-n burnița tristeții, și la bine. // Acum mi-i drumul clar nămiez, / Partidu-n fruntea lui străluce. / Prin el aflai al vieții miez, / Făgașul care către oameni duce" (**Cinstire omului**).

Reîntorcîndu-se la uneltele sale, Camil Baltazar vădește în unele din poezii, vechiul său meșteșug, oferindu-ne versuri clare, cu o autentică vibrație lirică. Spre regretul nostru însă, poetul mai apelează citeodată și la unelte cam învechite, construind cu ele versuri uneori aride, fără substanță emoțională, alteori retorice, cu expresii tocite, prozaice. Din acestea, fluidul liric se estompează lăsînd în urmă doar șiruri de versuri greoaie, artificioase.

Noul volum de versuri al lui Camil Baltazar întregește o îndelungată și rodnică activitate creatoare, al cărei loc în evoluția literaturii noastre din prima jumătate a acestui veac nu poate fi neglijat.

Teodor VÎRGOLICI

alb—negru:

„INEDITELE" LUI CINCINAT.

Dacă privim ca pe un act salutar publicarea unor amintiri despre Cincinat cum sînt cele datorate maestrului Victor Eftimiu din „Gazeta literară" (Anul X, nr. 49 (507), 5.XII.1963) sau „Urzica" (Anul XV, nr. 19, 15.X.1963), nu putem privi altfel nici punerea la îndemîna publicului larg a unor lucrări inedite ale acestuia.

Cu asemenea sentimente am întîmpinat la timpul lor apariția, în revista „Magazinul" (Anul VIII, nr. 301, 13 iulie 1963) pag. 1 și 3, a unor fragmente dintr-o conferință ținută pe vremuri de Cincinat, intitulată „Ce este epigrama și cum se face ea".

Precizăm de la început că intenția autorului, Simion Săveanu, era lăudabilă. Obiecțiile noastre privesc epigramele inedite așezate la sfîrșitul extraselor din conferința susamintită. Erorile mai vechi, cuprinute în această înșiruire, nu trebuie lăsate să persiste, pentru că ele se pot perpetua și împieta asupra unei eventuale ediții din opera poetului.

Ne sînt astfel înfățișate 19 epigrame, dîndu-ni-se asigurarea că sînt inedite. În realitate numai 4 din cele 19 epigrame nu au mai fost publicate și deci nu erau cunoscute. Celelalte 15 sînt sau nu sînt ale lui Cincinat. Este ceea ce ne propunem să dovedim prin rîndurile de față.

Asupra textului inedităi conferințe se face precizarea că poate fi consultat la Biblioteca Academiei R.P.R., secția manuscrise. În privința epigramelor însă, nu ni se mai indică sursa de unde au fost luate, dar putem ușor presupune că din același loc. Am cercetat și noi manuscrisele cu pricina, unde am dat de conferința și de unele din epigramele citate.

Prima constatare pe care o facem este că au fost date drept inedite unele epigrame care își au sediul în volumul tipărit încă în anul 1925 și care nu diferă de acestea decît foarte puțin. Inedităile din revista „Magazinul" care fac parte din această categorie, în număr de patru, ar putea fi, deci, considerate, cel mult, variante ale epigramelor respective. Pentru a nu ocupa mai mult spațiu facem trimitere la epigramele care se găsesc în partea I-a a volumului, sub numerotarea următoare (întrucît volumul de epigrame al lui Cincinat este nepaginat) : IX, XXXII, XXXVIII, LXIII.

Epigrama improvizată pentru un confrate care a publicat volumul de epigrame „Urzici", a apărut în revista „Epigrama" anul IV, nr. 48 pag. 5 (2 mai 1942), dezvăluită fiind de însuși cel căruia i-a fost adresată (I. Gr. Periețeanu). Cu aceasta, numărul falselor inedite se ridică la 5.

Mai grav este că îi sînt atribuite lui Cincinat Pavelescu 10 epigrame. Una, vizînd cenaclul lui Macedonski, este de Ion Pavelescu, fratele mai mic al poetului. (Vezi volumul acestuia „Epigrame și epitafuri". 1925, pag. 25; de asemenea, revista „Epigrama", anul IV, nr. 39 pag. 5 — 28.II.1942).

Ne-am fi făcut complicii samnatarului articolului, păstrînd tăcere asupra acestui fapt, dacă nu am fi recunoscut și alte epigrame, străine de familia Pavelești. Este cazul celorlalte 9 epigrame, a căror paternitate o relevăm, spre stupefacția lui S. Săveanu, în persoana profesorului și compozitorului Ion Streiescu autor al unui volum de „Epigrame, parodii, balade" (Făgăraș 1934) semnat cu pseudonimul Escustro.

Într-adevăr, toate cele 9 epigrame sînt luate din acest volum (Vezi lista anexată).

Nu obiectăm împotriva faptului că materialul referitor la Cincinat și-a găsit găzduire în coloanele revistei „Magazinul" deși mai firesc ar fi fost să-l întîlnim într-o revistă literară. Cu toate acestea, avem părerea că în acest din urmă caz, exigența pentru redactarea materialului ar fi fost mult sporită și nu ar fi pus în circulație unele erori, cum sînt cele semnalate.

Din vol. *Epigrame, parodii, balade* de Escustro, apărut la Făgăraș în 1934.

Motto :
Slăvită fii de-a pururi, tu prostie,
Că-n labirintul tău cu-atîtea rame,
M-am îmbătat de-atîta veselie
Și ți-am durat atîtea epigrame !
(pag. 3)

UNUI STRADIVARIUS.

Comori de cîntece divine
Mocnesc etern în pieptul tău,
Dar crapă inima din tine
În mîna unui nătărău. (pag. 8).

LUI F S.

La unii îndivizi, prostia
E doar metresă mai intimă ;
La tine — bate-o-ar pustia, —
E chiar nevastă legitimă (pag. 13).

UNUI CARAGHIOS

Ca să rizi cum se cuvine,
Ți-aș prescri rețeta glumii :
Uită-te-n oglindă bine
Și-ai să vezi pe rîsul lumii. (pag. 14).

UNEI BĂRBI SOLEMNE

Treci drept o personalitate,
Tot arborînd mereu o barbă.
Dar nu prea te-ai gîndit, fîrtate,
Că și-n livezi e-atîta iarbă ! (pag. 15)

UNUI INS SENSIBIL

Vream să-ți dedic o epigramă,
Dar... crede-mă, mi-am luat de seamă
Că pentru-un îndivid ca tine,
Mi-ar trebui un bici mai bine (pag. 20)

UNUI CAP IMPOZANT.

Ce cap măreț ce poz-adîncă,
Pe lîngă orice cap de rînd !
Păcat că-n somnul lui de stîncă
N-a scînteiat măcar un gînd.
(pag. 37).

Maestrului Alfonso Castaldi, cu ocazia înlocuirii de la inspectoratul muzicii.

E trist, maestre, că-ntr-o țară,
Cu-atîtea nulități sonore,
Răsplata-i simfonie-amară,
Ce cîntă-n la bemol minore.
(pag. 52)

LUI...

Volumu-ți consacrat drept „Gînduri"
L-am frunzărît cam printre rînduri ;
Dar m-am convins cît de curînd
Că și prostia e un gînd.
(pag. 100).

Din *Rev. „Magazinul"*, Anul VII, nr. 301, simbătă 13.VII.1963.

Motto :
Slăvită fii de-a pururi, tu prostie
Că-n labirintul tău cu-atîtea rame,
M-am îmbătat de-atîta veselie
Și ți-am durat atîtea epigrame !

UNUI STRADIVARIUS.

Comori de cîntece divine
Mocnesc etern în pieptul tău,
Dar crapă inima din ține
În mîna unui nătărău.

UNUI ÎNCREZUT

La unii îndivizi, prostia
E doar metresă mai intimă
La tine — *bate-o-ar prostia* * —
E chiar nevastă legitimă.

ALTA

Ca să rizi cum se cuvine,
Ți-aș prescri rețeta glumii :
Uită-te-n oglindă bine
Și-ai să vezi pe rîsul lumii.

UNEI BĂRBI SOLEMNE

Te crezi drept personalitate
Tot *abordînd* ** mereu o barbă
Dar nu prea te-ai gîndit fîrtate,
Că și-n livezi e-atîta iarbă !

UNUI INS SENSIBIL

Vreau *** să-ți dedic o epigramă
Dar, crede-mă, mi-am luat de seamă
Că pentru-un *ins ca de-alde tine*,***
Mi-ar trebui un bici mai bine.

UNUI CAP IMPOZANT.

Ce cap măreț ce poz-adîncă,
Pe lîngă orice cap de rînd
Păcat că-n somnul *lîn* *** de stîncă
N-a scînteiat măcar un gînd.

Maestrului Alfons Castaldi, cu ocazia înlocuirii de la inspectoratul muzicii.

E trist, maestre, că-ntr-o țară
Cu-atîtea nulități sonore
Răsplata-i simfonie-amară,
Ce cîntă-n la bemol minore.

VOLUMULUI „GÎNDURI".

Volumu-ți consacrat drept „Gînduri"
L-am frunzărît doar printre rînduri
Dar m-am convins cît de curînd
Că și prostia e... un gînd.

GEORGE CORBU

* Atenție la greșita transcriere a expresiei dintre linioare.
** Atenție la enormitatea „a aborda o barbă".
*** Diferența față de original.

REVISTA REVISTELOR

SECOLUL 20

nr. 3/1965

Iată una din reușitele revistei ! „Variațiile pe o temă dată" — ca să fim în notă, tema fiind „literatura și muzica" — reușesc să compună o imagine cel puțin satisfăcătoare a relațiilor dintre aceste două universuri. Efortul principal al redacției s-a îndreptat, după cum era și firesc, în spre luminarea, în primul rînd, a întinsei zone de contact dintre cele două arte, a teritoriului stăpînit în comun. Subliniem, în acest sens articolul lui V. Nicolescu **Sugestia muzicii și literatura,** într-un fel „editorialul" numărului. O legitimă și îmbucurătoare apariție : fragmente din **Doktor Faustus** de Thomas Mann.

Pagini semnificative despre George Enescu semnează G.Călinescu, Em. Ciomac și Ioan D. Gherea. Se citesc cu mult interes eseurile **Aventura muzicii în veacul XX** de Antoine Goléa și **Muzică și despre muzică** de Anatol Vieru. Articolul-manifest al lui Luigi Nono este o pledoarie pentru contemporaneizarea teatrului muzical. Articole despre virtuțile **Jazzului** semnează Mihail G. Andricu și Cornel Chiriac. Foarte interesantă prezentarea lui George Bălan **Fenomenul muzicii concrete și electronice** ca și spiritualul dialog **Muzicologie și stil** de Radu Căplescu.

Revista publică libretul operei **Wozzek** de Berg.

Texte inedite de Dinu Lipatti și D. Kabalevski, o corespondentă despre Ionel Perlea și rubrica obișnuită **Cadran mondial** completează un număr izbutit. Reproduceri după Chagall, Klee, Țuculescu.

SĂPTĂMÎNA EDITORIALĂ

PROZA

Francisc Munteanu, **Hotel Tristeje și alte povestiri,** Editura pentru literatură.

Saşa Pană, **În preajma mutărilor.** Editura pentru literatură. Volumul cuprinde schițe și nuvele care vizează mediile armatei burghezo-moșierești.

Valentin Silvestru, **Glastra cu sfecle,** Editura pentru literatură. Cartea e alcătuită din microfoiletoane, momente și schițe vesele.

Lev Kassil, **Cupa gladiatorului,** Editura tineretului. Romanul e tradus din limba rusă de Sanda Movilă și Natalia Radovici.

L. Frank Baum, **Vrăjitorul din Oz,** Editura tineretului. Volumul cuprinde povestiri pentru copii. Versiunea românească e semnată de Jozefina și Camil Baltazar.

Balázs Béla, **Karl continuă lupta,** Editura tineretului. Traducerea aparține lui Aurel Buteanu.

I. Efremov, **Limanul Curcubeului.** Volumul reprezintă o culegere din povestirile științifico-fantastice ale autorului.

VERSURI

George Dan. **Fildeșul negru,** Editura pentru literatură. Poemul cuprinde cinci capitole: **Creația neagră, Negrii în junglă, Albii în junglă, „Africa albă", „Fildeșul negru" ride.**

Mihu Dragomir. **Șarpele fantastic,** Editura pentru literatură. Volumul, conținînd în parte poeme postume, e format din ciclurile: **Secolul meu, Muzica sferelor, Dor, Despărțire, Nuntă simplă, Permanențe** și **Șarpele fantastic.** Postfața e semnată de Aurel Martin.

Marin Sorescu, **Poeme,** Editura pentru literatură.

Vera Lungu, **Amiaza mării,** Editura pentru literatură, colecția „Luceafărul". Prefața e semnată de M. R. Paraschivescu.

CRITICĂ, STUDII ȘI DOCUMENTE, BIBLIOGRAFII

D. Păcurariu, **Ion Ghica,** Editura pentru literatură. Monografia e însoțită de un bogat material iconografic.

Mihail Gherman. **Daumier,** Editura tineretului. colecția „Oameni de seamă". Cartea e tradusă de Pericle Martinescu și Al. Rotinschi.

Bibliografia literaturii române (1943—1960), Editura Academiei R.P.R. Lucrarea, alcătuită de un colectiv de la Biblioteca Academiei R.P.R., e prefațată de Tudor Vianu.

TELEGRAMĂ

Tovarășului
SCHUSTER DUTZ
Mediaș

Cu prilejul celei de a 80-a aniversări a zilei d-voastră de naștere, în numele Conducerii Uniunii Scriitorilor din R.P.R. și al meu personal, vă transmitem sincere felicitări, calde urări de sănătate și noi succese în activitatea literară și obștească.

DEMOSTENE BOTEZ
Președintele Uniunii Scriitorilor din R.P.R.,

SCRIITORI ROMÂNI PESTE HOTARE

■ **O delegație de scriitori români a plecat în R. D. Germană pentru a participa la manifestările organizate la Berlin și Weimar cu prilejul aniversării a 20 de ani de la victoria asupra fascismului. Ea este compusă din acad. Zaharia Stancu, vicepreședinte al Uniunii Scriitorilor, Eusebiu Camilar, membru corespondent al Academiei R.P.R., Alecu Ivan Ghilia și Paul Schuster.**

■ **La invitația P.E.N.-clubului francez, a plecat la Paris o delegație de scriitori români. Din delegație fac parte acad. Victor Eftimiu, președintele Centrului P.E.N. român, E. Jebeleanu, Al. Balaci, membri corespondenți ai Academiei R. P. Române și Marin Preda.**

■ **În cadrul planului de colaborare între uniunile de scriitori din R. P. Română și U.R.S.S., zilele acestea va pleca la Moscova, pentru a participa la o discuție literară cu tema : „Chipul omului contemporan în literatură", scriitorii români Tiberiu Utan, Dumitru Radu Popescu, Dumitru Micu, Nicolae Țic și Paul Everac.**

cronica literară

*

A. E. BACONSKY

„FIUL RISIPITOR"

poezii

Critica își are și ea micile sale legende. Una din ele atribuia lui Baconsky renume de poet modernist. Pentru cititorul care a reținut această provizorie clasificare de istorie literară, lectura recentei culegeri va constitui desigur o surpriză, revelînd o poezie fixată, prin anumite laturi ale sale, la surse romantice capitale. Lumea e privită de poet printr-un văl diafan de melancolie care nu alterează conturul obiectelor dar le împrumută un aer ireal, enigmatic. Ca romanticii, el mărturisește suferințí ancestrale, nevindecabile : „... boala mea-i asemeni / cîntării porumbelului sălbatic — / și numai celor care-au moștenit-o / de mult — nu le mai trece niciodată". E aici amintirea nenorocirilor războiului („voi duce de-a pururi / în suflet imaginea lor răsturnată") dar și un fel de rău al **secolelor,** al timpului imens, compact, adunat în urma sa, rotind în cicluri lente aspirații uitate și obscure dureri. Autorul **Fiului risipitor** are de altfel o intuiție genealogică acută, sentimentul profund al unei misterioase obîrșii nordice, al speței străvechi din care proclamă că descinde, întemeiată cîndva pe un vag țărm baltic. Contemplînd apele tulburi ale Septentrionului nădăjduiește să vadă, răsărind din valuri, ca un cortegiu prodigios de zeități marine, chipurile strămoșilor. Aceste largi ondulări melancolice, în care recunoaștem ușor specificul liric al lui Baconsky, provin, în cartea la care mă refer, din faptul că poetul nu refuză să contemple uneori versantul perisabil al existenței. Volumul e o meditație susținută asupra trecerii vremii, asupra morții. Disperare însă nu e nicăieri. Un țipăt scurt, răzleț, de neliniște („iarăși se aud prin orașe / siflantele toamnei. // Gîndul se duce, gîndul îmi spune din nou / că toamna odată dansînd pe-un versant al Carpaților / cineva-i promisese în dar capul meu / ca să-l poarte pe tava-i de aur") se stinge repede în registrul dominant al tristeții domoale. Poezia **Natură moartă,** pe care o citez integral : „Tăcută doarme bufnița pe-o carte / și două măști alături pling și rîd / o mască pare și vioara veche / plină de fluturi morți și de cuvinte / de mult uitate. Nici o amintire / n-a mai rămas — păianjenii și praful / au devorat portretele, orbiră / cernitul candelabru și fereastra, / iar bustului de bronz îi plînge noaptea / un greier ochii. Unde să mai caut / urma ființei ? Cadrele de argint / de mult băură lacrima oglinzii. / Amprentele-au pierit și fiecare / suris e-al morții. Pioară calcarul / silabisind în gol. Nedeslușite / cresc stalactitele ..." ne dă sentimentul mutațiilor imperceptibile, al unor laborioase forțe corosive. Arahnidele și colbul macină lucrurile, timpul fracționat, măsurabil se prăbușește în geologic, odaia devine peșteră, brațele candelabrului stalactite. Sugestia de macabru, atmosfera de sinistre împietriri, remarcabile ca forță artistică, rămîn însă izolate. Melancolia e, la Baconsky, filtrată prin zîmbet, cuplată cu latura lucidă a spiritului, înseninată de certitudinea continuității generațiilor și a succesiunii anotimpurilor. Pulverizarea tiparelor firii are loc într-o lume neîncetat fecundă ; descompunerea, dispariția se petrec în vuietul uriașelor cuptoare, aprinse întru creație, ale naturii. Gîndul acestor perpetuări și reechilibrări universale iluminează tristețea dar n-o risipește. Perspectiva cosmică, obiectivă și cea interioară, egotistă, se întretaie mereu, împăcarea și spaima alternîndu-se și contopindu-se totodată. Retrospectiva vîrstelor îi pare autorului o perindare de efemeride și plin de neliniște se întreabă : „Unde mă voi opri ? Vîrstele vin, vîrstele-mi devorează / vechile gînduri, vîrstele își lasă / pe fruntea mea polenul enigmatic / și eu le-arunc strălucitoare-n aer / ca niște cercuri mari prin care trece, / asemenea femeii de la circ, / propria-mi viață". Poetul cugetă la vîrsta incertă — bătrînețea — și la ceea ce va fi la capătul vîrstelor : „Poate că va veni și-un bătrîn sau poate nu va veni..." Detașarea omului de pasiuni acerbe măsoară, de asemenea, curgerea vremii : „Nu mai știu unde mi-e ura" exclamă poetul uluit de convertirea violenței în palidă amintire. Preocupat de marea „trecere", își numără „singur, în calea amurgului" anii în gînd iar troienele îi par morminte. Ca o ripostă la tumultul și prefacerile vieții, moartea se anunță ca tărîm al formelor definitive : „Fiece oră mă schimbă și fiece pas / mă apropie în taină de cel ce voi fi totdeauna". Un sentiment luminos, tonic nu lipsește însă. Rămîne totuși ceva din noi după ultima bătaie de inimă : „Tot ce se vede-n mine va pieri / și va rămîne partea nevăzută". Moartea separă deci esența de accident, nimicește fenomenul degradabil dar păstrează numenul de cristal — fapta generoasă, (poetul adastă noaptea la porțile oamenilor, ocrotindu-le odihna) sensul etic, superior al existenței —, restituindu-l semenilor. Sentimentul timpului implacabil, al vieții ca risipă euforică și tragică totodată de avuții inefabile, nerecuperabile revine în simbolul ce dă titlu întregului volum. Poetul e un **fiu risipitor,** revenind adesea istovit la vatră dar mereu în recidivă, fără speranța happy-endului biblic, făcîndu-și din prodigalitate emblemă, dăruind pretutindeni, tuturor nestematele iubirii, rubinele sîngelui său. El știe că ruina e în astfel de cazuri funestă și că totuși altfel nu se poate trăi. Suflet neliniștit, deschis întrebărilor tulburătoare ale existenței, reveriile, poetul e un frenetic pelegrin. Un duh nomad străbate fără excepție versurile volumului. Devastat de „dorul de lungi rătăciri", purtînd în sînge „ritmul milenar al transhumanței", el e un fanatic al drumurilor nesfîrșite, imaginîndu-și mormîntul săpat în margine de potecă, năzuind avid la peregrinări postume. „Drumuri, văd drumuri în vînt, / drumuri sonore, nocturne, metalice — / drumuri fluide, gonind, înălțîndu-se, / încrucișîndu-se în cîmp, alergîndu-se unul pe altul, / veșnic în vînt gîturi lungi de cocor cenușiu / și de palid flamingo — rețele, rețele se-ntind, / cresc despletite în amurguri ca umbra stejarilor / cu o mie de ramuri" **(Drumuri în vînt).** Dar destinul său „de secantă" — cum spune, cam prețios, undeva, Baconsky — e imprevizibil. Poate că ostenelile călătoriilor se vor răzbuna într-o noapte cînd drumurile — se teme poetul — „se vor întoarce la mine / sugrumîndu-mă, ca pe Laokoon șerpii". Pribegia nu vindecă deprimarea. Aceasta persistă în suflet ca o ceață fină. În odaia bardului, Cavalerul Tristei Figuri, magnific suveran al visului transfigurator, își proiectează protector, pe unul din pereți, umbra gigantică **(Umbra bătrînului domn).** Tristețea vagă, nostalgia unor pierdute candori inspiră o foarte frumoasă poezie **Roua:** „Am adormit noaptea în dealuri / și m-am trezit dimineața de tot. / De ce am plîns atît de mult încît / stau lacrimile revărsate-n ierburi ? // Poate am visat că alergam în cîmpuri / pe malul unui rîu atît de drag — / poate că m-am visat alergînd după vite / Pe șesurile mie-atît de dragi". Poetul se smulge din pînzele cenușii în care tristețea încearcă insidios să-l învăluie, refugiindu-se în natură și mai ales printre oameni. Există în lirica sa un efort autentic, dramatic de comunicare deplină cu semenii, pe care îi admiră și de a căror robustă statură se sprijină adeseori silueta lui subțire, lunară de visător. E o încercare dramatică, presupunînd un proces de dureroase desprinderi, căci poetul e necontenit fascinat de propriul său eu. Înfăptuirile prezentului și presimțirea acelor **lendemains épiques** de care vorbea Heredia îl înflăcărează. Contactul cu realitatea socialistă e anteic, purificator : „Am crescut prin ruini ș-acum iată mă văd / înainte de timp cărunțind printre schele. / Ca un vechi pelerin atingîndu-le vreau / să mă vindec de toate..." Terorizat de spectrul solitudinii exclamă : „Scoate-mă, Doamne-n drumul tuturor". Alteori, poetul fură umbra pietonilor nocturni, despovărîndu-i de „lunga trenă de noapte". Oamenii sînt testamentarii legitimi ai cîntărețului, ei vor prelua gîndurile și neliniștea sa, deschizîndu-i astfel o perspectivă de supraviețuire. Un simțămînt de comuniune frternă luminează în adînc melancolia sa ; în preziua dispariției noastre, — îndeamnă el — să lăsăm deschise porțile casei și în ogradă un cîine ospitalier. Melancolia, sentimentul vremelniciei lucrurilor, vocația peregrinărilor nu epuizează similitudinile ce se pot stabili între lirica lui Baconsky și sistemul de motive și ipostaze romantice. Analogiile continuă. Conștiința singularității, a unui destin aparte, a unui profil bizar, aerian se desprinde din versurile volumului analizat. Orgoliul personalității delimitîndu-se net în cuprinsul comunității coexistă aici cu refuzul însingurării. Poetul se diferențiază cu mîndrie dar caută totodată afinități liniștitoare. „Vai, capetele mele îi vor speria pe mulți, / și-această asemănare cu norii o să-mi poarte / mult nenoroc" ; „Și totuși, aici / lîngă stelele voastre, cîndva m-am născut / într-o noapte de iunie". Patosul pribegiei se ramifică viguros la Baconsky dintr-o înclinație, fundamentală, către reverie. De aici evocarea ploii propice visării, a parcurilor autumnale, a imenselor desfrunziri. Poetul, „fost penitent al viselor" trimite noaptea, ca un magician, vise oamenilor. Pe aceeași linie romantică erotica lui e făcută din rememorări, despărțiri, istorii „insolite". Rămas singur cheamă păsările să înnopteze în tiparele „de zei anonimi" tăiate în nisip de trupurile îndrăgostiților. Sufletul tulburat de vechi iubiri e o amforă sfărîmată : „Pianissimo ! vino, amurg / pentru neisprăvitul tău mozaic, am în inimă / cioburi destule". Frumusețea carnală a femeii e mai mult evocată statuar („în coapsa ta sînt minereuri rare / sclipind nocturn") decît receptată senzorial, direct. Dintr-o străveche asociație poetică (femeie-mare) Baconsky scoate efecte de rară plasticitate, descoperind în membrele și trupul iubitei unduiri și lascivități de plante subacvatice **(Nud în întuneric).** Orgolios — după cum singur mărturisește — și de aceea tentat de gestul spectaculos, poetul se lasă sedus uneori de fastul medieval și de infatuări hispanice. Termeni ca : gotic, herald, armuri, scut, mantie etc. apar frecvent în volum. Moartea însăși e reprezentată ca o falnică, solemnă intrare în Escurialul sumbru al eternității : „Cu armuri strălucite și mantii purtate de vînt /, voi putea fi văzut coborînd către alte tărîmuri". După cum se observă, înclinația către poză, către atitudinea studiată, cu efect calculat nu lipsește din lirica sa. Sînt însă aceste elemente întotdeauna antipoetice ? Numeroase exemple ar putea arăta că atît afectul cît și afectarea pot fi surse de poezie. Cu atît mai mult cu cît afectarea nu exclude neapărat sentimentul, ci doar încearcă să-l potențeze prin mimare. Problema e de dozaj, de nuanțe. Uneori Baconsky stăruie însă prea mult, aproape manierist, în altitudini pe care le vrea elevate, hieratice, dar care adeseori nu sînt decît crispate (îl persecută de exemplu reprezentarea omului cîntînd în extaz) sau reia, nepermis de frecvent, anumite motive și elemente poetice (drum, vînt, nimb, maree, fosfor etc.). Un risc al repetițiilor fade, neexpresive, există la autorul **Fiului risipitor** cu atît mai mult cu cît el își alege tropii din fondul principal, în mare parte străvechi, al imaginilor, poetice prin tradiție, verificate, adeseori utilizate și uneori uzate (cocori, lar, aureolă, lebădă, statuie, flux, spirală etc.). Versul lui Baconsky nu evită totdeauna golurile de aer, prăbușindu-se uneori subit în loc comun sau în stridență retorică, periclitînd astfel un zbor poetic cu elegante planări. Nesusținut uneori de o vibrație autentică și de un efort metaforic corespunzător, (apar și astfel de imagini : „o geană de lumină se deschide" ; „turmele norilor fug îngrozite mugind, tropotind / din copite, simțind cum se apropie vîntul cu haitele / lui, stelele ard neclintite în orbitele beznei" ; „zăpezile cu aripile strînse"), de acea intuiție a cuvintelor „predestinate" unor superbe îngemănări, versul alb pe care-l practică de obicei Baconsky (în sfîrșit, un argument în favoarea „modernismului" său) devine în astfel de cazuri incolor.

Volumul lui A. E. Baconsky, melancolic andante, — meditație asupra timpului și a structurilor perisabile dar și asupra esențelor adînc împlîntate în durată — evocă un sentiment de grațioasă tristețe. Introdus într-o nouă constelație de raporturi psihice, înconjurat de centri luminoși ai unor afecte robuste generate de socialism, el își modifică nuanțele, își restrînge sfera de iradiație. Dar persistă totuși, și e firesc să fie astfel, împletind farmecul cu durerea, sporind complexitatea naturii omenești. Cartea lui Baconsky aduce în poezie șoapta unui glas pe care-l ascultăm dintotdeauna-n noi.

Răzbat însă, arareori, în volum vibrațiile energice ale procesului de construcție socialistă. E un echilibru rupt în versul poetului ce se contemplă narcisiac în unda vremii. Baconsky reflectează întotdeauna asupra timpului, rareori însă asupra prezentului. Imaginea acestuia e în carte destul de palidă. Semnalam mai sus o anumită primejdie pe care solicitarea acelorași elemente o implică într-o poezie unitară ca ton dar monocordă. Receptarea mai directă, mai vie a sensurilor realității noastre bogate, dinamice, ar putea impune noi motive lirice, ar face să țîșnească alte tonalități. N-aș vrea să introduc un criteriu de strictă psihologie în discutarea poezi

In loc de poem

EUGEN FRUNZĂ

Tu, dincolo de tine, mîine,
te-ntrebi cum vei rămîne?
Te-ai vrea un licăr sau o boare
pe-o stea netrecătoare?
Te-ntrebi ce cîntec o s-ajungă
acea bătaie lungă
ce scapă zborului năuc
al celor ce se duc?

Privește-ți chipul în oglindă:
ce freamăt te colindă?
O altă nemurire joacă
pe umbra ta săracă;
o altă trecere e-n tine
spre lumea care vine:
multiplicat ești de pe-acum
în orice loc și drum.

Atîta doar: fugară clipă,
să arzi ca o risipă;
dogoare în PREZENT, oricînd
să chemi un mai curînd;
deplin și sacru-ndatorat
prin cîte ai de dat,
să te prevezi și-n veșnicie
ostaș la datorie.

O, vei trăi în piatra pură
cioplită pe măsură
acestei vremi de vis și glorii
cu-nalte traiectorii;
vei trece-n focul ce-ncunună
columna ei străbună;
vei fi și brazdă, și furnal,
și cîntec vertical.

CONSTANTIN GEORGESCU

cea mai frumoasă culoare

De obicei, toamna uimește prin culori. Oamenii se opresc și mîngîie cu privirea frunzele salcîmilor, chiar dacă întorși acasă, nevestele îi întîmpină mînioase în deschizătura porților. Așa e croită lumea: din bucurii și culori. Și Marin Scamatoru cunoaște și culorile și bucuriile. Poate de aceea stă uneori în golul drumului, și socotește cîte frunze au mai rămas în dudul din fața casei după prima brumă și cîți ani mai are fie-sa pînă să se facă doctoriță. Are un năravuri, o deprindere mai veche: în mersul lui de la grajduri acasă, se oprește din vreme în vreme, și face socoteala degetelor mîinii stîngi. Prima dată apasă pe cel mic și zice: „Mi-am vopsit uluca"... Mai calcă o bucată de drum și-l apasă pe-al doilea: „Mi-am turnat și pietre pînă la scara casei..." De la al treilea în sus, le ridică și se ceartă în gînd cu nevasta: „Io zic să plantăm viță d-aia de se prinde-n tencuială ca la casele boierești", e de părere femeia. El nu poate fi de acord. Pe degetul ăsta, Marin și-a făcut alte calcule. Să pună vie nobilă, trei rînduri de vie nobilă, în lungul curții, să-i facă struguri de masă. Pe al treilea nu-l pune deocamdată în calcule. Aici este vorba de o dorință de-a lui, care nu se poate realiza fără voia fetei. Și fata s-a cam înstrăinat de cînd a plecat la facultate. Vine rar pe acasă și i se pare că-l privește cam de sus. Nici nu îndrăznește să se gîndească s-o vadă doctoriță în sat. Și alt copil nu mai are. Gîndul ăsta-l frămîntă cît e ziua de lungă și uită mai mereu că la mîna stîngă n-are decît patru degete. Ar vrea să-l apese cu vreo dorință și pe-al cincilea, dar nu poate. Întîi trebuie să aștepte să se realizeze toate patru, și apoi s-o ia de la capăt cu altele noi. Nu-l are de mic. I l-a retezat cu barda Nae Bibei, la ascuțit de araci. Nae era singurul om din sat cu vie altoită. Cît a fost copil, a tras nădejde c-o să-i crească la loc. „Lasă, bă, că-ți prinde bine, l-a mîngîiat Bibei. Pînă te-oi însura îți trece. Iar de s-o întîmpla să rămîi ciung, te apuci de scamatorii..." O fi trecut vreun copil prin fundul grădinilor și i-a auzit vorba, că Marin a rămas cu numele ăsta pînă în ziua de azi. Din pricina degetului retezat a avut numai necazuri. A trebuit să se certe la recrutare cu cei din comisie ca să-l ia în armată. Altfel nu s-ar fi putut socoti în rîndul flăcăilor și poate nici de însurat nu s-ar fi putut însura. Cine l-ar fi luat cu armata nefăcută? S-a liberat și a luat-o pe Maria. O vreme, tot în curtea lui Bibei a trebuit să argătească. Pămînt puțin și la altul nu găsea de lucru. În vreo două rînduri a plecat să muncească la București. S-a întors mai sărac decît a plecat. Șase ani a făcut cărăușie cu caii și căruța celuilalt. Căra de luni pînă sîmbătă, și sîmbătă punea banii în poala nevestii lui Nae. Cînd intra pe poarta casei, își lua femeia la bătaie. Într-o iarnă s-a rupt gheața cu el. S-au înecat caii. A vîndut două pogoane de pămînt să-i poată plăti. Căruța au scos-o oamenii cînd s-a desprimăvărat.

A muncit din noapte pînă în noapte să-i facă fetei un viitor. De atunci are năravul cu degetele. Își făcea noaptea socoteli în gînd. Nevasta zicea s-o dea pe fată la croitorie. El s-a opus. Copilei îi era dragă cartea. „Ce vrei să te faci, taică?" „Doctoriță". „Doctoriță să te faci..." Și Marin a apăsat pentru prima oară pe degetul mic. Cînd și-a făcut casa a anăsat pe următorul și de atunci mereu... O vreme l-a cam persecutat inginerul și nu i-a mers prea bine. Dar a muncit cît trei și-a scos-o la capăt. L-au mutat pe inginer. S-a dovedit că era în cîrdășie cu Nae Bibei și mai cu seamă cu nepoată-sa. De-un an le-a venit altul. Marin a vrut să-l ia în gazdă, dar n-a îndrăznit. Să nu-și închipuie lumea că-l bagă în casă pentru fată." Asta-i al patrulea deget. Dacă ar fi după voia lui, l-ar apăsa imediat. Se mai ia în gură din cînd în cînd cu nevasta, dar nu ceartă adevărată. Asta i se întîmplă numai o dată pe an: toamna, cînd iese vinul nou și se schimbă culorile frunzelor. De fapt, dacă se gîndește bine, are și femeia dreptate. Vița aia sălbatică are o culoare ruginie, de te-apucă ameteala cînd o privești. Dar să mai aibă și ea un pic de răbdare. Două degete mai sînt, că celelalte două s-au îndeplinit și-o ia de la început. De cînd îi sînt dragi culorile, nu știe. S-a trezit cu patima asta, că patimă este și pace. I s-a dus numele de cunoscător în tot satul. Dacă-și vopsește unul tîmplăria casei ori gardul, pe el îl cercetează. Și el se gîndește mai întîi, face socoteli în gînd, apoi își dă părerea și amestecă vopselele de probă ca pictorii adevărați. La două-trei zile, după ce s-a uscat, se oprește în poarta omului, stă cu mîinile la spate și se minunează: „Ia te uită dom-le ce frumoasă a ieșit..." L-au chemat să-și dea părerea și cînd s-au zugrăvit pereții căminului. Aici a trebuit să se gîndească vreo cîteva ceasuri. Intră prea multă lume în cămine și lume străină, așa că nu poți să te faci de basme cu cine știe ce culori neghioabe.

Dimineața, cînd vine de la grajduri, asta numai în lunile de iarnă, drumul îi trece pe dinaintea sediului. Se mai adună cinci-șase inși la taifas și pun la cale ce-o să facă după ce se ia zăpada. Pe inginer îl găsește la un loc cu oamenii. „Ăstuia îi curge sînge de țăran în vine, socotește Marin Scamatoru. La vremea asta se scoală numai omul care dă cu apă pe ochi înainte de răsăritul soarelui. Și vorbește ca noi, asta-i important"... Se așază pe o bancă la un loc cu ceilalți, aprinde o țigară, apoi apasă pe rînd degetele mîinii stîngi. Cînd se află aici, poate să le apese fără grijă chiar de cîte două ori pe fiecare. Nu încurcă niciodată dorințele lui cu dorințele lumii.

— Mai facem o magazie?

— Facem, spun oamenii și Marin

Desen de NICĂ PETRE

este de acord. Un deget apăsat...

— Da grădina o mărim? întreabă inginerul. Scamatoru i-a urmărit privirea. Frumoasă culoare de ochi, albastră. Și mai apasă un deget. Grozav îi place culoarea albastră. Dacă l-ar întreba cineva care urmează la rînd, ar spune „albă". În zilele senine ori la ce treabă s-ar afla, dacă aude avioane zburînd își înalță privirea și dacă are norocul ca avioanele să mai lase și dungă albă pe cer, stă cu ochii lipiți de albastru, pînă i se taie privirea de culoare. Într-o noapte a avut un gînd de i-a venit și lui să rîdă: „Păcat că nu-i și pămîntul de culoarea zilelor senine cînd ninge..."

— Trimitem și două femei la școala de brigadieri? aude el întrebarea.

— Trimitem, răspund oamenii.

— Uite, nevasta ăstuia ar fi bună pentru o treabă ca asta, zice președintele. O vreme, degetul omului se mișcă ba în sus, ba în jos. În cele din urmă, Marin îl apasă și oftează: „Mă fac și cu nevastă studentă"., gîndește el. „Trebuie să le trimet bani la amîndouă, da nu-i nimic. Muncesc, și poate or să mă țină și ele pe mine în vreo școală, că eu nu m-am pus în curmeziș la dorințele lor."

În dimineața asta, Scamatoru vine pe mijlocul drumului fluierînd ca flăcăii. I-a fătat Sura un mînz de toată frumusețea. De două luni îi dă cîte o mînă de zahăr numai să-i facă un mînz breaz. Și așa i l-a făcut. Grăbește spre casă. Are de gînd să-și umple buzunarele cu zahăr ca s-o mulțumească pe Sura. La sediu n-o să se opreasc decît la întoarcere. S-o găsi unul care să țină socoteala propunerilor pe care le fac oamenii.

Noaptea trecută a nins. În zori s-a înseninat, și-acum lucește un soare ca-n martie. Ciudată iarnă a fost anul ăsta. Cînd au așteptat-o oamenii să le acopere semănăturile, n-a vrut să vină. Noroc că n-a fost ger ca-n alte ierni. De vreo săptămînă ninge. Dar ninge numai noaptea, de parcă iarna s-ar rușina să apară în fața copiilor atît de tîrziu. Soarele de peste zi topește zăpada. Stau oamenii pe prispele caselor și nu știu pe ce să pună mîna. Cînd se înserează e mai simplu. Îți bate un vecin în poartă sau bați tu în geamul lui luminat. O farfurie de scovergi pe masă, două pahare curate și-o ulcică de face popas rubiniu înaintea ta, altfel trece vremea.

Marin Scamatoru nu mai fluieră. Cîntă în gînd un cîntec din tinerețe și grăbește spre casă:

Foaie verde lin-pelin
Azi e nor, mîine-i senin...

Nevasta i-a plecat la școala de brigadieri zootehnici pentru șase luni și el a rămas singur pe bătătură. N-are cine-i face scovergi. Seara taie urmă în latul drumului și intră în curtea lui Ilie Puzderică. Uneori, trece drumul cu o sticlă plină în buzunarul hainei. Are vin cu miros de floare de tei. Îi știe secretul de păstrare de la socru-său și nu ți-l spune nici să-l pici cu ceară. Bani le trimite la amîndouă, dar nu în aceeași zi. „S-or învăța cheltuitoare". Pe mandat le scrie amîndurora aceleași vorbe: „Învățați să nu mă dați de rușine înaintea oamenilor. Nu duceți grija casei. Voi stați cu mîna pe carte". După masă are de gînd să se ducă la poștă. Încă n-a sosit vremea să le trimită bani, dar trebuie să le dea veste de mînz. Să le spună că are pată albă în frunte și le trimite totuși 200 de lei. I-a spus Maria că are cheltuială mare. Se duce cu fiie-sa seara la teatru, mai mănîncă o prăjitură, mă rog, orașu-i oraș, ce știi tu!... Stau amîndouă la un loc. „Te pomenești că-i vine poftă și ăsteia să se uite de sus la mine cînd o termina școala. Noroc că nu sînt în brigada ei. N-aș suferi..." Cînd dă cotul la Ion Fofia i se lipesc ochii de firma sediului. Stă unul pe-o scară cu două picioare și-i dă cu vopsea. Se miră că nu l-a întrebat nimeni de culoare și doar a fost în fiecare dimineață la un loc cu ei. Îi vine s-o ia la fugă să vadă vopseaua, dar se stăpînește. Să se fi descoperit vreun alt specialist? Nu-i vine să creadă. Asta-i o deprindere care nu se formează cu una cu două. În vremea asta s-a apropiat. „Albastru", șoptește Marin și-ar vrea să se urce pe scară și să-l îmbrățișeze pe omul căruia nu-i vede fața. Soarele sărută culoarea proaspătă care lucește în lumina dimineții și el privește firma mai întîi din față, apoi dintr-o parte și iar din față. „Trei sute îi trimet Mariei dacă scrie cu alb pe albastrul ăsta. Deștept a fost ăla căruia i-a trecut prin minte s-o vopsească proaspăt. Cafeniul ăla cu care a fost dată la început, mie nu mi-a plăcut niciodată. Ăsta a fost gustul inginerului ăl vechi. Se și scorojise. Crăpase peste tot, de-ți era greu să citești ce scrie pe firmă. Urîtă culoare; semăna cu sufletul lui", gîndește Scamatoru și-și vede de drum. Cînd ajunge în dreptul porții, strigă la vecin: — Băi Ilie, vino pînă la mine să bem un pahar. N-am scovergi, dar de tine nu mă rușinez. Tai o bucată de șuncă și merge.

— E cam de dimineață. Marine...

— Da, mă, da mi-o fătat Sura mînz cu alb în frunte, asta-i una la mînă, și apasă un deget; a doua, dă cu vopsea albastră peste numele inginerului.

N-au băut mult. Marin și-a umplut buzunarele cu zahăr, l-a luat de mînă pe Ilie cum se iau copiii cînd se duc la școală și-au plecat amîndoi pe după grădini. Nu l-a slăbit pînă la grajduri.

— Uite, mă, cal! De curse-l fac, se laudă întinzînd mîna cu zahăr și celorlalți. Mînca-l-ar tata să-l mănînce. De curse-l fac!...

— Frumos, se minuna vecinul. Și pata asta de pe frunte face toate paralele.

— Așa-i?

Cît au rămas acolo, n-aveau de unde să știe. Bucuriile nu se măsoară cu ceasul.

Era soarele sus și cerul senin și Marin se minuna de albul literelor așternute pe albastrul culorii proaspete: „COOPERATIVA AGRICOLĂ DE PRODUCȚIE".

— Așa da; a răspuns el cine știe cărui gînd, apoi se dădu lîngă gard ca să poată privi fața omului ridicat pe scară. Dumneata ai mai vopsit și alte firme?

— Oho...

— Cu numele ăsta nou?...

— Nu, cu numele ăsta, a dumneavoastră-i prima...

— Și culoarea, ți-a venit ea singură în minte?

O clipă cel după scară l-a privit surprins. Ilie Puzderică îi asculta din mijlocul șoselei. Apoi omul își șterse mîinile pe deasupra pantalonilor și își aprinse o țigară.

— Nu, i-am auzit pe oameni că-i place culoarea asta unuia de-i zice Scamatoru. Marin căscă gura a mirare.

— Și albul, și albastrul?...

— Amîndouă...

— După cîte-am înțeles și inginerului îi place. Omul se coborîse după scară și privea și el firma, parcă un pic uimit. Îi întinse foc celui ce-i stătea înainte venit de lîngă uluci și se mută de pe un picior pe altul de cîteva ori. Eu sînt venit de-aseară. Mi-o fost în gînd să termin pînă la prînzul mare. Deștept inginer aveți. Numai să-l păstrați. După cîte am aflat aseară la bodegă s-ar cunoaște cu a ăstuia de-i zice Scamatoru: Să nu vă treziți că pleacă după ea. Lui Ilie i s-a părut că privirea vecinului a devenit tristă și aburită, dar n-a înțeles nimic. L-a văzut numai că ridică privirea spre albastrul de deasupra și tace. Poate că Marin căuta cu ochii un avion care să lase urmă albă pe cer. Cînd s-a uitat din nou la cel din fața lui, i-a întins mîna și i-a zis:

— Vărule, hai pe la mine să bem un pahar. N-am scovergi, da tăiem niște șuncă și merge. Să-ți spună Ilie, nu că mă laud, da am eu un vin cu miros de flore de tei, mai rar. Și mă pricep și eu nițel la culoare... Nu se știe de ce, dar la vorba asta, Marin Scamatoru a încercat să apese pe degetul retezat de barda lui Nae Bibei.

Seara s-a dus să dea telegramă „studentelor". „Faceți bine de lăsați teatrul și veniți sîmbătă acasă. Drumul vi-l plătesc eu. Altfel, pleacă inginerul..."

MARIA BANUS

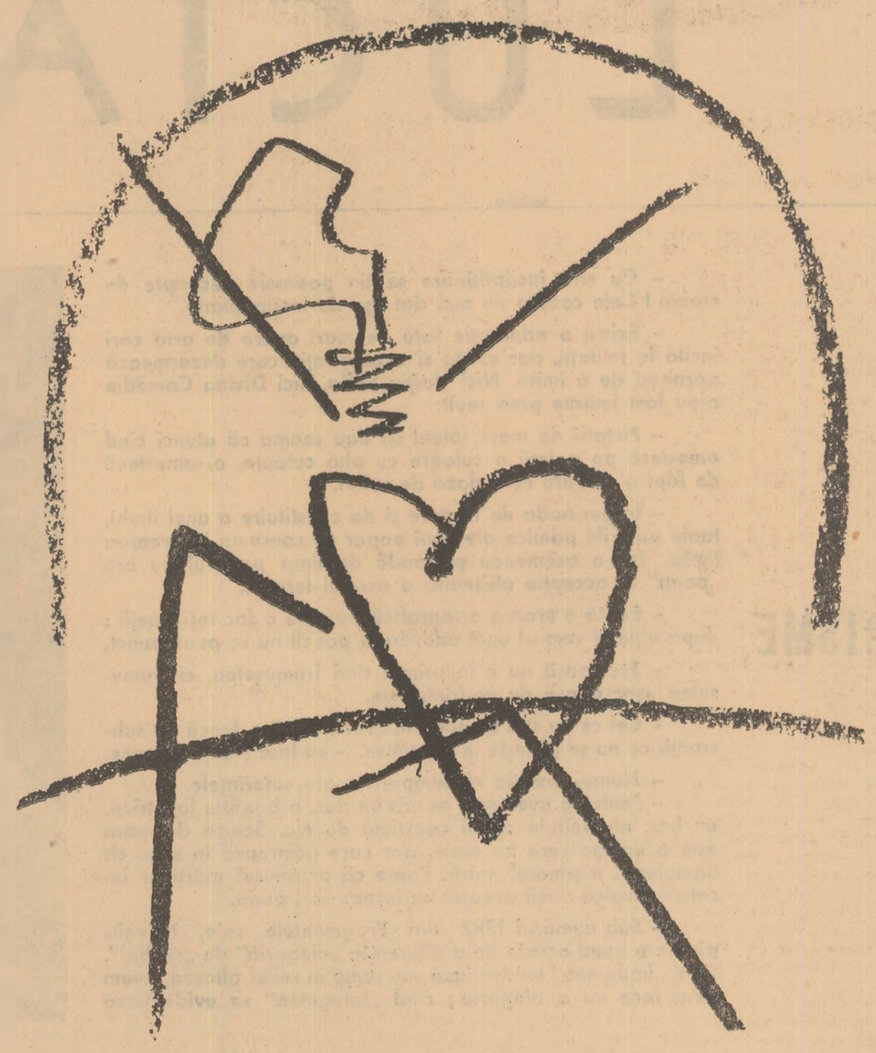

Desen de GETA BRĂTESCU

Nuntă

În camera nupțială era un frig negru, cosmic.

Dezbracă-te, i-am spus, să mă-ncălzești.

Și-a deșurubat întîi capul,
cu scrîșnetul lui Saturn,
cînd vrea să scape din strînsoarea inelului
sau ca un dop de sticlă,
cînd hîrșîie pe gîtul de sticlă al sticlei.
Și-a deșurubat brațul drept,
ca un ghivent de obuz.
Și-a deșurubat brațul stîng
ca o rachetă zveltă, metalică.
Și-a deșurubat proteza piciorului drept,
înjurînd ca un mecanic lîngă motorul gripat,
și-a deșurubat proteza piciorului stîng,
și fiarele ei gemeau pe fier,
ca-ntr-o hală de cazangerie.

M-am tîrît lîngă inima lui,
am pus capul pe pieptul lui,
am ascultat bătăile inimii lui.

Nu scrîșnea, nu zornăia, nu exploda,
zvicnea —

Creșteau pe potecă fire de iarbă,
un bot de iepure-ntre crengi de alun,
o fișie lăptoasă de nor.

Nu hîrșîia, nu exploda,
zvicnea —
atunci, în sfîrșit, am plîns.

La strada

Omagiu Giuliettei Massina

Zîmbesc.
Pietrele drumului au forme ciudate
și-n fiecare-i un gnom drăgălaș și prieten
ce cîntă: „Zampano, Zampano,
E arrivato Zampano!"
În aer sînt mici curcubee,
clăbuci de săpun,
și-n fiecare clăbuc se dă peste cap un soare micuț.
Rîd cu gura pîn'la urechi,
fac tumbe și bat ritmic micuța mea tobă.
Din fiece bătaie
răsare-un cireș sălbatec de-o parte și alta a drumului,
sunete mici, scăpărătoare,
îmi pardosesc panglica albă-a șoselii,
și toba mea bate în ritmul triumfător al fericirii.
Dar el se uită la mine,
privirea lui mă bolește, m-azvîrle pe jos
ca pe-o hîrtie murdară,
trece prin mine, dincolo de mine, într-un gol mineral,
bagheta magică se transformă-ntr-o joardă,
mă plesnește cu ea peste mîini.
Ritmul se-mpleticește, sorii se înnegresc,
carbonizat, monstruos, marele saltimbanc îmi acoperă cerul,
ritmul e mort, toba bate nebună, în contratimp.
Departe, departe, ca-n vis,
umbra unei tumbe, totuși o-ncerc,
cu gura întinsă pîn'la urechi,
caraghios și de plîns mă rostogolesc,
ca o minge de lacrimi,
azvîrl jeturi subțiri, strălucitoare,
lacrimile cad pe șosea,
sînt o ploaie caldă, mult așteptată.
Printre lacrimi, joarda pe care o ține în ghiară
se înstelează cu muguri,
ghiara carbonizată capătă nervi și tendoane
și seamănă iarăși a mînă,
prin vinele ei curg iar firicele de soare
Și eu merg,
fac tumbe și iarăși tumbe,
ritmice, strălucitoare.
Nu mă-ntreba cine sînt,
de unde vin, încotro merg,
oricine poate vedea urmele din palmele mele
Cînd ele demult vor fi una cu lutul,
urmele roșii încă vor trece șerpește prin aer,
cînd pălăria mea de Charlot
se va-nălța liberată la cer,
umbra ei, conturul duios al melonului meu de clown feminin
va rămîne aici,
va rămîne ecoul tobei micute
care din fundul de vreme al așteptărilor,
scotea la lumină, făcea să se-audă:
„Zampano e arrivato,
E arrivato Zampano!"
pioasa, naiva, împovărata cu aripi,
pururi adolescenta bună vestire.

Umblu după tristețea mea

Umblu după tristețea mea,
dură, strălucitoare, tăioasă,
tînără, crudă,
cărnoasă, încercănată, filfiitoare,
ca femeile halelor din Paris, în 89.

Umblu după tristețea mea
și n-o mai găsesc.

Ce lacomă eram

Ce lacomă eram,
îți ceream o volută, un salt, o disonanță,
o cădere în gol, o-nălțare la ceruri,
o străfulgerare albă și neagră,
un dans complicat, violent, al ideii.

Acum îmi plimb mîinile ca o oarbă,
pe conturul craniului tău
și spun: un nas, o ureche, o gură...
Doamne, sînt fericită.

Loreley

Mine atomice vor fi instalate de-a lungul Rinului, pe stîncile lui Loreley...

Părul tău de apă verde, Loreley,
ochii tăi de vrajă neagră, Loreley,
stînca ta de moarte-abruptă, Loreley,
Fără cîntec rămîi, Loreley,
fără diră fluidă de aur,
fără ecouri...
Cenușie și goală,
gol mineral,
tăgadă-a legendei,
în ultima pulbere.

Vis cu înger

Și totul se-ntîmplă după tipic.
Trec podul, las un bănuț de aramă
în mîna vameșului înaripat
și el începe să-mi scotocească bagajul.
— Ce-ai acolo, în sac?
— Cartea cu poze.
— Ce poze?... Ai părul cărunt.

Și mă privește cu suspiciune.

Mi se face teribil de frig.

O amintire, o bufniță, vine în zbor
de pe pămînt,
îmi descuie cu ghiarele pieptul.

Să vezi că mă trec la debili mintali,
la inapți pentru rai.
Dincolo de pod e camera de gazare
pentru nebuni și bolnavi.

Biiguiesc: „Nu e ce crezi,
eu am voie, pot să fiu copil oricît vreau,
să mă scald în amurg,
în văgăuni albastre de nu-mă-uita,
în explozii nocturne, ca niște ploi de cuțite
am voie, auzi, eu scriu..."

Ce sarcastic îngerul mă măsoară!

Ce-o să se-aleagă din mine,
din albumul cu poze?
Îl strîng mai tare la piept,
tremur scăldată-n sudoare,
și stau așa și aștept,
pe muchea treziei.

Goana torțelor

Binecuvîntează gestul care te neagă.
El e izvorul.
În el se aude cum frunzele cresc.
În el e răcoarea făgetului
și luminișul după tăiere,
cu umede așchii, gălbui,
în văzduhul de miere al zilei.
Binecuvîntează gestul care te neagă,
chiar dacă de-abia-l înțelegi,
chiar dacă el își înmoaie torta
într-o rășină cu haruri ciudate,
și-n noaptea fără de somn urmărești
jocul de taină-al luminii străine,
filfiitul ei ca din alte tărîmuri,
tot mai departe, sub tunelul de frunze.

LUCIAN BLAGA

AFORISME

– Cu cîtă încăpățînare se țin poamele necoapte de crengi ! Cele coapte nu mai sînt așa de încăpățînate.

– Există o admirație față de mari opere de artă cari incită la imitații, dar există și o admirație care dezarmează pornirea de a imita. Nici Hagia Sofia, nici Divina Comedie n-au fost imitate prea mult.

– Pictorii de mare talent își dau seama că atunci cînd amestecă pe paletă o culoare cu altă culoare, ei amestecă de fapt o culoare cu o doză de suflet.

– În perioada de naștere și de constituire a unei limbi, toate puterile poetice ale unui popor se consumă în crearea limbii. Într-o asemenea perioadă de timp poporul nu are „poeți" în accepția obișnuită a acestui termen.

– Există o eroare ortografică pe care o fac toți poeții : după ultimul vers al unei adevărate poezii nu se pune punct.

– Frumoasă nu e în primul rînd frumusețea, ci frumusețea ușor atinsă de ne-frumusețe.

– Cei ce nu știu să pună în „concluzie" o leacă de substanță ce nu se găsește în „premise" – să lase știința în pace.

– Numai creația răscumpără toate suferințele.

– Pentru a avea și a păstra un dar, o bogăție lăuntrică, un har, nu trebuie să fii conștient de ele. Scoica de mare este o ureche care nu aude, dar care păstrează în sine, cît dăinuiește, murmurul mării. Poate că murmurul mării ar înceta în scoică dacă aceasta ar începe să-l audă.

– Sub numărul 1782 din Fragmentele sale, Novalis pierde o bună ocazie de a diferenția „alegoria" de „simbol". Cînd „imaginea" evidențiază sau pune în relief altceva, avem de-a face cu o alegorie ; cînd „imaginea" se evidențiază

sau se pune în relief pe sine revelîndu-și adîncimile, avem de-a face cu un „simbol".

– Talentul liric transformă în virtuți multe păcate ale inimii și minții. Chiar și incoerența.

– Suferințele noastre își pun pecetea pe bucuriile noastre. Dar nu și invers. De aci subtonul de melancolie al întregii noastre vieți.

– Un gînditor care nu are mereu sentimentul că dibuiește poate fi un bun operator matematic sau avocat, dar nu un gînditor.

– Nu pot concepe artă fără îndrăzneli. Dar arta adevărată le estompează, cîtă vreme arta făcută pentru snobi le umflă.

– Critica literară este prin definiție „eseu" căci nu poate fi niciodată exhaustivă. Prin natura obiectului și prin felul mijloacelor ei, – critica se situează în condiții cari o mențin pe un drum fără capăt.

– Don Juan nu are o mie de pasiuni mărunte, ci o singură pasiune virtuală.

– Paul Valéry este fără îndoială un scriitor care „gîndește". Din păcate el gîndește însă nu pentru a ne revela ceva substanțial. El gîndește mereu și aproape exclusiv în vederea unei întorsături de stil.

– Insuficiențele, defectele unui mare maestru (în orice domeniu) sînt mai ușor de descoperit în opera „discipolilor" săi, decît în opera sa. Prin aceasta se caracterizează chiar esența discipolului. Discipolii dezvoltă mai mult defectele, decît calitățile maestrului.

AFORISME

Sir Patrick Spence

(Veche baladă scoțiană)

La Dumferling stă regele la masă.
Vin roșu precum sîngele el bea.
„O, de-aș găsi un căpitan de apă
corabia să-mi mîne, fără stea !"

Un cavaler bătrîn, viclean, de lîngă
genunchiul Regelui răspunde : „Oare,
Sir Patrik Spence nu este cel mai bun
corăbier al tău, în nopți, pe mare ?"

Un larg și lung răvaș craiul va scrie,
semnîndu-l, tremurat, cu mîna sa.
Acelui Sir, lui Patrick, îl trimite.
Pe țărmul de nisipuri slova se ducea.

Sir Patrick Spence citind întîiul șir
în hohot dă, prea zgomotos rîzînd.
Sir Patrick Spence, rîndul al doilea
citind, orbește-o clipă lăcrimînd.

„Să mă trimită pe această mare
cine de propriul cuget nu se teme ?
O, cine, cine, rău gînd mi-a pus,
să mă trimită-n larg pe-această vreme ?"

„Grăbiți, voi oameni, bucuroși cu toții,
corabia purcede dimineață !"
„Nu spune-așa, Stăpîne drag, căci teamă
de moartea în furtună ne îngheață.

Tîrziu, ieri am văzut cum Luna nouă
în brațe strîns ținea Luna bătrînă.
De-o pagubă vom da. Vreun rău ne-ajunge !
Mă tem ! Mă tem ! Stăpîne, mai amînă !"

O, nobilii, o scoțienii noștri
ce amăriți au fost ! Însă mult încă,
după ce jocul lor a fost jucat,
plutiră pălării pe apa-adîncă.

O, mult, mult timp, doamnele ședea-vor
cu eventaliile-n mîna albă,
pîn'ce pe Patrick Spence îl vor vedea,
venind către uscat cu vechea navă.

O, mult, mult timp, doamnele veghea-vo
cu diademă-n păr, stînd laolaltă,
iubiții soți din larguri așteptîndu-și,
căci ele nu-i vor mai vedea, vreodată.

Departe, undeva, la Aberdeen,
cincizeci de stînjeni apa-ar măsura
'n adînc. Sir Patrick Spence acolo zace
cu lorzii scoțieni alături-ea.

WILLIAM SHAKESPEARE

(1564—1616)

În zorii zilei

(Din ROMEO ȘI IULIA, act. III. sc. V)

Iulia :

Cum ? Vrei să pleci ? Departe-i încă ziua.
Privighetoarea-a fost, nu ciocîrlia,
ce ți-a străpuns urechea speriată.
Ea cîntă noaptea-acolo printre rodii.
Iubitul meu, privighetoarea-a fost.

Romeo :

E ciocîrlia, vestea dimineții.
Nu, nu-i privighetoarea, draga mea,
un roșu tiv au norii-n răsărit.
Noaptea și-a ars feștilele cu totul.
De plec, voi mai trăi ; mor, dacă-ntîrzii.

Iulia :

Lumina-aceasta nu-i lumina zilei.
Doar soarele un făt asemenea
luminii a născut, făclie-n noapte
să-ți lumineze-n drum spre Mantova.
Rămîi, n-ai nici o grabă ca să pleci.

Romeo :

Atunci jertfa gonacilor să fiu !
Sînt mulțumit că vrei să fie-așa.
Nu-i ochiul dimineții, numai un
reflex ca de pe fruntea Cynthiei.
Ce bolta cerului a nimerit
nu este-al ciocîrliei cîntec, nu.
Plăcere-i rămînerea, chin plecarea
Binevenită, dacă Iulia te vrea,
fii moarte ! Inimă, ce este ?
Încă nu-i ziuă ! Să mai povestim !

Iulia :

E zi ! E zi ! Ridică-te și pleacă !
E ciocîrlia — pasărea ce cîntă.
Și-i răgușită. A potrivnicie
ea își întinde glasul. Da, se spune
că ar cînta prea dulce ciocîrlia,
nu asta însă care ne desparte.
Se spune despre ciocîrlii că și-ar
schimba cu broaștele din baltă ochii.
De și-ar schimba și glasul, căci acesta
din brațe unul altuia ne smulge,
și te gonește ca-ntr-o vînătoare.
Lumină e, tot mai lumină ! Pleacă !

Romeo :

Lumină e ? Tot mai întunecoasă-i
durerea noastră, mai întunecoasă.

WILLIAM WORDSWORTH

(1770—1850)

Îmi saltă inima

Îmi saltă inima, un curcubeu
cînd văd pe cerul meu.
Așa era, cînd începu viața mea.
Așa-i acum că sunt bărbat.

Și cînd voi fi bătrîn, de-asemenea
Și dacă astfel nu va fi,
mai bine mor și n-oi mai ști.
Copilul e tatăl Bărbatului.
Doresc să-mi fie zilele legate
printr-o firească pietate.

TALMACIRI DE LUCIAN BLAGA

FRANCIS TURNER PALGRAVE

(1825—1897)

Eutopia

Există o grădină unde crinii
și rozele-n iubire laolaltă stau.
Ziua întreagă, bucurîndu-se de pace,
fluturi albaștri din potire beau.

Nu-mi este dat să intru în grădină.
Îmi e știută calea, și oprită.
Dar dimineața, adăstînd la poartă,
iau seama cum pe rînd copiii intră.

Ieșind — lumină ei pe față poartă,
dar ei nu sunt în stare să-mi aducă
ce crinii spun, cînd rozele cuvîntă,
și nici ce fluturii pe-acolo cîntă.

WALTER PATER

(1839—1894)

Mona Lisa

Ea vine din timpuri mai vechi
decît stîncile printre care șade.
Ca vampirul
ea a fost moartă de multe ori,
Ea a învățat secretele mormintelor.
În ape adînci s-a scufundat
și ține în preajma ei ziua scăzută a mării.
Ea se tîrguia pentru țesături străine
cu negustorii sosiți din Răsărit.
Și, ca Leda,
ea a fost mama Elenei din Troia.
Și, ca sfînta Ana,
ea a fost mama Mariei.
Și toate acestea fost-au pentru ea
ca sunetul de liră și flaut.

Ea trăiește
numai în gingășia
cu care-i sunt alcătuite trăsăturile
și colorate pleoapele, mîinile.

JOHN MASEFIELD

(1878)

Corăbii încărcate

Quinqueremă de la Ninive
venind din depărtatul Phir
spre-un port în Palestina însorită,
încărcată cu ivoriu, cu feluri de inuri,
și cu maimuțe și păuni,
cu lemn de cedru și santal, cu dulci spumoase vinuri.

Măreț galion iberic venind dela Istm
spălat la Tropic în zare de palmieri
pe lîngă maluri verzi,
cu un cargo de diamante,
smaragde, ametiste,
topaze, scorțișoară, și moidares portughezi.

Murdar vas de coastă britanic
cu horn fumegînd, cu cruștă de sare,
prin Canal luptîndu-se în zilele nebune
de martie, cu povară de cărbune din Tyne,
cu-ncărcătură de șine, plumb,
lemn de foc, mărfuri de fier și tăvi iefine de zinc.

THOMAS STEARNS ELIOT

(1888—1965)

Sweeney printre privighetori

„Vai mie : am fost lovit de moarte"
(*Eschil.* Agamemnon)

Sweeney Bot-gros își desface larg genunchii
și rîde lăsîndu-și brațele să cadă.
Fața lui cu dungi adînci, fălcoasă,
ca o girafă se umflă, zebrată.

Cercurile lunii furtunoase
lunecă spre vest către La Plata.
În goană trec pe sus Moartea și Corbul.
Sweeney ochește iscodind spre poarta-ncornorată

Cerniți sînt Orionul și Cîinele,
liniștite mările retrase.
Persoana-n capă spaniolă pe genunchii
lui Sweeney-ncearcă să se lase.

Alunecă și trage după ea
fața de masă cu o ceașcă de cafea.
Realcătuită pe podea,
ea cască. Își potrivește-n sus ciorapul.

Un om castaniu se lăbărțește liniștit
în pervazul ferestrei, lat de-a bine.
Ospătarul aduce portocale, banane,
struguri de seră și smochine.

Calmul vertebrat în haină castanie
se contractă, se adună, se retrage.
Rachel născută Rabinovici
cu labe-ucigătoare un ciorchine trage.

Ea și femeea-n capă sunt suspecte.
Sunt asociate, fără îndoială,
de-aceea omul cu ochi grei
refuză jocul și arată oboseală.

El părăsește încăperea, reapare-apoi
afară la fereastră, înăuntru se apleacă
Crengi cățărătoare circumscriu
un rînjet de aur, clipa să treacă.

Gazda c-o făptură de nedeslușit
stă de vorbă. Cade pe ușă o umbră macră.
Privighetorile cîntă pe aproape,
În preajma mînăstirii „Inima Sacră".

Așa cîntau și în pădurea-nsîngerată
cînd Agamemnon cu voce tare a strigat.
Așa căzură scurgerile lor
ca să păteze albul giulgiu dezonorat.

70 DE ANI DE LA NAȘTEREA POETULUI

(Urmare din pagina 1)

pasiv ca un robot. De aceea, orașul trebuie distrus („Nenorocire acestui mare oraș! Aș vrea să văd flăcările care îl vor arde!" — spusese *Nietzsche)* sau trebuie părăsit pentru reintegrarea în „sensul naturii", sub egida Pămîntului-Mamă (teatrul lui Unruh), a forțelor eterne, profunde, aparținînd lumii misterelor, și nu legilor și rațiunii. Această sete de epuizare a semnificațiilor interioare ale lumii este aplicată de expresionism și vieții sufletești.

„Realitatea (împotriva căreia iau atitudine expresioniștii) este un concept capitalist — parcele, produse industriale, ipoteci — notează Gottfried Benn, absolutizînd o anume instanță istorică. Realitatea este darwinismul (...) Spiritul nu are nici o realitate. El se întoarce spre interior, spre sine, spre biologia, construcția, răscrucile sale filozofice și psihologice, spre geneza și lumina sa. Metoda pentru a trăi, pentru a te asigura de domeniul tău este mărirea forței creatoare, ceva asemănător extazului indian, o anumită beție interioară". Fondul emoțional, personalitatea creatorului sînt afirmate ca forțe demiurgice. Fluxul liric a solicitat și o revoluționare a limbajului poetic: cuvintele trebuie să devină simboluri ale unei realități mai profunde, sînt considerate purtătoare de energii, ca atare versurile trebuie ritmate sacadat.

O altă linie directoare a expresionismului o constituie apelul spre esențialitate (în teatru personajele poartă nume generice, iar acțiunea este formată din succesiunea unor stări sufletești extatice). Legat de aceasta, se definește teoria artei primitive-abstracte, susținută de W. Worringer în lucrarea sa de doctorat *Abstracție și simpatie* (1908), unde acest tip de artă, opusă „naturalismului", exprimă angoasa primitivului în fața unei naturi neprietene pe care nu o poate cunoaște în detaliu. Tot Worringer va încadra în arta abstractă : arta orientală, gotică, bizantină și expresionismul, arta unor epoci rafinate, cultivate, care ordonează superior natura după legități geometrice și impulsuri transcendentale. Planul istoric, material este înlocuit astfel cu cel „existențial", „cosmic".

În *Filozofia stilului*, Blaga își va exprima clar adeziunea la această orientare estetică: „De cîte ori un lucru e astfel redat încît puterea, tensiunea sa interioară îl transcendentează, trădînd relațiuni cu cosmicul, cu absolutul, cu ilimitatul, avem de a face cu un produs artistic expresionist".

Sub impulsul unor asemenea principii, Blaga considera că „datoria noastră în fața unui adevărat mister nu e să-l lămurim, ci să-l adîncim așa de mult încît să-l prefacem într-un mister și mai mare". Principiul artei expresioniste fiind pentru poet «nu „vitalitatea", ci „spiritualitatea", adică tocmai oroarea de ceea ce e curat vital», el pledează pentru „cufundarea în subiect" pînă acolo unde nu mai guvernează legile logicii și rațiunii. De unde concluzia: „construiți-vă lumea din interior". Relația cu expresionismul este și mai evidentă atunci cînd Blaga combate „înstrăinarea prea mare a omului de veșnica Mumă" pe care au realizat-o „culturile majore" spre deosebire de „cele minore" (folclorică și anonimă — văzută ca o „substanță metafizică a tuturor"). Poetul coboară de-a lungul timpului geologic spre datele de arhaitate autohtonă conservate numai în spațiul rural, unde umanitatea trăiește în organică armonie cu universul din jur, de care, după concepțiile sale, ar fi legat cu „magice corelațiuni". Iată de ce Blaga aderă deschis la cunoașterea antiraționalistă, prin „intelect extatic", la „cunoașterea luciferică", cea de revelare și potențare a „tainelor".

Sintetizate ulterior, aceste concepții estetice și filozofice sînt descifrabile încă din primele opere ale lui Blaga. Dublul său debut în 1919, ca poet și ca filozof, nu este o simplă coincidență, autorul însuși mărturisind : „Orice colț sufletesc din noi are atîta rezonanță pentru tot ce se petrece în noi — spune el într-unul din aforisme — încît de multe ori ni se pare că fiecare idee (...) are o inimă care bate pentru ceva și fiecare simțămînt un cap care cugetă".

Sinteza poet-gînditor este prinsă și în imaginea pe care Ion Agîrbiceanu a transmis-o prin ziarul *Patria*, într-un articol din 15 mai 1919 : „Venise la Sibiu să-și pregătească tipărirea celor două volume, *Poemele luminii* și *Pietre pentru templul meu*. Un tînăr înalt, palid, cu părul negru creț, cu o înfățișare de-o înaltă distincție, tăcut și liniștit. Din întreaga lui ființă radiază ceva imaterial, parcă o viață de vis, o lumină discretă și binefăcătoare. De la întîiul contact cu el simți că-i un om care poartă cu el o taină, în care crede, pe care o înțelege, în care trăiește".

Disocierea celor două planuri de manifestare a spiritului scriitorului ardelean este indispensabilă cu atît mai mult cu cît cețurile și confuziile idealiste ce planează asupra sistemului filozofic nu pot fi strict identificate în poezie. Blaga creează, pe plan estetic, un univers-parabolă, în care liniile de evoluție ale filozofiei sale sînt un îndepărtat fundal pe care se proiectează imaginea artistică.

Intelectual de profundă cultură și subtil rafinament, Blaga își desfășoară vastele sale înscenări lirice în spațiu, pe verticală, spiritualizat, ca Brâncuși. Opera sa este străină elementelor de teologie creștină. (Cartea lui despre *Religie și Spirit* a fost considerată de cercurile bisericești mai mult decît o erezie, un exeget al ortodoxismului teologic, Dumitru Stăniloae, văzînd între „punctul de vedere creștin și cel susținut de Lucian Blaga (...) o ireductibilă opoziție") [1]. Coordonatele operei poetice ale lui Blaga — acelea care pot împinge la o asemenea interpretare — sînt de mitologie folclorică nativă. Tratarea acestor teme este făcută însă de un poet modern, un poet care adaugă neliniștilor „ancestrale" pe cele ale secolului contemporan. În unitatea ansamblului ei, opera poetică a lui Blaga reprezintă un act de cunoaștere specific.

Poetul însuși își explică într-un aforism această dominantă a gîndirii poetice, integrată în ceea ce consideră a fi o veritabilă AUTOBIOGRAFIE (artistică) : „O viață întreagă am căutat să ridic șesurile la nivelul podișurilor getice, să limpezesc elementul milos al rîurilor, pînă la puritatea izvoarelor, să ridic faptul divers pînă la înălțimea mitului, să încoronez empiria cu nimbul unei metafizici, să dezbrac pînă la Idee orice ființă, să transform oxigenul viciat al orașelor în ozon de pădure și de platiuri".

Este o — succintă — artă poetică. În lumina ei, perioada începuturilor poetice ale lui Lucian Blaga își definește cu pregnanță originalitatea *).

1) Lucian Blaga, *Hronicul și Cîntecul vîrstelor*.
2) Horia Teculescu, *Amintiri despre Lucian Blaga*, în *Țara noastră*, 1 sept 1935.
3) Dumitru Stăniloae, *Poziția d lui Lucian Blaga față de Creștinism și Ortodoxie*, Sibiu, Tiparul Tipografiei arhidiecezane, 1942, pag. 1.

**) Din studiul introductiv la ediția de POEZII, în curs de apariție la Editura pentru literatură.*

POEMELE „VERII IN NOIEMBRIE“

Un studiu temeinic asupra devenirii liricii lui Lucian Blaga în perioada următoare ultimului volum de versuri inum, *Nebănuitele trepte* (1943), se va putea scrie numai după editarea întregii creații poetice blagiene mai noi. Sensul acestei deveniri ni se revelă, însă, negreșit, în culegerea apărută în 1962, ce cuprinde o cantitate în tot cazul reprezentativă din recolta deceniilor din urmă. Acoperind o perioadă întinsă de creație, volumul nu poate fi, natural, rezumat într-o formulă, dar, în diversitatea aspectelor sale înfățișează, neîndoios, cîteva dominante noi ale lirismului blagian, diferențiindu-se astfel nu numai de fiecare culegere anterioară, considerată în parte, dar și de toate la un loc. Fără sensibile înnoiri în expresie, Blaga comunică un alt conținut sufletesc : nescriind altfel decît în trecut, spune altceva. Vechi motive sînt reluate în *Poezii* la altă cheie muzicală, atitudinile lirice definesc un stadiu superior al experienței umane și artistice.

Volumul se deschide cu cîteva poeme care laudă sămînța, germinația. Acestea, împreună cu altele, alcătuiesc ciclul *Mirabila sămînță*, o carte a luminii, a primăverii. Lait-motivul este un entuziasm trezit de puterile vieții, bucuria de a exista. Universul ivește necontenit viață din viață, fiorul rodirii urcă-n lucrurile „purtătoare de tîlcuri“, pitpalacul „își bate pe-o nicovală cîntecul fierbinte“ sub „lintea verde“, lacul „zămislește viață“, natura toată e cuprinsă de freamăt. Sămînța aruncată în brazdă devine simbolul înfăptuirii, al fecundității și poetul contemplă spectacolul cu „încîntare“, extatic : „Mi-ai ghicit încîntarea ce mă cuprinde în fața / puterilor în ipostază de boabe, / în fața mărunților zei, / cari așteaptă să fie zvîrliți / prin brazde tăiate în zile de martie“, mărturisindu-și implicit „aplecarea firească și gustul“ : „pentru tot ce devine în patrie, / pentru tot ce sporește și crește-n izvorniță.“

Altădată, Blaga slăvea „somnul“, „stare dumnezeiască“, regreta depășirea stării de „increat“ : „Copacul meu / vîntul în scutură, martie sună, / Cîte puteri sînt se leagă-mpreună, / din greul ființei să mi-l urnească, / din somn, din starea dumnezeiască.“ (Trezire — *La curțile dorului*).

Acum : „Laudă semințelor, celor de față și-n veci tuturor ! / Un gînd de puternică vară, un cer de înaltă lumină / s-ascunde în fiecare din ele, cînd dorm. / Palpită în visul semințelor / un foșnet de cîmp și amiezi de grădină, / un veac păduret, / popoare de frunze / și-un murmur de neam păduret.“

În consonanță cu întreaga fire, făptura omenească aspiră la creștere, la înnoire, simțurile regenerate înregistrează explozii solare : „Lumina ce largă e ! / Albastrul ce crud ! / Unei noi creșteri, văratice-n toamnă se pare / c-am fi hărăziți și aleși.“

Poetul ascultă flăcările care se consumă în adîncul materiei („Comori la rădăcini s-aprind / se spală-n focuri de rugini“) veșnicele destrămări și împliniri ale ființelor („Copacii iau puteri pe-un an / din noaptea-n spini...“) și, ca în schilleriana *Odă a bucuriei*, meditația se convertește în extaz naturist, poezia devine cîntec pur : „Înginînd prin văi tăria / sună ramul, sună glia / Focuri ard, albastre ruguri / Pomii simt dureri de muguri. / / Prinși de duhul înverzirii, / prin grădini ne-nsufletim. / Pe măsura-naltă-a firii / Gîndul ni-l desmărginim.“

Lumina este, în ciclul *Mirabila sămînță*, dacă nu în tot volumul, un simbol central, poetul văzînd în ea expresia cea mai pură a forțelor vitale din univers. Însă în *Poezii* nu avem frenezia vitalistă nietzscheiană, exuberanța dionisiacă din *Poemele luminii*. Bucuria de a fi se traduce într-o euforie liniștită, întoarsă în interior : ardere de văpăi, lentă, lăuntrică, totală. Și imagistica diferă esențial. De altminteri, încă din al doilea volum al său, *Pașii profetului*, Blaga preferă hiperbolizărilor colosale, viziunilor mărite la dimensiuni cosmice, reprezentările de spațiu terestru și panteismul se traduce într-un frenetic pannaturism. În cuprinsul *Poeziilor* nu dăm însă nici de vegetația luxuriantă, de foșgăirea imensă caracteristice culegerii din 1921, unde Pan „pipăie cu mîngîieri ușoare mugurii“ și caută mieilor „cornițele sub năsturelul moi de lînă“, boabele de grîu crapă „de prea mult aur“, plantele sînt cărnoase și femei răsar, „cu strai de broască-n păr“, „din papură“. Aici natura e ușor stilizată, tinde către metalic și artificios : cîmpurile au ierburi de mătasă, în văzduh zboară cărăbuși de aramă, toamna pune pe fructe smalț. Nu lipsesc, firește, priveliștile de mișcare a materiei vii, acestea sînt, de fapt, covîrșitoare, dar nu mai e vorba de o exaltare a organicului. Cîndva, poetul stătea „în umbra unor maci, / fără dorinți, fără mustrări, fără cînți / și fără-ndemnuri, numai trup / și numai lut“. În cîntecul unei fete i se „năștea sufletul“. Acum, „trupul“ și „sufletul“ nu sînt, nici un moment, concepute separat. O poezie din noul volum, *Ceas de vară*, reluînd motivul, îl tratează altfel, integrat unei viziuni care nu desparte ființa umană în două : „Cîntă un voinic / într-un lan pe un colnic / și nu știe cît de-adînc / taie-n inimă pe cîmp / un cuvînt de unul spus / altora pe vînt adus“.

Viziunea integrală a omului și a naturii, din *Poezii*, nu este, la drept vorbind, inedită. Volumele apărute după *Pașii profetului* revelă o lume transfigurată din „perspectiva sofianică“, în care „coboară transcendentul“, materia este inundată de spirit. În ultima culegere, drumul e invers : organicul tinde să-și spargă hotarele, lumea fenomenală urcă spre transcendent : omul se simte „hărăzit unei noi creșteri“, își „dezmărginește“ gîndul, caută un tărîm în care să se „alcătuiască“ mitic. Aspirația la spiritualitate dobîndește cele mai vibrante accente în ciclul erotic. O poezie, *Cîntecul spicelor*, o sugerează magistral : „Spicele-n lanuri — de dor sînfioară, de moarte / cînd secera lunii pe boltă apare. / Ca fetele cată, cu părul de aur / la zeul din zare. / / O vorbă-și trec spicele — fete-n văpaie : / Secera lunii e numai lumină — / cum ar putea să ne taie / pe la genunchi — să ne culce pe spate, în arderea vîntului ? / / Aceasta-i tristețea cea mare a spicelor / că nu sînt tăiate de lună, / că numai de fierul pămîntului / li s-a menit să apună“.

Dacă, potrivit unui vechi obicei al său de a sugera natura stărilor lirice prin simboluri temporale, Blaga așază *Mirabila sămînță* sub focurile primăverii, anotimpul ciclului erotic este, ca și acela al volumului *Pașii profetului*, vara, însă o altă vară, neobișnuită: *Vară de noiembrie*.

Acest ciclu comunică experiențe sufletești provocate de puterea transfiguratoare nebănuită a unei dragoste tîrzii. Preludiul e în *Nebănuitele trepte* (1943), carte traversată de emoția unei întîlniri nesperate, care face să renască beatitudinea vîrstei inocente: „Nu te-mpotrivi. / Tu va trebui să iei această grijă asupră-ți : / în poarta la care-am ajuns, trecînd prin această vale, / să fii straja copilăriei mele. A copilăriei / ce-o duc încă în mine“.

Recuperînd copilăria, „singurul bine, izvorul a toate, în tot anotimpul“, iubirea nu lasă să se stingă „secretul, micul incendiu / ascuns în inima brîndușei de toamnă“, ceea ce echivalează cu înfruntarea morții. Ideea e și mai direct exprimată în ciclul *Vară în noiembrie*, unde poetul, nou Orfeu, spune Euridicei sale : „Cînd nicăieri nu mai ești, / ești în mine. Ești, iată, Aducere-aminte, / singur triumf al vieții / asupra morții și ceții“.

Erosul blagian devine, în *Poezii*, un mod de integrare în existența obiectivă, de cuprindere a frumuseții lumii („Iubito-mbogățește-ți cîntărețul / mută-mi cu mîna ta în suflet lacul / și ce mai vezi, văpaia și înghețul / dumbrava, corbii, trestia și veacul“) — condiție a autoconstituirii umane : „O, lumea, dacă nu-i o amăgire, / ne este un senin veșmînt, / Că ești cuvînt, că ești pămînt / nu te dezbraci de ea nicicînd. / O, lumea e albastra haină / în care ne cuprindem, strînși în taină, / ca vara sîngelui să nu se piardă, / ca vraja basmului mereu să ardă“.

Luminată de astrul iubirii, lumea *Verii în noiembrie* stă sub imperiul vrăjii. Spațiile ei depășesc zările pămîntești, încorporîndu-și tărîmuri de dincolo : „Precum a mai fost, pînă-n cealaltă zare, / încă o dată tărîmul să crească ar vrea“. Cuplul străbate un tărîm lunar, translucid (reminiscență a unei legende românești), aducînd aminte de acela din *Sărmanul Dionis*. Refăcînd basmul primilor oameni, îndrăgostiții, întorși în „veacul ceresc“, se găsesc față-n față „sub pomul interzis“. Un vînt care suflă „de pretutindenea“ le „întețește-o clipă nimbul“, făcîndu-i, ca pe strămoși, să simtă, cînd „ceasul fără vină / cu șarpele se joacă-n doi“, cît e de grea „osînda de a sta-n lumină“. Un farmec dureros, unic, avem impresia, prin conținut în lirica românească formează substanța unora dintre cele mai frumoase piese din ciclu. „Dorul nemărginit“ eminescian, devenit în *Poemele luminii* setea „de păcate, de doruri, de-avînturi, de patimi“, cuprinsă în „lumina dreaptă în ziua dintîi“, se traduce în *Vară în noiembrie*, într-o năzuință de contopire, intensă, însă pe care spiritul o refuză. Tăcerea femeii spune: „Nu mă atinge!“ și bărbatul stă „lîngă minunea cea mai simplă“ — „cum se cuvine“. Iubita e contemplată, sub „ruginii și roșii, frunzele de viță, / în asfințit, cînd lucrurile toate se desăvîrșesc. / făcînd un pas, și încă unul, înapoi spre schiță“. Dar dorința scurmă neîncetat la temeliile ființei, generează obsesii, care, obiectivate, dau reprezentări erotice în al căror cuprins forța vizionară a poetului alătură surprinzător imagini și sugestii nemaiasociate. Vîntul, „bătrîn foc călător“, preface pe străzi fetele în statui, „de trupuri lipindu-le / mai tare veșmintele, / sub inuri vădindu-le / cînd sînii, cînd coapsele“. Poetului îi place să-și privească iubita: „răstrîntă-n iezerul de munte, cînd / o rîndunică-n zbor adus, / oglinda apei sparge, lunecînd.“ — pentru că : „Dacă nu eu, atuncea cel puțin / această apă să te fringă, / această undă să te sfărme, / să te strîngă, să te stingă“.

Sentimentul neîmplinirii dobîndește dimensiunea tragicului, care își găsește expresia superioară în *Andante*. Poezia destăinuie visuri purtate „fără izbîndă“, spectacole de „libertăți imaginare“: „Să evadăm din cuviință și din pravili“, impulsuri ce se izbesc de implacabile interdicții: „Dar totdeauna, iar și iar, ca săbii, plopii / se-mpotrivesc. Sîntem învinșii fără lupte / în dureroasa urbe, umbre printre umbre...“

Alte poeme celebrează triumful omenescului. Elevației supraumane, îi ia locul o bucurie întemeiată pe înțelegerea rînduielilor firii *(Cîntecul focului)*.

Sublimul cedează idilicului, poetul devine expansiv, viziunile se umplu de o sensibilitate candidă : „Numai despoiată de vesminte / să ridici, prietenă, rodia / din panerul de-argint, numai astfel să consimți / în inima fructului să-ți adîncești / patima albilor dinți“.

Admirabil este sugerat inefabilul eternului feminin în *Ceramică:* „Ulcioare-nchipuind s-adape, / au forma fetele, parcă-ntr-adins / alcătuite să ne scape. / Sînt ca din flăcări, ca din ape. / Ulcioare vii, de neînvins. / Le vezi cu gîndul, prin pleoape. / O amăgire e că le-ai cuprins, / oricît cu fapte te-ai desprins“.

Fotografii de ION MICLEA

În ultimul ciclu, *Stihuitorul*, trebuința iubirii se asociază tulburător cu presentimentul extincțiunii: „Murmură dor de pereche, / Patima cere răspuns. Ah, mineralul în toate / geme adînc și ascuns. / Sarea și osul din mine / caută sare și var. / Foamea în mare răspunde / crește cu fluxul amar. // Margine-mi este argila, / lege de-asemenea ea. / Sînt doar metalul în febră, / magmă terestră, nu stea. // Capăt al osiei lumii! / Rogu-te, nu osîndi ! / Vine cîndva și odihna / ce ispășire va fi !“

Dragostea e acum potolită, ca o mare ce-și tremură oglinzile, calm, în luminile unui amurg de toamnă. Poetul, Ulise bătrîn, descoperă bucuria de-a sta pe liman, „în necuvînt“, cu Penelopa, ascultînd „fără de-amintire și ca de sub pămînt“ ...„în ce tăcere / cu zumzete de roi, / frumsețea și cu moartea / lucrează pentru noi“.

Întrevăzută, altădată, cu spaimă („Oprește trecerea. / Știu că unde nu e moarte, nu e nici iubire, —? și, totuși, te rog: oprește, Doamne, ceasornicul cu care / ne măsori destrămarea“), moartea e așteptată acum cu o tristețe stăpînită, pe care poezii ca *Părinții, Cetății, arhipelaguri, oceane, Calendar* și mai ales *Ceas de sară*, cu muzica ei ca din altă lume, o transmit sfîșietor: „Din prag, un gînd se uită lung. / Să-l las în casă? Să-l alung? / Cuvînt încearc-a se rosti: / Veni-va zi ! Veni-va zi ! // Din veac în slujbă viermii sînt / Sub glie-i văd lucrînd, lucrînd. / Intra-voi iar, sub veghea lor, / în ciclul elementelor. // Din prag, un gînd se uită lung. / Să-l las în casă? Să-l alung? / Avea-voi fața nimănui / asemenea pămîntului. // Cuvînt încearc-a se rosti : / Veni-ca zi ! veni-va zi ! / Înmormîntat în astă stea, / în nopți voi lumina cu ea.“

Dumitru MICU

SINTEZĂ BIOGRAFICĂ

Lucian Blaga, al nouălea copil din familie, s-a născut la 9 mai 1895, în satul Lancrăm, din apropierea Sebeșului. Tatăl său, preotul ortodox Isidor Blaga, avea gustul lecturii, cu spiritul deschis mai ales culturii germane, ca fost elev al gimnaziului săsesc din Sebeș și apoi al liceului „Bruckenthal“ din Sibiu. Îl interesa literatura universală, dar și matematica și filozofia (Kant, Schopenhauer ș.a.m.d.). Horia Teculescu, fost coleg cu Lucian Blaga din școala primară, aduce o prezicare semnificativă, cu privire la pasiunea lecturii, de care era animat preotul Isidor Blaga : „Cunoscînd bine limba germană, împrumuta cărți de filozofie de la un preot reformat din Sebeș, care studiase în Germania. Citea mult, chiar în altar, în cursul serviciului religios, cînd se cînta la strană“. În sat, preotul făcea o figură asemănătoare cu Popa Tanda, eroul povestirii lui Slavici, stimulînd prin exemplu său personal, de om practic în sens progresist. După însăși mărturia fiului, „era un liber-cugetător“, care își îndeplinea îndatoririle eclesiastice „ca un conștiincios adept al pravilei, dar oricum numai așa cum se putea, fără elanul unei adevărate convingeri.“ Descriindu-și tatăl în cadrul vieții domestice, Lucian Blaga îl caracterizează ca fiind „calm și rar la vorbă, dar nu ursuz“. Mama, după numele de fată, Ana Moga, se trăgea dintr-o familie venită „în Ardeal din Macedonia la sfîrșitul veacului XVII, după reprimarea de către Turci a unei răscoale“, familie „care a dat neamului mulți preoți și un episcop“. Vorbind despre mamă, Lucian Blaga o evocă deosebit de sugestiv : „...Fără multă școală, cu instincte materne și feminine preistorice. Preistorice în sensul deplinătății vitale, grele, masive. Nu avea mama cunoștințe folclorice deosebit de bogate, dar ea trăia aievea într-o lume croită pe măsura celei folclorice. Existență încadrată în zarea magiei. Ea se simțea cu toată făptura ei vibrînd într-o lume străbătută de puteri misterioase, dar nu se abandona niciodată visării. Ființă impersonală, fără gînd întors asupra ei însăși, stăpînită numai de sacrul egoism al familiei, mama era substanța activă în jurul căreia luau înfățișare palpabilă toate rînduielile vieții noastre“.

Lucru cu adevărat fenomenal, poetul nu a vorbit pînă la vîrsta de patru ani, spre marea îngrijorare a părinților, ca și spre nedumerirea medicilor, la care copilul a fost dus în consult. În legătură cu această epocă, „stînd sub semnul unei fabuloase absențe a cuvîntului“, Lucian Blaga constată în concluzie, la capătul unui paragraf de la începutul volumului său de amintiri, „Hronicul și cîntecul vîrstelor“: „N-am putut niciodată să-mi lămuresc suficient de convingător pentru mine însumi, strania mea detașare de „logos“ în cei dintîi patru ani ai copilăriei. Cu atît mai puțin acel sentiment de rușinare, ce m-a copleșit cînd constrîns de împrejurări și de stăruințele ce nu mă cruțau, ale Mamei, am ridicat mîna peste ochi, ca să-mi iau în folosință cuvintele. Cuvintele îmi erau știute toate, dar în mijlocul lor eram încercat de sfieli, ca și cum m-aș fi împotrivit să iau în primire chiar păcatul originar al neamului omenesc“. Este poate locul să adăugăm că poetul s-a definit de-a lungul întregii sale vieți de mai tîrziu ca o fire deajuns de puțin comunicativă, complăcîndu-se în tăcere ca în elementul său. Anii copilăriei s-au scurs în joc și rugăciune. În legătură cu jocurile, semnalăm ca interesant următorul amănunt amintit de Lucian Blaga : „Exploatam o grămadă mare de nisip mărunt pus de cineva sub castanul uriaș din fața casei. Din elementul ușor umezit clădeam bolți, labirinte, biserici. Mai ales biserici. Îmi pusesem în cap să devin odată „zidar de biserici“, adică arhitect. Acesta a fost întîiul meu „ideal“ de viață“. Cît despre partea rugăciunii, trebuie reprodusă o mărturisire revelatoare din niște „convorbiri cu Lucian Blaga“, publicate în „Vremea“ din 1937 : „În copilărie eram foarte religios. Petreceam ceasuri întregi în rugăciune, spunînd „Tatăl nostru“... În clasa întîia de liceu am încetat de a mai crede în Dumnezeu. De unde, în copilărie, fusesem nefiresc de religios, pe la 10—11 ani am ajuns ateu. Am strîns într-o zi copiii cu care mă împrietenisem și le-am mărturisit descoperirea mea : Dumnezeu nu există ! Apoi, în clasa a treia de liceu, am citit operele filozofice ale lui Vasile Conta. Tatăl meu, deși preot de sat, avea o bogată bibliotecă germană, dar prea puține cărți de filozofie. Dar mai tîrziu, pe la sfîrșitul liceului, un student întors în vacanță mi-a pus în mînă operile lui Swamy Vivekananda în traducere nemțească. Scrierile acestea au avut asupra adolescenței mele o mare influență. Pot spune că am ieșit din pozitivism prin lecturile lui Vivekananda“. După ce a sfîrșit școala primară în satul natal, Lucian Blaga a urmat clasele secundare la liceul „Andrei Șaguna“ din Brașov, începînd din 1909. Colegul său Horia Teculescu îl prezintă astfel ca elev de liceu, în „amintirile“ publicate în „Familia“ din 1935 : „La cursuri, îmi aduc aminte că uimea pe profesori cu originalitatea răspunsurilor pe care le da... În clasa patra am întemeiat o societate literară, alegîndu-l pe el președinte ; începuse să-l pasioneze problemele de știință și de filozofie. Ne vorbea despre planeta Marte, încerca să ne dovedească existența vieții acolo... Cu timpul era pasionat mai mult de problemele filozofiei (Conta, Schopenhauer, Höffding, Bergson) spre care îl minau și înclinările ereditare“. În „convorbirile“ din „Vremea“, Lucian Blaga își amintește că tot în perioada aceea de timp, prin clasa patra de liceu, a început să scrie „cele dintîi poezii, influențate întru totul de Octavian Goga, poetul cel mai de seamă și cel mai la modă pe atunci“, pentru intelectualitatea română din Ardeal. „N-am mai scris apoi versuri foarte multă vreme. Am descoperit poezia de abia tîrziu în viață...“

După bacalaureat, chiar în anul izbucnirii primului război mondial, Lucian Blaga s-a înscris la facultatea de Teologie din Sibiu, nu însă cu scopul de a se pregăti pentru cariera eclesiastică, ci numai pentru a se sustrage serviciului militar, teologii de orice confesiune fiind scutiți de armată, după legile de atunci ale statului austro-ungar. Astfel, a izbutit să nu ia parte la război, ca combatant în rîndurile unei armate străine. Coleg cu Lucian Blaga și ca student, Horia Teculescu face următoarea mențiune, în legătură cu această epocă : „Preocupările noastre literare și filozofice fiind mai intense, fatal ne-am izolat de restul colegilor. În fiecare seară, în biblioteca seminarului, Blaga ne ținea cursuri din istoria filozofiei renașterii, după Hoffding. Eram împreună : Blaga, Colan, Roșca, Otetea și eu.“ Cu toate că s-a întîmplat la un moment dat să cadă la un examen de „Cîntări bisericești“, a ajuns să sfîrșească Teologia cu bine, în 1917. Aspirînd la o carieră de profesor universitar, a plecat la Viena, pentru a pregăti acolo un doctorat în filozofie. Teza, cu titlul „Kultur und Erkenntnis“, a fost susținută în 1920. Pentru Lucian Blaga, epoca anilor petrecuți la Viena s-a soldat cu aprofundate lecturi filozofice la biblioteca universității, cu inițierea în formele de manifestare ale „expresionismului“ la modă, ca și în sfîrșit cu evenimentul sentimental al cunoașterii Corneliei Brediceanu, cu care se căsătorî în 1920 și cu care avu o fetiță în 1930. Prezentîndu-se în 1924 la un examen de docență, la universitatea din Cluj, a fost respins de la proba scrisă, din cauza adversității lui Bogdan-Duică, factorul cu greutate în comisie. În urma acestui eșec, a primit în 1926 să fie trimis ca atașat de presă în străinătate, începînd astfel o neprevăzută carieră de diplomat, care avea să îl poarte timp de treisprezece ani, printr-un șir de capitale europene (Varșovia, Praga, Viena, Berna, Lisabona), în diverse posturi, pînă la acela de ministru plenipotențiar. În 1938, în timp ce se afla acreditat la Lisabona, s-a văzut chemat la universitatea din Cluj, ca profesor la o catedră de „Filozofie a culturii“, creată anume pentru el. În 1956, a fost pe punctul de a lua premiul Nobel pentru literatură, numele său figurînd printre acelea ale candidaților propuși. În ultimul moment, s-a optat însă în favoarea octogenarului poet simbolist, de limbă spaniolă, Juan Ramon Jimenez, care a și ajuns să fie premiat.

Minat de un început de cancer la coloana vertebrală, Lucian Blaga a trebuit să se interneze la sfîrșitul lui 1960 în clinica profesorului dr. A. Moga din Cluj. A trăit lucid pînă la capăt, în afara ceasurilor cînd era sub efectul injecțiilor cu morfină și cînd avea halucinații legate de cele mai multe ori de peisajul natal. Cu cît își dădea mai bine seama de gravitatea bolii, se închidea mai adînc în tăcere, părea mai trist. Nu vorbea însă niciodată despre moarte. În tot acest răstimp, preocuparea lui majoră a fost de a-și pregăti pentru tipar un volum de poezii, constituind prima operă originală contractată spre editare după 23 August 1944. A murit în dimineața zilei de 6 mai 1961. După adunarea funebră, organizată la universitatea din Cluj, Lucian Blaga a fost dus să fie înmormîntat — după dorința lui — în cimitirul satului de baștină, Lancrăm. Înmormîntarea a avut loc la 9 mai, data aniversării zilei sale de naștere. La sfîrșitul ceremoniei religioase, la care a luat parte un mare număr de săteni, s-a făcut prohodirea poetului, evocîndu-i-se viața în niște cîntări de mort, în spiritul tradiției folclorice a locului.

În „convorbirile“ relatate în „Vremea“, Lucian Blaga spune la un moment dat: „Pentru mine filozofia este înainte de toate o necesitate organică, vitală. Gîndesc, pentru că nu pot face altfel. Și așa am fost totdeauna...“ Răspunzînd, cu alt prilej, unei anchete literare întreprinse de Octav Șuluțiu, în „Vremea“ din 1935, ține să aducă următoarea precizare, cu privire la raportul dintre filozofie și poezie, în opera sa : „La începutul creației mele literare planul poetic și cel filozofic interferează, însă pe măsura ce am înaintat în vîrstă ele s-au diferențiat încet, încet, și tot mai mult... Planurile de exprimare nu se amestecă. Cred că ar fi greșit să mi se spună poet filozof ca și filozof poet“. Într-un articol, publicat în „Steaua“ din 1956, cu prilejul aniversării a treizeci de ani de la moartea lui Rainer Maria Rilke, Lucian Blaga face unele constatări prețioase în legătură cu opera marelui liric german, constatări aplicabile în aceeași măsură și propriului său caz poetic. „O poezie filozofică, în sensul obișnuit al cuvîntului, poezia lui Rilke n-a fost niciodată... O poezie a sensibilității metafizice, a absconsului, da.. Între cele două războaie mondiale s-a vorbit mult și doct despre poezia ermetică. Să preîntîmpinăm o confuzie ce mereu se face. Poezia lui Rilke nu este ermetică în înțeles curent. Există un ermetism ce pornește de la cuvînt și rămîne la cuvînt, un ermetism al falselor taine, ca ale ghicitorilor, și există o poezie anevoioasă, greu accesibilă sensibilității și inteligenței de toate zilele, o poezie care se luptă cu tainele lumii, ca Iacob cu îngerul. Poezia lui Rilke este o asemenea luptă.“ Vorbind despre începuturile orientării sale lirice, Lucian Blaga răspunde lui Ion Valerian, în „Viața literară“ din 1926, că ar putea să aibă „pînă la un punct legătură cu expresioniștii.“ El își declară cu acest prilej „simpatiile“ pentru „Trakel, Werfel, Däubler și Rilke.“ După părerea lui, „modernismul nu este un fenomen local ci o caracteristică a epocii noastre, a ritmului contemporan de viață“, în care fiecare poet aduce de la sine „ceva particular“. Viziunea artistului, oricît de personală, implică însă și o notă etnică specifică poporului de care aparține. „Pentru mine etnicul este fatalitate, nu este program... Acest etnic nu înseamnă numaidecît folclor.“ În continuare, Lucian Blaga face o profesiune de credință artistică extrem de interesantă : „Poezia, care îmi convine mie, deși este ultra-modernă, o cred în multe privințe mai tradiționalistă decît obișnuitul tradiționalism, fiindcă reînnoiește o legătură cu fondul nostru sufletesc primitiv, nealterat de romantism, nici de naturalism, nici de simbolism. Îți voi da un exemplu din artele plastice : Brâncuși. Acest artist reia o tradiție mult mai veche... Pentru această artă sînt și eu“.

Cît privește concepția lui, în legătură cu modalitățile artistice ale teatrului, în care se știe că scriitorul nostru are o contribuție nu mai puțin originală ca în poezie, Lucian Blaga dă următorul răspuns lui Octav Șuluțiu : „Teatrul mare trebuie să depășească totdeauna cotidianul realist și aceasta fie în sens idealist, fie în sens realist chiar, dar în ambele cazuri pe calea mitului.“ Raportînd acest punct de vedere la propria sa operă dramatică, el aduce ca exemplu de „idealism mitic“ piesa „Meșterul Manole“ și de „realism mitic“ piesa „Avram Iancu“. Nu putem să trecem cu vederea, în legătură cu teatrul, o părere mai veche a lui Lucian Blaga, din epoca de la 1925, reprodusă de F. Aderca în volumul „Mărturia unei generații“, care denotă interesul acordat de el, la un moment dat, „psihanalizei“ în creația operei dramatice. „Psihanaliza oferă un imens material, cu extraordinare efecte dramatice. De altfel cred că inconștientul, cu toate tragediile lui, numai prin psihanaliză poate fi azi tratat. Ideea lui Freud este de o fecunditate rară“. Printre autorii preferați ai lui Lucian Blaga, se găsesc : Rilke („după părerea mea, unul dintre cei mai mari lirici ai lumii, de totdeauna“), Thomas Mann, Proust, Valéry (pe a cărui versuri, din „Le cimetière marin“, a început a învăța pe cale particulară limba franceză, cu un profesor de specialitate de la Lugoj), Sadoveanu. Dintre poeții români contemporani, îl prețuia ca genial pe Arghezi. În ultima vreme, cărțile sale de căpătîi ajunseseră să fie diverse antologii de poeți străini, „Craii de Curtea-Veche“ de Matei Caragiale, cîte un volum de Frobenius. În materie de muzică, admira mai presus de toți pe Beethoven, pe care îl considera ca reprezentînd plenitudinea desăvîrșirii. Avea apoi o slăbiciune pentru Schubert. Era amator și de muzica mai nouă. (La un moment dat, a ținut cu orice preț să facă un drum de la Berna la Zürich, numai pentru a vedea și asculta pe Strawinski, dirijîndu-și propriile compoziții.) Dintre pictorii mai vechi, îi plăcea cu deosebire Breughel. Profesorul Ion Breazu, în niște pagini de jurnal care i s-au publicat postum în „Tribuna“ din 1965, consemnînd reacțiunile lui Lucian Blaga, cu prilejul primei sale vizite la muzeul Louvre din Paris, la 9 Mai 1928, amintește că atenția entuziastă a poetului s-a oprit mai îndelung asupra tablourilor lui Leonardo da Vinci (pe care îl judeca fără egal printre marii artiști ai Renașterii), Velasquez și Rembrandt. În general însă, interesul său se îndrepta mai ales către pictura modernă, de la „impresioniști“ încoace. Se număra, bunăoară, printre admiratorii lui Chagall. În casă, avea numeroase tablouri de Al. Ciucurencu și Magdalena Rădulescu, pictorii români contemporani preferați de el în ultima perioadă a vieții.

Personal, l-am văzut pentru prima oară pe Lucian Blaga în casa tatălui meu, cînd eram adolescent. Fusese invitat la masă, singur sau cu alții, nu mai știu bine. Încă de la epoca aceea se număra printre poeții mei de căpătîi, mai ales cu volumele „În marea trecere“ și „Lauda somnului“, unde îl găseam definindu-se la un mod sibilinic solemn, cu o gravitate tulburătoare, ca un spirit meditativ pradă unor grele neliniști metafizice. De-a lungul întregii mese, intimidat la culme, am stat să observ cu înfrigurare pe Lucian Blaga, care nu a făcut decît să tacă, de la început pînă la sfîrșit. Era acolo, între noi ceilalți, abstras și hieratic, manipulînd tacimurile cu niște mîini cum nu mai văzusem la alții, niște mîini prelungi, stilizate parcă după canonul iconografic bizantin. Sub imperiul impresiei de atunci, așa cum l-am văzut cu ochii adolescenței mele febril inventive, imaginea omului mi s-a întipărit pentru totdeauna în conștiință prin tăcerea și mîinile lui.

Dinu PILLAT

CRONICA DRAMATICĂ

EXAMENUL VALORILOR

„Troilus și Cresida" la Teatrul de Comedie

O analiză atentă va descoperi că, în Troilus și Cresida, îndărătul unui pretext mitologic, se ascunde o pluralitate de sensuri, iar absurdul și paradoxul servesc de fapt unei logici stringente care orientează săgețile satirice în direcții precise, afirmînd prin negare un sistem de valori determinat. E adevărat, la început lucrul nu e ușor de deslușit: în piesa lui Shakespeare se pare că nu rămîn valori nebagatelizate (chiar în cazul eroilor care par să-i fie simpatici cum e cazul lui Hector și Troilus), iar dezmățul, fanfaronada, turpitudinea, trădarea, prostia, trufia și infidelitatea par a fi singurele coordonate ale lumii. Avem de-a face cu o destrămare totală a valorilor, cu o prăbușire a tuturor virtuților și cu o poziție sceptică sau chiar cinică, după cum susțin unii comentatori? După părerea noastră, în mod hotărît nu. Demisitificînd istoria războiului troian și odată cu el galeria de pseudomistificări ale acestuia, care circulau în Evul mediu, scriitorul rinascentist a afirmat o tablă de valori opusă nu numai celor antice sau medievale, dar și celor burgheze, față de care umanismul său profund progresist nu putea să aibă adeziuni. Desigur el nu putea să întrevadă cu claritate soluțiile istorice concrete pe care le va aduce viitorul, dar, datorită intuiției sale artistice geniale, marele umanist reușește să exprime prin Thersit protestul popular vehement împotriva războiului și a relelor sociale pe care acesta le face evidente. Comentator lucid și inteligent, Thersit nu este numai reprezentantul artistic al autorului — pe care nu întîmplător îl găsește printre oamenii simpli — dar și singurul personaj luminos și neîntinat, ceea ce face ca disecția minuțioasă și demascarea virtuților cavalerești ca și cele ale „lumii noi" stăpînite de ban să apară mai convingătoare. Prin intermediul lui, marele dramaturg ne face să înțelegem că dincolo de șubrezenia valorilor pe care le examinează și care se distrug reciproc anulîndu-se, se află un imens rezervor de virtuți populare de o esență complet străină, nealterată.

Care este însă explicația faptului că bogăția aproape nelimitată de sensuri a acestei piese este luată în seamă mai ales în ultimii ani, cînd a prilejuit spectacole valoroase sub conducerea unor regizori reputați ca Peter Hall, Roger Planchon, Luchino Visconti, Luigi Squarzina? Și în ce constă actualitatea ei pentru publicul românesc în spectacolul Teatrului de Comedie regizat de David Esrig? Explicațiile care se dau de obicei au în vedere îndeosebi faptul că piesa este o excelentă satiră antirăzboinică, Ni se pare că subliniind acest element ar fi simplist să reducem plurivalența de sensuri contemporane ale piesei la acesta. În opera lui Shakespeare nu este vorba numai de război, ci e pusă problema generală a atitudinii omului față de Istorie, față de semenii săi, a poziției femeii în societate, sub aspecte fals „concret istorice" fiind tratate probleme general umane majore.

Desigur în interpretarea acestor probleme optica regizorală poate diferi. După cum arăta Roger Planchon într-un interviu, principalul nu constă în a alege între troieni și greci ca reprezentanți ai modului feudal sau burghez de a duce războiul, ci a reda neliniștea care transpare din piesă în fața viitorului. „Asta m-a interesat. Nu aspectul demascator, luarea în derîdere a eroismului, ci neliniștea în fața tranziției istorice" (**La Nouvelle Critique,** nr. 159, oct. 1964, p. 132). Nu cunoaștem spectacolul pentru a putea aprecia felul în care au fost realizate intențiile regizorale, dar am vrea să facem observația că viziunea ideologico-estetică a spectacolului de la București ni se pare mai exactă, putînd asigura (cel puțin virtual) o înțelegerere mai profund contemporană a piesei marelui dramaturg. Regia lui David Esrig nu-și propune să transmită spectatorului un sentiment de neliniște și descumpănire în fața tranziției istorice, ci — după cum se arată în caietul program — ideea că „un om care cîntărește fără greș valoarea etică a faptelor și vorbelor nu are ce alege între cele două alternative sociale care se confruntă". Unul din meritele spectacolului Teatrului de Comedie constă tocmai în această adresă socială precisă, în faptul că făcînd un examen minuțios al valorilor umane se pronunță nu pentru eclectism și relativism total, și afirmă implicit un anumit crez etic, cel popular.

A scoate la iveală acest adevăr nu era deloc un lucru ușor, pentru că la prima vedere avem de-a face cu un haos total în care criteriile de valoare au dispărut, valorile ce păreau solide și de neclintit s-au prăbușit și domnește un subiectivism nelimitat. („Nimic nu are un preț al lui pe lume, ci doar atît cît prețuiește-n ochii tăi" spune unul din eroii lui Shakespeare). A dovedi artistic falsitatea unei asemenea impresii ni se pare fundamental pentru un spectacol care se vrea contemporan.

De asemenea, regia a intuit în orientarea spectacolului structura artistică specifică acestei piese. Amestecul de grotesc și tragic, de parodie veselă și tristețe o face greu încadrabilă într-un gen artistic precis definit, după canoanele clasice. Aproape fiecare personaj s-a bucurat în spectacol de o culoare specifică, regia reușind să compună un spectacol unitar, dar în care este evitată monocromia.

Pe primul plan se situează interpretarea remarcabilă a raisonneurului piesei, Thersit, de către Gheorghe Dinică. Un simț excepțional al măsurii, o finisare atentă a detaliilor puse în slujba ideii principale a spectacolului transformă comentariul sarcastic și dezgustat al lui Thersit într-o pregnantă afirmare a valorilor etice populare, făcîndu-l să se integreze în acțiune, deși partitura lui este scrisă într-o cu totul altă tonalitate. În tabăra troienilor un relief deosebit dobîndește grupul fiilor lui Priam (Mircea Constantinescu): Hector (Iurie Darie), Troilus (Grigore Gonța), Paris (Val Plătăreanu), Helenus (Gh. Crișmaru) și Eneas (Ștefan Tăpălagă). Compoziția acestui ansamblu ni se pare cu deosebire reușită, nuanțele fiind marcate cu multă atenție. de la cavalerismul desuet al lui Hector la setea naivă de absolut a lui Troilus, ca și de la ipocrizia lui Helenus la vidul spiritual ce-l caracterizează pe Paris. Inedită ni se pare îndeosebi compoziția lui Iurie Darie care a evitat tentația către șarje și a căutat să creioneze un Hector pentru care spectatorul resimte nu numai compătimire, dar în care recunoaște potențele umane iremediabil pierdute ale cavalerului tristei figuri. În armata grecilor compozițiile interesante sînt de asemeni numeroase. Achile (Mircea Albulescu) și Aiax (Dem. Rădulescu) apar în două ipostaze memorabile ale prostiei: încăpățînarea și lașitatea de o parte, trufia și vanitatea de alta. Utilizînd din belșug (poate excesiv) mijloacele parodiei, cei doi actori au reușit să înfățișeze nu numai personaje de un comic copios, dar au contribuit poate cel mai mult la dezeroizarea istoriei celebrului război. Alături de ei, Agamemnon (Mircea Șeptilici) ne-a dezvăluit măreția găunoasă, Menelau (Dumitru Chesa) ne-a făcut să rîdem de gelozia absurdă. Nestor (Mihai Pălădescu) ne-a arătat chipul senilității active, iar Ulise (Costel Constantinescu) a încercat — nu întotdeauna cu egală strălucire — să joace rolul unui Talleyrand modern. Spectatorul reține cu deosebire tantezia și finețea compoziției dificile a lui Mihai Moraru, în rolul lui Patrocle ca și acuratețea interpretării lui Florin Scărlătescu în rolul lui Pandarus. Sanda Toma (Casandra) și Vasilica Tastaman (Elena) aduc în spectacol o notă de autentică feminitate și reușesc două compoziții sugestive chiar dacă nu se ridică întotdeauna la tensiunea de idei a întregului spectacol. Beneficiind de interpretări corecte, celelalte personaje se integrează cu succes ansamblului. Scenografia semnată de Ion Popescu-Udrițe reușește să creeze un cadru plastic modern prin simplitatea lui, iar scenotehnica sigură a ing. D. Manolescu sprijină continuitatea acțiunii contribuind la transformarea decorului în personaj.

Realizînd un veritabil examen artistic al valorilor, întregul spectacol se înscrie cu succes în competiția interpretărilor shakespeariene, iar reprezentațiile ce vor fi susținute în mai la Paris, în cadrul celei de a XII-a stagiuni a Teatrului Națiunilor, sperăm că-i vor da confirmarea internațională pe care o merită.

Ion PASCADI

DIN NOU DESPRE

MONUMENTUL EMINESCU

E trist că în țara care l-a dat pe Constantin Brâncuși, cel mai mare sculptor al lumii contemporane, părintele necontestat de nimeni al sculpturii moderne, să existe confuzii atît de grave în felul cum trebuie gîndită o statuie, mai ales cînd e vorba de cea care să-l reprezinte pe Mihail Eminescu.

De la bun început sînt împotriva imitației din cretă — de format mare — din Cișmigiu — cu pretenția de a fi Eminescu, întrucît sculptorul Baraschi nu face altceva, după cum au arătat și alții, decît să-i întoarcă imaginea, schema compozițională, compunerea în spațiu, ideea — să i-o întoarcă în oglindă, să-i schimbe hainele, pantalonii și încălțămintea lui Lorenzo de Medicis, creația lui Michelangelo. Spun imitație deoarece i se mai pot reproșa multe altele: „Nimfa și Faunul" a sculptorului francez Camus, „Aierul" sculptura lui Maillol botezată „Pe valuri" etc.

Deci nu poate fi vorba de o influență, de o coincidență de gîndire. E vorba de un năravi vechi al sculptorului pe care toți l-am tăcut, făcîndu-ne astfel vinovați.

Dar astăzi, fiind vorba de Eminescu, Luceafărul poeziei românești — (Grecii traduc luceafăr cu „fiul Soarelui") responsabilitatea noastră a tuturor crește și avem datoria să luăm o poziție clară — deschisă. Deci, nefiind vorba de un act de creație (căci sculptorul Baraschi nici n-a încercat sau n-a reușit să se apropie de Eminescu), și pe calea asta, poetul nu te primește în universul lui, nu ți se dezvăluie. Socotesc că prin nici un fel de așa-zis „meșteșug" (meșteșugul este tot creație — nu-i ceva în afară, nu-i abilitatea căpătată prin exercițiu) nu se poate face dintr-o eroare un adevăr artistic, mai ales cînd este vorba de marea spiritualitate a lui Eminescu.

Artistul autentic gîndește, se concentrează, pătrunde în esența statuii, renunță la sine și se confundă cu ea, intră pe traiectoria cosmică a poeziei lui, începe teribila aventură a „visului treaz".

De la imitație la creație drumul e lung, dureros.

Artistul autentic prin cultură se confruntă, se controlează și evită să facă ce s-a făcut, întotdeauna caută o soluție nouă, personală.

El trăiește cu timpul său și pentru timpul său și nu duce o viață parazitară față de Antichitate sau Renaștere.

Pentru a-l așeza pe un piedestal moral al artei noastre, e bine să se deschidă un al treilea concurs, în condițiile de astăzi (pentru că n-au fost decît două, primul neconcludent, numai la al doilea s-a atribuit lucrarea) la care să participe toți sculptorii noștri și cu pasiune, cu simțul răspunderii patriotice să ne imaginăm întruchiparea marelui nostru poet.

Nici o tradiție nu ne obligă la o reprezentare naturalistă.

Să găsim limbajul plastic — poetic — cu care să exprimăm ceea ce se desprinde din opera lui și din spusele contemporanilor și ale înaintașilor noștri:

„Era de o frumusețe apolinică, de o mare seninătate abstractă, pe fruntea lui înaltă și boltită ca o cupolă, coborîse o lumină ce n-avea să se mai stingă. Atitudinea-i pătimașă de o mare inspirație supremă îl făcea să pară muiat într-un aer de aur".

Cine va atinge cu mîna acest Luceafăr? întrebam în „Contemporanul" din iulie 1964.

Am scris aceste rînduri pentru lămurirea unor confuzii existente, create de discuțiile apărute pînă acum în presă.

Ion VLAD

RETROSPECTIVA

AUREL CIUPE

Dacă Aurel Ciupe este, din generația formată între cele două războaie, pictorul ardelean cel mai structural integrat școalei românești moderne de pictură, faptul se datorește desigur atît studiilor sale, începute la București în 1919 și încheiate la Iași în 1923, cît și adeziunii lui, fără rezerve, la o estetică deplin însușită de unii din corifeii interbelici ai acestei școale: cea a impresionismului, încă dominant în gîndirea artistică a Parisului, prin care Aurel Ciupe a trecut înainte de a-și lua o a doua diplomă la Roma vocațiilor academice. Lugojan prin naștere, ar fi drept să-l socotim poate un continuator al spiritului artiștilor bănățeni care au laicizat arta acestei regiuni în secolul XIX. M. Velcelanu, C. Daniel, Nicolae Popescu, Ion Zaicu sînt însă noi închinători ai unui academism, util timpului lor, în care Ciupe n-avea însă nevoie să se permanentizeze după studii. Deși profesor la Academia de Belle-Arte a Clujului, din 1926 și pînă în prezent, influența sa asupra generațiilor de elevi formați în aceste patru decenii se poate depista mai puțin în rigoarea academică a unui desen, subiacent tușelor sale stenografice de culoare, cît în cromatica vie a lucrărilor, de o mare subtilitate a descompunerii analitice, îmbinînd într-o viziune de colorist de o aleasă sensibilitate, elementele unui univers valorificat prin lumină. Plenară ori dozată, lumina în care se scaldă obiectele, participînd toate parcă la un proces de dematerializare prin incandescența și vibrația petelor de pigment, juxtapuse impresionist, în vederea recompunerii retiniene a senzației, cîntă la unison cu sufletul sedus de feeria lumii, al artistului. Aurel Ciupe este un poet: al naturii, rustice în primul rînd, și agreste. Lanurile unui Ardeal brăzdat de spinările de coline ce-i parcurg solul pînă către un orizont dematerializat prin joncțiunea cu firmamentul greu de lumină, sînt protagoniștii multora din tablourile lui Ciupe, care cîntă și poezia rîurilor umbrite de plopi și de sălcii, dincolo de care ritmează zările, unghiularitățile coperișurilor roșii ale satului, ori lizierele unor livezi sau crînguri de variate spețe vegetale, divers colorate și permițînd analiza optică din plin. Ogorul și satul revin ca eroi naturali ai picturii lui, ce integrează totodată, categoriei campestre a bucuriilor, tihna plină de satisfacție a interioarelor, naturile moarte ale casei proprii și atelierului său, ori ale locuinței țărănești. O mare poezie a micilor teme, intimismul cel mai desăvîrșit transpus estetic o permite, fără ca această poezie să se rezolve în senzație, în efulgurări doar de suprafețe epidermice ale obiectelor ci tinzînd la un registru afectiv de vibrații mai adînci, chiar dacă nu atinge granițele nici unei rezervații sufletești închinate general-umanului, nici dramelor conștiinței ori elanurilor ei către integrarea în întregul existenței. Ciupe e un poet integrat de la sine în universul înconjurător, printr-o sănătoasă structură de om echilibrat, asemeni țăranului nostru, datorită contactului neîntrerupt cu natura, cu realitățile concrete ale vieții, cu fluxul ei, smălțat de satisfacții mai mult decît întrerupt de dureri, la nivelul la care se operează secțiunea în conștiința artistului, prin operele sale, toate proslăvind feeria simțurilor, permisă de observarea mediului imediat. Ființa umană e coordonată naturii, peisajul se impregnează de valorile viețuirii omului în el, fără prevalența cadrului ori a locatarilor: pămîntul — casă a omului — vorbește despre om pe limba lui, familiară acestuia și repetată optic cu încîntare, fără problematizări. Bucuria vieții e plenară, nesofisticată, optimistă. O linie unitară a evoluției descrise de artist într-o carieră, începută în 1922 (un „nud" din expoziție, datat din acest an, demonstrează aceleași calități de construcție ca „Armonie", compoziția datată din 1964) și aflată în plină desfășurare creatoare, ne permite o judecată globală asupra operei lui Ciupe, înscris pe linia închinătorilor echilibrați a unui concret imanent vieții cotidiene, celebrat senzorial înainte de a fi judecat și valorificat ca apreciabil prin rațiune, și căpătînd adeziunea afectivă a unei inimi de cald și fericit poet al sărbătorilor de fiecare clipă. De-ar fi să oprească faustic vremea, Ciupe ar trebui să le oprească pe toate cîte-i compun viața, fără deosebire: este din speța oamenilor pentru care moartea n-are realitate și viața e un dat al conștiinței, existente astfel prin reflectarea lumii. „Zum sehen geboren, zum schauen bestellt" — ca Goethe, Ciupe împlinește la 16 mai, 65 de ani, pentru care sărbătorirea explicită vine să se adauge continuei sărbători care i-a fost cariera, triumfală.

Ion FRUNZETTI

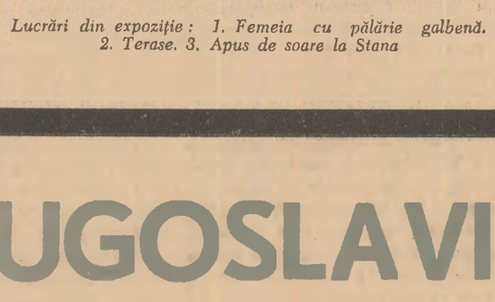

Lucrări din expoziție: 1. Femeia cu pălărie galbenă. 2. Terase. 3. Apus de soare la Stana

Scenă din film

CRONICA FILMULUI

GAUDEAMUS DA. GAUDEAMUS

— Tu la ce te-ai înscris?
— Nu m-am hotărît încă.
— Cum adică?...
— Da. Se poate zice și așa.

Căci în realitate el voia să zică cu totul altfel. Nu din modestie ezitase să-și aleagă materia; nu fiindcă nu se simțea sigur la nici-o materie. Ci pentru că...

— În realitate, eu sînt egal de pregătit la mai multe materii...

Fata tace. Se gîndește. Surîde. Urmează apoi cel mai batjocoritor răspuns:

— Da... Se poate zice și așa...

Aceste două fraze, care-și răspund ca rima într-un poem, cuprind toată dramatica problemă a filmului. Nu e vorba de înfumurare, de încredere în sine, de fanfaronadă, ci de ceva mult mai grav, și mult mai onorabil. Cu toate fandoselile lui, junele nostru erou este un tînăr de valoare de o curiozitate intelectuală insațiabilă, cu talent la învățătură, pornind cu aviditate spre toate disciplinele, vrînd să afle tot și să cunoască toate elegantele spiritului și toate misterele științei. Aceste lăudabile pofte îl vor costa scump. Va cădea la examen așa cum căzuse la bacalaureat Anatole France. Și profesorul, cu o puternică aparență de dreptate, îi va spune:

— Da. Ai citit. Dar examenul nu se citește, se învață. Știi multe lucruri. Generalități. Ai vorbit o jumătate de oră despre importanța ultrasunetelor, și nu știi să desenezi un aparat elementar.

Cine are dreptate? Ce poate fi mai util decît căutarea lucrului vast, durabil, general, pe deasupra detaliilor? Ce intelectual mai poate fi acela care nu simte amor pentru lucrurile privite sub *specie aeterni*? Eroul nostru are dreptate. Și totuși nu are. Sau mai bine zis nu are încă. Sau nu are: așa. Desigur, e bine să nu fii *tocilar*, să nu te mărginești să aduni amănunte brute, fără semnificație mai adîncă, și dacă se poate: umană. Dar asta e bine să n-o facem chiar așa devreme, de-abia ieșiți din adolescență. Trebuie neapărat o bază de lucruri învățate temeinic, pentru a ne putea ridica la generalități. Între enciclopedism și specializare contradicția e neantagonistă.

Și este impresionant cum o populație enormă de studenți dau concurs și dintre ei numai unul, unul singur, cade la examen. Pentru ceilalți o asemenea neplăcere e doar o mică amînare. Pentru el e o primă și, probabil, ultimă cădere. La un examen dat nu în fața Universității, ci a vieții însăși.

Unii critici reproșau filmului că „nu se petrece în el nimic, că nu se ajunge la nici o concluzie, la nici o hotărîre". Așa e. Și așa și trebuie să fie. Este povestea unor oameni care încep. Care-s la primul act al primelor lor încercături intelectuale. Ar fi absurd să se încheie, adică să se termine ceva. E drept că eroului principal i se întîmplă ceva teribil. El va lua una din acele hotărîri „de quoi remplir une vie". Dar tocmai de aceea nu este o hotărîre finală. E așa de importantă, încît ea se va mai lua o dată, și încă o dată, mereu, toată viața, mereu mai bine...

Temă nouă. Temă grea. Temă actuală. Temă socialistă. Și autorii scenariului (V. Rebreanu și M. Zaciu) au meritul de a o fi atacat cu îndrăzneală și inteligență. Aceasta este tema filmului de care ne ocupăm. Aleg, dintr-un total de peste patruzeci (vorbesc numai de cele găsite de mine) aleg la întîmplare cîteva calități de ordin strict cinematografic.

De pildă, scena finală. Dublă scenă finală. Întîi, aceea cu oglinda, apoi aceea cînd tînărul nostru erou ascultă de-unu-singur cîntecul „Gaudeamus". În finalul unei povești, acolo se cunoaște măiestria povestitorului. Un final trebuie să fie subțire ca o poantă, larg ca o definiție, cuprinzător ca un titlu. Cum spuneam, finalul aici e dublu. Ca două paradoxale paralele care mereu se întîlnesc, de-a lungul filmului ni se povestesc veleitățile culturale ale cuplul Ioana-Mihai precum și foarte curatul lor amor născînd. Spre sfîrșitul poveștii, cele două linii sînt grav accidentate, rupte, frînte. Vinovățiile se amestecă cu circumstanțe atenuante, hotărîri de îndreptare și chiar oarecari temeiuri că totuși vinovatul avusese în fond un fel de dreptate. Cei doi eroi nu-și mai vorbesc. Dar cele două paralele își continuă drumul afectuos împreună.

Și razele aruncate de oglinda înfiptă în gard într-o fixitate perpetuă exprimă poetic această negare a despărțirii, această continuitate a unei dragoste fondate pe lucruri mai durabile decît tinerețea și deșteptarea simțurilor. Aceeași continuitate este, tot metaforic, re-exprimată în reauzirea faimosului cîntec studențesc. A fost o foarte subtilă invenție regizorală cum se re-cîntă „Gaudeamus". Prima oară, e executat cu artistice nuanțări muzicale: faza întîi tare, faza a doua pianissimo, faza a treia într-un largo triumfal, etc. În scena finală însă „Gaudeamus" are un singur ascultător, cîntecul exprimă acum hotărîrea adolescentului nostru de a rămîne fidel unui program pe care deocamdată l-a ratat.

Ca să ajungi la această totodată cuminte și viteză conduită, trebuie să treci prin multe necazuri. Drama filmată de Victanidis zugrăvește patetic prima etapă a acestui drum de răscruce al intelectualului. Eroii au fost foarte bine aleși.

Cu privire la interpretare, trebuie să remarc talentul celor doi tineri: Iordache și Papaiani. Se cunoaște cît de colo că toate inițiile lor actoricești sînt *ale lor*, că le-au simțit, și nu învățat. Cînd Papaiani, în loc să zică: Măi, a dracului... așa răspicat fudul, ca la Conservator zice, în barbă „bă a dă..." se aude un prelung murmur de plăcere în toată sala.

Tînărul Cantacuzino a avut un rol greu nu numai din pricina complicației și dramatismului personajului, dar și din cauza unor numeroase pericole cu privire la conduitele exterioare. Este uneori o foarte mică distanță între expresia visătoare și cea pierdută, între starea de nehotărîre și de năuceală, între obrăznicie și timiditate: rolul Mihai expunca des la asemenea primejdii.

Remarcabil personajul întruchipat de Dem Rădulescu, rămășiță a moftangismului de altădată (foarte deosebit de cel de azi), unde respectivul e capabil la orice replică să-ți servească un citat (notați bine: un citat inteligent și adecvat), dînd impresia unui cap plin, urmată de o impresie de cap vid, căci nimic din ce e în el, nu e al lui, ci luat de la alții.

Ileana Dunăreanu este drăguță, grațioasă, și, atîta vreme cît nu vorbește e norocoasă în găsirea gestului și atitudinei corporale adevărate. De ce nu învață ea să vorbească. De ce nu la exemplu de la delicioasa ei contemporană Irina Gărdescu la care tot ce spune „e de-acolo", cum se zice pe românește.

Figurația este, ca să zic așa, miliardară, vizual și sonor. Gîndiți-vă numai la cele cîteva scurte rictusuri ale oficiantei de la telegrame sau la grimasa-tic a candidatei înainte de citirea, în curte, a listei reușiților. Gîndiți-vă la auto-șoaptele din sala de lucrări scrise, precum și la crîmpeiele de fază care zboară pe trotoarele orașului îmbulzit de studenți, replici banale care deodată se transformă într-un „punct-de-orgă", ca de pildă: „și-atunci ce-ai de gînd să faci?".

Evident, găsim și mici greșeli. Conversația, de la început din tren despre zborurile cosmice, este cam artificială. De altfel ideia de a face într-un oraș de provincie un „cosmodrom" este destul de stranie. Chiar lucrurile bune din film de pildă acea dublă interpretare muzicală a îmnului „Gaudeamus" pe care o lăudăm, are un cusur. Prezentarea primă e prea îngrijit muzicală, prea pare reprezentație cu bilet de intrare. Variația de tempo între pasaje trebuia obținută astfel, mai „trăit": de pildă prima parte să fi fost auzită de toți, în curtea universității. A doua, într-o odaie, departe. A treia în aulă. Scenele de timiditățI reciproce și mute între cei doi eroi, scene în sine utile poveștii, sînt totdeauna cam lungi. Dar termin.

D. I. SUCHIANU

BELGRAD, PRIN TELEFON

IUGOSLAVIA — ANGLIA

Rezist cu greu tentației de a vă descrie Belgradul (oraș încîntător) dar trebuie să-mi înfrîng pornirea spre a vă vorbi, mai pe larg, despre meciul Iugoslavia—Anglia (1—1), unul dintre cele mai spectaculoase pe care le-am văzut vreodată.

Pe stadionul Steaua Roșie am văzut la lucru nume celebre ale fotbalului european: Greaves, Paine, Moore, Bridges, Charlton, Iusufi, Galici, Vasovici, Kovacevici, Popovici — și impresia pe care mi-au lăsat-o pot numi de uluire (veți vedea mai departe că, spre deosebire de mine, idolul Iugoslaviei, Sekularac, s-a arătat, într-o oarecare măsură, nemulțumit de forța de atac a ambelor formații, în special a sîrbilor).

Ziarul „Borba" în ziua meciului a reprodus declarația domnului Ramsey, antrenorul teamului englez, făcută corespondentului lui „Standard Evening": „Sînt foarte dezamăgit de teren, spunea Ramsey, nisipul, molozul și materialele ingrămădite pe margini pentru construirea pistei de alergări (stadionul nu e încă terminat, tribuna centrală, loja oficială și o parte a peluzei a doua urmează să fie înălțate sau finisate, n.n.) fură ochiul jucătorilor. În spatele porților ,situația e și mai proastă". Iar corespondentul ziarului londonez adăuga: „Multe echipe sătești de la noi ar încrunta din sprîncene dacă ar fi nevoie să se dezechipeze în vestiarele acestui stadion. Reprezentativa Angliei, ai cărei jucători sînt evaluați la suma de 750.000 lire sterline, consideră că pe terenul acesta nu se poate juca. De accea, șansele noastre sînt minime".

S-ar părea că Ramsey, cunoscînd sau făcînd caz de psihologia jucătorului englez, își scuza o eventuală înfrîngere. E și asta o tactică, un mod de a calma suporterii care rămîn dornici de victorie în orice condiții, la toate meridianele.

Adevărul este că terenul de joc de la Steaua Roșie (Ramsey are dreptate în ceea ce privește stadionul în ansamblu) rivalizează cu cele mai bune terenuri englezești. Vestiarele nu le-am văzut, așa că nu știu pe cine să cred.

Spuneam că impresia pe care mi-a lăsat-o meciul e una de uluire. În primul rînd mi-a tulburat toate ideile despre ceea ce știam eu că se numește fotbal. Nici englezii și nici sîrbii nu joacă așa cum jucăm noi. Cum jucăm noi știți (știți atît de bine încît stadioanele noastre sînt din ce în ce mai goale), acum să vă descriu jocul sîrbilor și al englezilor

Iugoslavia. O echipă tînără în care am recunoscut pe cîțiva din juniorii învinși de noi la București cu 5—1 în 1957 și cu care am terminat la egalitate (1—1) în 1956 în Ungaria. Cel mai bun: Kovacevici (talie 1,65), conducător de joc în locul celebrului Sekularac. Iusufi, căpitanul echipei, e același Iusufi pe care-l ridiculiza Renye (unde-o fi marele Renye căruia ziarul nostru de specialitate îi spunea al doilea Bîndea?) Acest Iusufi este cotat la ora actuală ca unul din cei mai buni fundași ai Europei. Galici, vîrf de atac, spaima portarilor. Zambata, om de luptă, prezent pe tot terenul. Vasovici, fundașul central, supranumit olandezul zburător.

Deși tînără, echipa Iugoslaviei nu s-a angajat năvalnic în luptă, dînd dovadă de o apreciabilă maturitate. Jucătorii au creat, în permanență, o circulație perfectă a balonului, iar în unele momente, viteza de joc a fost așa de mare, încît englezii s-au văzut obligați să se apere în 8—9 oameni. Caracterul ofensiv al partidei l-au imprimat fundașii laterali ale căror incursiuni stîrneau ropote de aplauze. N-am văzut nici un jucător care să se oprească și să paseze, iar golul marcat de Kovacevici în minutul 14 s-a produs în urma unei acțiuni fulgerătoare. Iusufi a pasat lui Popovici, acesta a trimis în diagonală pe dreapta lui Kovacevici și Kovacevici, din volé, a trimis năpraznic mingea în plasă.

Anglia. Jucători cu carură atletică. Charlton, cel mai înalt jucător. Un fel de Demian la ruyby. Tehnicieni de primă mînă. Greaves, omul care, pe teren, consumă kilograme de gumă de mestecat — omul nr. 1 al Angliei — joacă în sistemul brazilienilor fuge spre stînga și pasează în dreapta, fără să schimbe centrul de greutate, șutează din orice poziție la poartă (și ce șut, Dumnezeule!), scoate mingi din propria poartă și peste cîteva secunde șutează la poarta adversă, driblează dacă e nevoie, și cinci oameni, și știe, ca nimeni altul, să trimită pase cu (auziți): spițul, călcîiul, șiretul, genunchiul, șoldul, umărul — iar uneori dă mingei un efect de-a dreptul incredibil, în sensul că o trimite înainte și mingea îi revine tot lui, neatinsă de nimeni. Nici la biliard n-am văzut asemenea efecte.

În ansamblu, Anglia și-a axat jocul pe acțiuni de apărare, cu prezența tuturor jucătorilor, iar în atac și contraatac aruncă, totdeauna, instantaneu 5—6 jucători. Portarul englez este un impecabil jucător de cîmp. Nici o minge trimisă de el (și aproape pe toate le-a trimis numai cu mîna) n-a ajuns la adversar.

Golul Angliei, autor Bridges, a fost marcat din lovitură de colț, în urma unei execuții tehnice pe care aș numi-o foglia secca executată cu capul.

Antrenorul Constantin Teașcă, împreună cu care am făcut deplasurea (și-a desenat tot jocul pe caietul de notițe de-l credeau sîrbii pictor) în urma unei execuții a lui Greaves — o pasă cu ecran, făcută cu Bridges, și terminată printr-un șut care-a făcut să înghețe și galerie și moloz și portar — m-a apucat de umăr și mi-a spus: Hai acasă, că n-avem treabă aici.

În realitate, amîndoi am fi vrut ca meciul să se joace încă o dată tot pe bani ăia. Și amîndouă formațiile ar fi fost în stare să-l reia din minutul 1, cu aceeași ardoare. În ultimele 2 minute de joc, iugoslavul Zambata a șutat în stilpul porții, făcînd și el, ca Greaves, să înghețe toată galeria.

Ziarul de sport, apărut la numai 2 ore după terminarea partidei, nota pe bună dreptate: „și noi și ei am respirat ușurați la fluierul final al arbitrului" (unul din puținii arbitri pe care i-am văzut ajutînd jocul).

Seara, la Madera (un fel de Capșă a Belgradului); la masa noastră, un oaspete de marcă europeană, Sekularac, idolul Iugoslaviei, care mi-a răspuns cu modestia marelui jucător (la ora actuală cluburile europene se întrec să-l achiziționeze, oferindu-i sume fabuloase) la cîteva întrebări:

— Unde ați învățat fotbal?

— Pe maidan. Acolo te întîlnești cu mingea de dimineață pînă seara. Și, dacă-ți place — și n-are cum să nu-ți placă, pentru că nimeni nu te trimite acolo cu forța, dimpotrivă — nu te mai desparți de ea toată viața.

— Cele mai frumoase clipe ca jucător?

— Campionatul mondial din Chile și turneul de la Paris. În meciul cu Santos, cu echipa lui Pele, am făcut cel mai bun joc din viața mea. Ziariștii francezi mi-au acordat o notă neobișnuită: 11 — maxima fiind 10.

— Ce ne puteți spune pentru publicul din România?

— Doresc să viu în România și să le spun suporterilor ceea ce vreau, numai și numai ... cu mingea. Rămîne, însă, să văd cu cine voi veni. Zilele acestea plec, probabil, la München (schimbînd cursul interviului). N-am jucat astăzi în echipa țării mele, fiind bolnav; vreți să știți ce note aș acorda eu meciului, jucătorilor?

— Cu deosebită plăcere.

— Meciului, nota 7. Jucătorilor, nici unuia peste 8.

Sekularac, care a văzut ceva mai multe meciuri decît mine (uneori foarte de aproape) are un simț al exigenței dezvoltat. Și drămuiește fiecare vorbă.

Dar ce-i de făcut cu mine care mi-am format exigența la nivelul jocurilor de-acasă? Nu pot să nu mă entuziasmez la un meci ca acela pe care l-am urmărit la Belgrad și față de care specialiștii au unele rezerve.

Stimați cititori, v-aș fi vrut alături în tribună.

Fănuș NEAGU

ÎNCEPUT

Interesant este că această încărcată de daruri, cea mai tînără poezie românească își declină vîrsta minimă cu mîndrie și conjugă totul mereu la prezent, rar la viitorul doi. Cei ce împlineau douăzeci de ani, sau ceva mai mult, la sfîrșitul războiului, traumatizați de trecerea prin infern se reîntorceau mereu la memorie ca la un coșmar și, de cîte ori se bucurau de o realizare a socialismului, se simțeau datori față de propriul lor trecut să introducă în poezia exultantă, un termen de comparație dramatic. De atunci toți debutanții se străduiau să nu renunțe la polul negativ al trecutului și chiar Nicolae Labiș și Nichita Stănescu au dorit să plonjeze fie și în prima lor copilărie spre a ridica la suprafața realului metatore însingerate, iar Nicolae Velea își compunea primul volum de proză prin variații pe teme pe care la timpul său am numit-o a copilăriei furate. Promoția păcii socialiste are desigur, elemente aperceptive specifice și o sensibilitate proprie ce urmează să se exprime și deci să se definească. Dacă tinerii de acum douăzeci de ani începeau prin a se declara maturi, cei ce au azi cam douăzeci de ani își asumă tinerețea ca pe o calitate morală.

Ana Blandiana, în primul său volum, **Persoana întîia plural** (titlu cu ecouri din viața de școlar) descoperă cu uimire persoana întîia singular, adică se descoperă pe sine însăși așa cum, în **Țara fetelor** Maria Banuș, realiza existența ei, ca atare, minunîndu-se. Deosebirea, față de antecedentă, constă tot în acuitatea mai scăzută a senzațiilor, cum observa N. Manolescu în prefață, cît și în faptul că respectiva revelație, proprie adolescenței, nu implică dezacord sau claustrare ci, dimpotrivă, dialog și participare. Cel puțin deocamdată, Ana Blandiana trăiește într-un prezent perpetuu, copilăria abolită și, probabil, neconsumată, se exprimă doar în candoare. „Nu mi-e rușine de nimeni, / N-am nimic de uitat" ca și „N-am traversat hiatul îndoielii" sînt versuri ce constituie o declarație de plenitudine, susținută de întreg volumul, de ființare în prezent, de acord cu sine și cu lumea. Poate că, mai tîrziu, și copilăria (pe care Rilke o credea unul din izvoarele esențiale ale inspirației) va apare în versurile Anei Blandiana, deocamdată adolescența pare o continuare, mai lucidă, a primei vîrste, căreia îi preia candoarea și dispoziția aeriană de joc.

Adolescența, în orice caz, aici, nu se manifestă ca o criză, ca o ruptură, ca un sistem antagonic, ci doar ca o grațioasă plenitudine, de aceea cînd citesc o declarație de „regenerare" („va trebui cu trudă să mă mai nasc odată") nu pot decît să zîmbesc, într-atît cartea respiră un candid acord. Dacă în raportul Prezent-Viitor, Ilie Constantin punea accentul pe Miine, Ana Blandiana îl pune pe Azi. Pentru a introduce un cristal dramatic în apele cristaline ale versului său, poeta face un apel programatic la memoria noastră (mai degrabă colectivă decît personală), evocînd „Seceta" din 1945 și ruinele postbelice **(Joc)** și nu mi se pare deloc ciudat că în locul patetismului sumbru **Seceta** ridică un elogiu al fecundității vegetale. Într-un frumos peisaj „în vis" două versuri sugerează al treilea timp: „Viitorul curge tandru ca un vin / Dorit și negustat în mii de rînduri". Prea puține referiri la Miine dovedesc cumva că îi lipsește „perspectiva viitorului"? Cituși de puțin! ea e însă o certitudine asimilată.

Într-o frumoasă poezie pentru pace **(Memorie)** poeta folosește iarăși memoria colectivă (explozia atomică de la Hiroșima) sinonimă coșmarului („În jurul planetei plutesc umbre vagi japoneze, / trupuri galbene, mici, au fost desenate pe nori") dar timpul e simțit, cu cîteva minime excepții semnalate, ca prezent. Dilatarea timpului se face prin intensificarea prezentului, printr-o tensiune împinsă la maximum a clipei **(Timpul)**. Dacă timpul e sinonim cu prezentul, deci cu senzația, spațiul, în schimb, se revarsă abundent, ca expresie a încrederii în sine, în lumea socialistă; deci spațiul e un echivalent al viitorului, așa cum claustrarea exprimă o neîncredere în timp. Tonul poeziei sale e vitalist, bucuria desenează păsări, rîul se extinde ca o holdă sonoră **(Mîndrie)**. Îndoiala e trecută în catalogul viciilor („N-am traversat hiatul îndoielii"). La vîrsta Sburătorului, poeta se descoperă cu uimire bucurată („Din oglindă mă privea un trup fîrav / cu claviatura coastelor distinctă"), senzația de a merge prin ploaie îi dă fiori („Iubesc ploile, iubesc cu patimă ploile, / Îmi place să mă tăvălesc prin iarba lor albă, înaltă"), îi creează o euforie generoasă („Pe-o asemenea ploaie poți să te îndrăgostești fulgerător") ce o face să se cațere pe frînghiile ploii pînă la stele sau să ritmeze un dans al bucuriei („priviți dansul acesta nou, nou, nou"). Adolescența se descoperă în ochii admirativi ai celorlalți mai bine decît în oglindă și prin ochii altora își admiră „părul grav și năuc", „flăcările tîmplelor", „brațele ca niște fulgere vii". Lumina, senzație prea vie însingerează trupul, ca și mugurii care-i „trec prin carne", iar „genele ierbii" o înfiorează.

Așadar, o hipersensibilitate adolescentină duce la revelația corpului care, la început simțit, e descoperit din nou, reflectat: „Cînd merg printre oameni mă răsfrîng în ei 7 culorile spectrului meu fac ape-n oglinzile lor, 7 Nimic nu e răsucit, doar mereul lor mers / Mișcă-n oglinzi și în mine unde domoale de cîntec". Pentru ca redescoperirea de sine în oglinzile privirii celorlalți să nu ducă la narcisism (feminin — „Sînt cea mai frumoasă femeie") atitudine stearpă estetic fiindcă ține de imobilism, iar etic reprobabilă, poeta ajunge instinctiv la acel panteism generos de risipire în lucruri, adică, în fond, de însumare a lumii prin contopire cu ea: „Nu m-am găsit în mine, și-atunci m-am răsfirat / Prin plante și prin pietre, prin flori, prin necuprins" și închipuind o nouă alchimie. „Am vrut să cresc din toate și să mă isc am vrut". Să asumi cît mai multă umanitate — scria Gide în cartea adolescenței regăsite, **Les Nourritures terrestres** — iată formula cea bună.

Aici, setea de spațiu are un rol însemnat, fiindcă procesul de însumare, la Ana Blandiana, nu e temporal, ci spațial. În **Cosmonautul** poezie ce ar merita să fie citată integral, nu omul se deplasează în spațiul cosmic ci cerul îl învadează, regene. rîndu-l. Totuși, omul e o ființă zburătoare („il grande uccello" — marea pasăre — îi spusese, prematur, Leonardo da Vinci) și poeta simte crescîndu-i aripi", de altfel, cerul e atît de aproape **(Peisaj în vis)**. Prin intensitatea temporală, spațiul se diminuează („Noi zideam într-una din scîntei / Înspre bolta care nu mai exista": **Blocul cer**). Vitalismul poetei se cere exprimat în construcții, unde munca devine durată, tensiunea spre viitor, posteritate. Ciclul dedicat construcției e liber de clișee, reușește să comunice ideea conștiinței de sine a constructorului, pentru care persoana întîia singular și întîia plural, fuzionează creator.

Există, așadar, în carte, un flux unificator care evoluează de la descoperirea de sine la descoperirea sa prin alții, apoi la descoperirea celorlalți, ce culminează prin acordul cu lumea, suită de mirări adolescente spuse armonios. Poeziile sînt în general imagistice, cu o melodie înginată de cîntec simplu: „Noaptea-și arcuia cearcănele mari / Cerul se pierduse orb în infinit" **(Blocul cer)**. Nu înseamnă că lipsesc versuri crispante: candoarea ca un rid al maturității (pag. 14) e impropriu; curcubeul, artere înnodate ale pămîntului (pag. 22) e foarte disgrațios; să-mi spele fruntea caldă de idei" (pag. 34) ca și „sufletul meu macină-ntr-una idei" (pag. 44), țin de o fiziologie intelectuală penibilă; un ostaș, îndoit ca un arc de triumf, să zicem...; dar cînd începe să meargă ca un arc de triumf (pag. 48) adică îndoit, nu mai inspiră nimic triumfal. Poezia parabolică **(Robinson-Crusoe, Migrațiune, Blocul cer)** e reușită și indică o valență insuficient valorificată. O altă valență posibilă (aici doar schițată) e poezia cotidianului (**Autobuz, ora 6 dimineața**, se ridică deasupra reportajului). Realizarea e însă, deocamdată, a senzației-imagine. Cît privește viitorul... ca și Ana Blandiana, să avem încredere...

Paul GEORGESCU

(Urmare din pagina 1)

— Întocmai. Mendel și urmașii își propuneau observarea strictă a unor fenomene și prelucrarea statistică a datelor obținute în scopul descoperirii unor legi obiective. Rezultatele cercetării lor au reprezentat, la vremea lor, o victorie a cunoașterii umane. Mendel a fost un domn care s-a jucat toată viața cu niște boabe de mazăre, unele albe, unele verzi. Le însămînța, le recolta și, mai ales, le număra. Din joaca sa, s-a născut genetica statistică, stadiu important, care nu a fost depășit pînă acum vreo zece ani în domeniul geneticii umane.

— *Depășit sau negat?*

— Întrebarea e binevenită. Depășit. Metoda statistică a lui Mendel rămîne ca o metodă de bază care va completa altele. Ca să generalizăm: în știință, de cele mai multe ori, o nouă etapă o înglobează pe cea anterioară și chiar dacă o neagă, negarea este de tip dialectic, adică nu *anulatorie*, ci *incorporatorie*.

— *Generalizarea dvs. se poate transpune și în istoria literaturii, cu nuanțările de rigoare. Chiar școlile cu o evidentă direcție polemică, cele care au debutat cu o negare uneori violentă a înaintașilor erau și sînt o continuare firească a celor anterioare. Subliniez cuvîntul firească (de la a fi, fire) tocmai pentru a evidenția caracterul dialectic al acestui proces. Epigonul este în mult mai mică măsură urmașul geniului decît geniul care ulterior îl neagă pe marele său înaintaș.*

— Aici legile eredității sînt neputincioase... În special, cele statistice. Dar, cam așa s-a întîmplat și în genetică. Am asistat din păcate și la o negare violentă a mendelismului care — dacă ne referim măcar la cantitatea de material observat și la evidența concluziilor teoretice desprinse din fapte — a însemnat un pas înainte. Printre altele, legile descoperite de Mendel sînt importante în genetica umană. De pildă, în mod statistic s-a stabilit caracterul ereditar al unor boli ale sîngelui. Concluziile geneticii statistice sînt hotărîtoare atunci cînd e vorba de cercetarea paternității, de transfuzii, în obstetrică și în alte domenii.

— *Genetica umană statistică nu interferează oare și alte zone științifice: sociologia, etnografia?*

— Cum să nu. În anii din urmă s-a conturat o nouă ramură, „genetica populației". Ea își propune să identifice și să măsoare factorii demografici capabili să influențeze repartiția și frecvența caracterelor ereditare la diferite populații. Știți ce este o căsătorie consanguină?

— *Da, o căsătorie între rude apropiate.*

— Exact. Empiric, omul a observat din cele mai vechi timpuri că ea duce la apariția unor maladii, la degenerescență etc. Codurile de legislație antică consemnează interdicții stricte în ceea ce privește acest tip de căsătorie.

— *Dar și excepții. Familiile domnitoare din Egipt, din Peru, din Havai aveau ca regulă căsătoria fratelui cu sora.*

— Aici e vorba de credința în necesitatea păstrării „sîngelui pur" al zeului din care descindea familia domnitoare. Un alt privilegiu, dacă vreți: „Quod licet Jovi..." De altfel, nici Jupiter nu era străin de atari obiceiuri.

— *Citeam zilele trecute undeva că nu există nici o populație primitivă la care căsătoria între frate și soră să fie aprobată.*

— O confirmare a ceea ce spuneam. Experiența a zeci de mii de ani conduce la apariția unor tabu-uri care pot fi și de domeniul geneticii, după cum vedem. O sumedenie de autori se referă, în acest sens la urmările repetatelor căsătorii dintre familiile domnitoare ale Europei. Epoca noastră este considerată de către geneticieni ca o „epocă biologică fastă" prin faptul că, în linii mari, nu mai există populații izolate în care căsătoriile, volens-nolens, să se efectueze între persoane cu grade de rudenie apropiate și prin faptul că numărul mediu de persoane dintre care soții se pot alege unul pe altul este mult mai mare. Unii autori leagă direct de acest din urmă factor unele fenomene observate în ultimele decenii: scăderea frecvenței unor boli ereditare, sporirea duratei vieții, creșterea taliei indivizilor etc.

— *Se poate absolutiza această cerință?*

— O, nu. Există și păreri aberante, ca, de pildă, cea a unui genetician francez care vrea, nici mai mult, nici mai puțin, să fie interzise căsătoriile între persoane care locuiesc la mai puțin de 10.000 de km.

— Un alt exemplu interesant de cercetare îl oferă studiile asupra efectelor genetice ale exploziilor de la Hiroshima și Nagasaki. Studiile făcute timp de 13 ani au arătat că în rîndurile supraviețuitorilor au făcut ravagii leucemia și diferite forme de cancer. Chiar printre cei care n-au prezentat forme patologice, cca. 200 de oameni pe an au murit ca urmare a unor factori de importanță minoră: răceală, epuizare nervoasă, infecție banală.

— *Dar urmașii?*

— Aici este marele merit al geneticii statistice. După o perioadă în care numărul născuților morți a fost foarte mare și în care au apărut noi născuți cu malformații înfricoșătoare și după o perioadă de sterilitate în masă, supraviețuitorii au dat naștere la urmași fără tare decelabile.

Geneticienii luptă din toate puterile împotriva mentalității care îi izolează încă pe „atomizați" de restul populației. În general, japonezii refuză să se căsătorească cu o persoană care a supraviețuit iradiațiilor, din teama de a avea copii anormali. Inutil de subliniat importanța socială a concluziilor optimiste pe care le trag geneticienii care lucrează la Hiroshima. Ei au luptat și luptă împotriva tendinței de a face niște pării din supraviețuitorii catastrofei.

— *Tovarășe profesor, trecem la etapa următoare?*

— Să trecem. Treapta următoare a cercetărilor genetice este reprezentată de școala savantului american T. H. Morgan. Ea studiază corelația modificărilor organismelor în ansamblul lor așa cum au fost prezentate de Mendel și anumite modificări care survin în nucleul celulelor, respectiv în cromozomii acestora.

— *Cum se desfășoară acest proces?*

— După cum știți, cromozomii sînt formații macromoleculare existente în celule în anumite faze ale evoluției lor. Există în același număr pentru fiecare specie, la om, de pildă, 46. În celula sexuală există 23. După fecundare, numărul lor devine 23 + 23 = 46. Inițial, s-au considerat cromozomii ca purtători ai mesajului ereditar. Ulterior, acest rol s-a atribuit așa-numitelor gene. Vom vorbi mai încolo despre ele.

Cercetările ultimilor ani au adus clarificări de o importanță covîrșitoare.

— *Vă întrerup. Sînt uimit de frecvența cu care aud sau citesc această frază. „Ultimii ani" sînt revoluționari pentru aproape fiecare domeniu al științei, se zice. Chiar așa e?*

— Întocmai, Socotesc — fără să am pretenții că sînt original — că un scriitor nu se poate degaja de responsabilitatea urmărilor etice ale operei sale. Un scriitor, cu cît este mai talentat, cu atît în opera lui există mai evident o conexiune între cognitiv și educativ. Responsabilitate, iată ce ne cere secolul ,tuturor. În arta modernă există multe tendințe, unele traumatizante pentru psihic. Să nu închidem ochii asupra lor. Dar societatea poate încuraja formele care-i convin, poate să aleagă — și alege! — pe cele care îi sînt utile.

— *Ca să dau un exemplu extrem, din producțiile care captează atenția tineretului, mi s-a părut interesant un film pe care cred că l-ați văzut, „Cei șapte magnifici".*

— Da, și mie mi-a plăcut.

— *Era evidentă linia educativă a acestui western produs într-o țară cu o delicvență juvenilă îngrijorătoare. Fără să abdice de la regulile genului — cît mai multe împușcături etc. — filmul spunea totuși de la început pînă la sfîrșit: nu așa e bine! Cred că ceea ce răminea fiecărui june pus pe aventuri erau vorbele lui Chris: „Cimitirele Americii sînt pline de băieți curajoși!" ...Un exemplu dintr-o mie.*

— Filmul este remarcabil și prin lipsa de ostentație cu care tezele sale educative sînt puse în fața spectatorului, Apoi, prin curajul cu care demistifică: curajul, bărbăția, moartea. Falsa bărbăție, falsul...

Cinematograful, televiziunea, literatura au mari responsabilități în epoca noastră care, printre caracteristicile ei de seamă, o include și pe aceea a dezvoltării într-un grad nemaiatins a comunicării între oameni. Educația lui Nică a lui Ștefan a Petrei a făcut-o părinții, bădița Vasile, părintele Isaia...

— *...moș Nichifor Coțcariul...*

— ...și alți cîțiva. Educația copiilor din zilele noastre o fac zeci de profesori, sute de scriitori, actori, crainici de televiziune, ziariști. Tocmai pentru că responsabilitatea s-a difuzat, ea atîrnă mai greu pe umerii fiecăruia.

Am în față un număr recent dintr-o revistă medicală franceză. Aflu că dintr-un număr de 10.343.000 de copii între 5 și 19 ani, 1.587.000 sînt deficienți. Dintre aceștia, doar 5,58% deficienți fizici și mintali. Aici ne înclinăm. Dar restul? „Deficienți caracteriali", în primul rînd atinși de tulburări grave de alură nevrotică. Pentru aceștia nu mai răspunde factorul ereditar. Geneticienii își declină răspunderea.

— *În concluzie?*

— În concluzie? Știu eu? Există două feluri în care oamenii evită înecul: unii învață să înoate, alții nu intră niciodată în apă. Poziția acestora din urmă e bună și ea, cu o singură condiție: să nu dea lecții de înot.

Desen de Biss

— Ca să vă dovedesc, n-am să fac apel la cine știe ce savant tratat de istorie a științei; priviți în jur numai. Acum, 25 de ani (trebuie să recunoașteți că propun un interval infim) nu aveam televiziunea, antibioticele, metodele de reanimare. Apoi: radarul, sateliții artificiali, energia atomică, cibernetica. Să continuăm?

— *Da, desigur. Deci, în ultimii ani...*

— ...mai precis, în 1959, Lejeune, Gautier și Turpin pun pentru prima oară în evidență existența unor aberații cromozomice în patologia umană. Ei au constatat că idiotia este permanent însoțită de un cromozom suplimentar în perechea 21 (cromozomii sînt grupați în perechi).

— *Interesant. Idioții au deci ceva în plus, nu în minus, cum se crede.*

— Glumei dvs. îi răspund cu seriozitate: Da, dar la nivelul molecular, nu mai departe. De altfel, la aceeași pereche de cromozomi, lipsa unuia înseamnă moarte. Anomalii în distribuirea cromozomilor au fost constatate și la o serie de alte boli. Cunoștințele noastre în acest domeniu sînt încă destul de precare datorite mijloacelor oarecum grosolane de investigație.

...Revenim la genă. Majoritatea geneticienilor consideră gena ca fiind o particulă a cromozomului formată dintr-un complex de molecule uriașe de acid dezoxiribonucleic și ribonucleic, celebrii ADN și ARN. Fiecare moleculă este compusă din milioane de atomi. Cercetările lui Watson și Crick și ale lui Wilkins (încununate cu premiul Nobel) au stabilit un model de organizare a ADN care explică proprietățile sale fundamentale.

— *ADN este deci purtătorul mesajului ereditar?*

— Se poate răspunde da. Mecanismul este foarte complicat...

— *...și, bănuiesc, la fel de complicat de explicat profanilor. Vă sugerez clasica analogie cu banda de magnetofon.*

— Bine, dar e numai o analogie, să nu se uite. Atunci... celula sexuală este un fel de fonotecă în care sînt depozitate grupuri-grupuri (cromozomi) benzi de magnetofon imprimate. În acest caz, fiecare genă este o bandă. Să super-simplificăm, netrădînd totuși, (ah, o să mă omoare colegii citind!) și să admitem că o genă este însărcinată cu un caracter de transmis: culoarea ochilor. Pe bandă, un impuls electric oarecare corespunde sunetului „o", altul sunetului „i" ș.a.m.d. Ei bine, o anume microstructură a genei comandă la urmași ochi albaștri sau căprui...

— *...sau predispoziția pentru romanțe...*

— ...sau aversiunea față de ele, deși... dar asta o să discutăm mai încolo.

— *Sîntem așadar produsul unor benzi de magnetofon!*

— Nu mă băgați în păcat! Am făcut doar o analogie. Încep s-o regret! În clipa de față, în etapa moleculară — a treia, să nu pierdem șirul — genetica se străduiește să răspundă acestor grele întrebări pe care le pune studierea la nivel molecular și atomic: cum poate o celulă, care are doar cîțiva microni, să controleze cîteva mii de reacții diferite? Prin ce mecanism mesajul genetic este transmis celulelor fiice? De ce aceste celule sînt pe deplin asemănătoare ca și cum ar fi vorba de o copiere mecanică? Geneticienii din lumea întreagă sînt mobilizați în cercetări intense.

— *Aș putea oare să trag de aici o concluzie pesimistă, în sensul că sîntem pre-comandați, că sîntem un produs al datelor noastre ereditare?*

— Cu nici un chip. Acest fatalism biologic ar fi mai mult decît fals. Într-adevăr, moștenim o seamă de însușiri pozitive și negative, dar de aici — adică în clipa nașterii și pînă la constituirea noastră ca indivizi — drumul este uriaș. *Predispoziția ereditară apare ca virtualitate, educația este cea care o realizează sau o infirmă.* Ei îi datorăm în cea mai mare măsură „normalitatea" noastră.

— *Ați adus în discuție un concept foarte disputat: pe acela de „normal". Mie această clasificare nu mi se pare de domeniul evidenței absolute. A fost Rimbaud un anormal? Pentru mic-burghezii sclivisiți care i-au dat în batjocură odată bani de tuns, da. Pentru medicii care-l îngrijeau la Marsilia, audienți ai finalelor sale poeme orale pe care o soră mărginită nici nu le-a băgat în seamă, da. Pentru... Dar pentru noi, nu. A fost Macedonsky un anormal? Nu. Și totuși...*

— Eu cred că trebuie făcută în primul rînd o disociere. Exemplificările cu artiști și scriitori au o valoare redusă, dată fiind specificitatea lor temperamentală.

— *Într-adevăr, artistul este prin definiție o conștiință sfîșiată care își pune mereu și patetic marile întrebări ale lumii. Această ardere interioară intensă se traduce, poate, și prin unele comportări care par celor din jur extravaganțe. Nu-l văd pe băcanul din colțul străzii lui Baudelaire vopsindu-și părul în verde.*

— Sau, dacă și-l vopsea, era pe bună dreptate, internat... Dar, noțiunea de normal, în înțelesul cel mai larg, este greu de definit. Indivizii *întrutotul normali* și *cei întrutotul anormali*, reprezintă doar o mică parte a societății. Ei sînt cele două extreme între care se întinde o marjă foarte largă. Din ea facem parte aproape toți și această zonă prezintă, mi se pare mie, interes pentru literatură. Aici îl găsim pe omul complex: pe purtătorul binelui și al răului, pe făuritorul binelui și al răului, pe cel care hotărăște ce e bine și ce e rău.

Trebuie să reținem că prin ereditatea sa un individ nu este un obiect șlefuit odată pentru totdeauna, ci un continuu, în permanentă mișcare, supus înrîuririlor, capabil tot timpul de autodepășire. Orînduirea noastră socialistă își pune probleme de orientare a individului în funcție de legile generale ale societății și în funcție de datele pe care le furnizează statistica. Noi propunem tineretului un anumit ideal etic pe care datele ereditare nu îl resping. De altminteri, arta și literatura, în orînduirea noastră socialistă, au menirea să cultive înaltele valori ale umanismului.

— *Poate că literații au păcătuit uneori prin exagerare în sens contrar.*

— Așa e. Îmi amintesc de un roman în care eroul propus ca model nu mai avea aproape nici o contingență terestră, era un cavaler fără prihană, un monstru de puritate. Nu cu asemenea eroi se poate educa o societate. Literatura, ca și știința, se bizuie pe realitate și pe talent.

— *Chiar dacă reflectarea ia forme tot mai complexe, ca în matematică sau ca în poezia ultimelor decenii.*

— Întocmai, Socotesc — fără să am pretenții că sînt original — că un scriitor nu se poate degaja de responsabilitatea urmărilor etice ale operei sale. Un scriitor, cu cît este mai talentat, cu atît în opera lui există mai evident o conexiune între cognitiv și educativ. Responsabilitate, iată ce ne cere secolul ,tuturor. În arta modernă există multe tendințe, unele traumatizante pentru psihic. Să nu închidem ochii asupra lor. Dar societatea poate încuraja formele care-i convin, poate să aleagă — și alege! — pe cele care îi sînt utile.

— *Ca să dau un exemplu extrem, din producțiile care captează atenția tineretului, mi s-a părut interesant un film pe care cred că l-ați văzut, „Cei șapte magnifici".*

— Da, și mie mi-a plăcut.

— *Era evidentă linia educativă a acestui western produs într-o țară cu o delicvență juvenilă îngrijorătoare. Fără să abdice de la regulile genului — cît mai multe împușcături etc. — filmul spunea totuși de la început pînă la sfîrșit: nu așa e bine! Cred că ceea ce răminea fiecărui june pus pe aventuri erau vorbele lui Chris: „Cimitirele Americii sînt pline de băieți curajoși!" ...Un exemplu dintr-o mie.*

— Filmul este remarcabil și prin lipsa de ostentație cu care tezele sale educative sînt puse în fața spectatorului, Apoi, prin curajul cu care demistifică: curajul, bărbăția, moartea. Falsa bărbăție, falsul...

Cinematograful, televiziunea, literatura au mari responsabilități în epoca noastră care, printre caracteristicile ei de seamă, o include și pe aceea a dezvoltării într-un grad nemaiatins a comunicării între oameni. Educația lui Nică a lui Ștefan a Petrei a făcut-o părinții, bădița Vasile, părintele Isaia...

— *...moș Nichifor Coțcariul...*

— ...și alți cîțiva. Educația copiilor din zilele noastre o fac zeci de profesori, sute de scriitori, actori, crainici de televiziune, ziariști. Tocmai pentru că responsabilitatea s-a difuzat, ea atîrnă mai greu pe umerii fiecăruia.

Am în față un număr recent dintr-o revistă medicală franceză. Aflu că dintr-un număr de 10.343.000 de copii între 5 și 19 ani, 1.587.000 sînt deficienți. Dintre aceștia, doar 5,58% deficienți fizici și mintali. Aici ne înclinăm. Dar restul? „Deficienți caracteriali", în primul rînd atinși de tulburări grave de alură nevrotică. Pentru aceștia nu mai răspunde factorul ereditar. Geneticienii își declină răspunderea.

— *În concluzie?*

— În concluzie? Știu eu? Există două feluri în care oamenii evită înecul: unii învață să înoate, alții nu intră niciodată în apă. Poziția acestora din urmă e bună și ea, cu o singură condiție: să nu dea lecții de înot.

OBIECTIV

Citim din ultimul buletin al Direcției rețelei cinematografice și difuzării filmelor:

„Cartierul veseliei"

„...Sufletul lui Gheorghe «doi» e sufletul unui om dezechilibrat, rapsodic. În el se dă mereu o luptă între ceea ce a moștenit bun de la tatăl său: cinstea, revolta față de nedreptățile sociale — și trăsăturile negative de caracter cîștigate în urma influenței proaste a mediului viciat pe care îl frecventează: slugărnicia, lașitatea, egoismul".

Pe cînd un suflet simfonic? Acesta sperăm că va fi echilibrat.

„...Respingînd oferta Ceciliei care se întoarce pocăită la el după ce Jean o părăsește, el urmează pe muncitorii de la Rahova care pregătesc o luptă grevistă".

Pe generic autorii scenariului sînt Ioan Grigorescu și Manole Marcus iar la filmografie aflăm că Jean Grigorescu a scris și scenariul filmului „Străzile au amintiri". (?)

„Merii sălbatici"

„În schimbul cîtorva iugăre de pămînt, Dumitru a reușit să încheie tîrgul cu tatăl Solomiei. Ea, Solomia, n-a îndrăznit să se împotrivească prea vehement".

„Solomia s-a decis să facă pasul hotărîtor. Cu trăistuța înflorită pe umăr, ea părăsește casa cea arătoasă a soțului și a socrului său unde și-a îngropat zece ani nefericiți și plini de umilință din viață. Nimeni n-o va mai putea întoarce înapoi pe drumul cel vechi. Conștiința ei s-a curățat de spini și uscăciuni, asemenea merilor sălbatici care au fost altoiți".

Concluzia: *Devenind mai vehementă s-a îndreptat înainte pe drumul altoit!*

A apărut numărul 4 al revistei Cinema. *Din conținut remarcăm articolele semnate de Ecaterina Oproiu și Valerian Sava despre* Pădurea spînzuraților, *filmul care va reprezenta țara noastră nu peste multe zile la competiția internațională de la Cannes. Făcînd din Ion Frunzetti un cronicar al imaginii, revista nu are decît de cîștigat. Dovadă excelenta contribuție din acest număr.*

Mai directe, mai spirituale, evitînd pe cît se poate glumele astenizate de atîtea reluări, emisiunile radiofonice de satiră și umor din ultimul timp se impun atenției ascultătorilor. Eforturile redacției și colaboratorilor converg — adesea cu certă reușită — spre un umor de calitate. În acest sens am dori să evidențiem emisiunea radiofonică de duminică 9 mai prezentată de studenții Institutului de Științe Economice și planificare, în colaborare cu redacția de satiră și umor. Ritm alert, ironii nuanțate, o orchestră bine condusă (V. Antohi) și cîțiva soliști vocali demni de reținut. Textele aparțin unor studenți — N. Rădulescu și I. Dogaru — care își dau concursul și ca interpreți. Urăm succese tînărului colectiv studențesc, instruit de actorul D. Rucăreanu.

Andriana FIANU

CALEIDOSCOP

Neue literatur, numărul pe aprilie publică sub semnătura Elisabeth Axmann, foarte judicioasul și interesantul articol **Constantin Brâncuș, caracterul realist și inovator al artei lui.** În sumar găsim și un ciclu de traduceri din poezia lui Arghezi: „Tinca", „Lingoare", etc.

Radu Boureanu a strîns în volumul **Ustûne sau colina goală** o serie de nuvele care vor apare la Editura tineretului.

Cărarea pierdută de Alain Fournier va cunoaște o nouă versiune românească. Romanul apare în Editura pentru literatură universală.

Aceeași editură pregătește romanul lui Graham Green **Ministerul groazei** și cartea lui G. Călinescu **Impresii asupra literaturii spaniole** (reeditare).

Vom vedea nu peste mult în vitrinele librăriilor, noua carte de poezii a lui Cicerone Theodorescu **Zburătorul din larg.**

Volumul **Teatru** de Al. Mirodan, sub tipar la Editura pentru literatură, însumează comediile **Ziariștii, Celebrul 702, Șeful sectorului suflete, Noaptea e un sfetnic bun.** De asemeni, piesele scurte **Cerul nu există** și **Cineva trebuie să moară.**

Iașul literar (martie) publică mai multe articole de istoriografie literară. Studiul (cu urmare) **Iluminiștii români și idealul luminării** (Adrian Marino); **125 de ani de la apariția Daciei literare** (Maria Platon), etc.

Victor Babeș, tînăr a visat să devină ...poet. A scris versuri de dragoste și sociale, în limba germană. Parte din ele au fost traduse de Adrian Manlu.

Ion Băieșu va fi în curînd prezent în librării cu volumul de nuvele: **Sufereau împreună.**

— În foyerul Academiei R.P.R. s-a organizat, zilele acestea, o expoziție a diferitelor ediții din opera lui Nicolae Filimon. O fotografie, veche, ni-l arată pe autor stînd pe un scaun. Poartă barbișon. Din jiletcă îi se vede lanțul de la ceas, atîrnînd bogat. Cu o mînă își ține pălăria pe genunchi. Chipul lui Filimon este împrejmuit de volume ca:

N. M. Philemon

Escursiuni în Germania meridională (1858) opului I, Ediținne revăzută de autor, București, 1860. — **Mateo Cipriani și Monumentulu maiestrului Donizetti,** de N. M. Philemon, București, 1860. — **Ciocoii vechi și nuoi** sau ce naște din pisică șorici mănîncă, romant original, București, 1863. — Ediția poartă dedicația: D.C. Negri, suvenir din partea autorului N. M. Philemon.

Altă carte: **Temistokle Solera,** Nabucodonosoru, operă lirică în 4 akte, traducere de N. M. Philemon și I. G. Valentineanu (București, 1859).

În vitrine se pot vedea, apoi, felurite ediții: Pagini alese; — Bibliotecea pentru toți; — Dimineața; — Căminul etc.

O serie de exponate cuprind traduceri din opera lui Filimon. Astfel: Parvenus der Schreibergilde: Régi és uj urak — (Szepirodalmi konyvkiadó(; — Külvarosi gavallerok; — etc. etc.

Petre PASCU

C. PAULEȚ — Cargou lansat la apă

POȘTA REDACȚIEI

ELENA VASILIU HASNAȘ: Ne pare rău, dar nici de data asta lucrările dvs. nu depășesc nivelul unor compuneri modeste, constiincioase, scrise cu oarecare acuratețe, dar lipsite de însușiri literare deosebite, care să le facă publicabile. Iată o mostră edificatoare: „În Galaxiile astrale / Tot alte stele apar / Noi, uriașe roiuri / Din Cosmos se desprind / În fizice, intense / Procese se cuprind. Și aștrii noi din ele / Se-nchegă și s-aprind / Descătușate-n vreme / De orice mitologie / Aceste copilandre / În azurii formații / Ursita lor astrală / Concretă e în spații / Cu-al lor izvor puternic / De cosmice radiații..." etc. etc. Oricît ar fi de neplăcut să vă indispunem și, cum ziceți, să vă descurajăm, n-avem în nici un caz dreptul să vă amăgim, ajutîndu-vă să cultivați în continuare niște iluzii nefericite. Firește, oricine are la îndemînă, inclusiv dvs. nenumărate căi și mijloace de a verifica părerile formulate aici, în această rubrică, nicidecum scutite de riscurile erorii, ale subiectivității etc. Vă puteți adresa așadar, spre a vă încredința de valoarea scrierilor dvs., fiecăreia dintre numeroasele redacții de specialitate existente în țara noastră sau chiar, cum spuneți, „unui arbitraj superior". Ne vom bucura să fim desmințiți și tocmai de aceea, vă urăm succes.

AL. A. DEJEANU: Nu vă-nșelați, într-adevăr, și nouă ni se pare a simți, un fior de poezie mai ales în „Tălerea ramurilor" care ni se pare de bun augur și care ne îngăduie bune speranțe de viitor. Așteptăm în continuare.

O. Costeschi, P. B., T. Zaciu, Constantin Neculai Bratu, Țirlea Dumitru, G. Irimescu-Roman, Tavi Octavian, T. Grigore, Dinu Costand, Mihu Dan Popescu Mircea, K. M. Bădescu Borontea Constantin, Ionel Alunișan, Petre Pîrcălăboiu, Horea Ionescu, George Teodorescu, Dinu Duni, Zica A. Zica, Titu Corianu, Ursulescu Octavian: sînt printre stîngăcii și nesiguranțe de început, și unele indicii promițătoare. Mai trimiteți.

I. G. PAULEANA: Nu depinde decît de dvs. dacă veți fi publicat înainte, sau „după pensionare", sau dacă nu veți fi publicat niciodată. Căci e posibil și acest lucru, ținînd seama, mai ales, de înfrigurarea dvs. de ordin cantitativ și de redusele ambiții în sensul depășirii, al progresului, pe care le mărturisesc, din nou, și ultimele versuri trimise. Și acum parcă mai grav încă decît anterior, manuscrisele dvs. cultivă același joc nesupravegheat cu vorbele (un număr, limitat pînă la monotonie, de vorbe: copaci, lună, soare, tarbă, zări, zori, stele) din care țes niște întocmiri hibride și haotice, obscure și artificiale cu rare fulgerări de poezie adevărată. Mai curată, mai aderente sînt, din ce ne-ați trimes, „Portret de comunist" și „Portret de miner", poate tocmai din cauza disciplinei pe care v-au impus-o temele. În rest, divagații inciticte, piruete în gol, uneori de gust foarte îndoielnic: „Iar nechezatul lung pe stele / Nu-i vînt să-mi fluture în plete / Ci-i semn de fugă galopantă / În lumea falnicelor stepe". După această prea „lungă fugă galopantă" pe hîrtie în care vă complaceți de prea multă vreme, e timpul să vă gîndiți la o cotitură profundă, serioasă. Așteptăm.

I. Perianu, Mazăre Constantin, Nicolae Virgil, Ionescu G. Marin, Adrian Botezatu, Mos Ghiță din Dudești, Nic. Stoica, Flueraș de la Motru, Rotaru Simion, Stancu Maria, Corbu Sergiu, Selcărescu Maria, Sendroni Nic. Bujor, Popa Constantin, Costică Vrabie, Kolea Zirea, Velea D-tru, Cîndea Tudor, Goșa Stelian, Darie Marieta, Baloșin Constantin, Țîți Codrulescu, Margareta R. Bod, Adrian Cozia, Dinu Marinache, Ion Matasă, Micuiu Elena, Ordeanu Aurel, Tănasie Marian: *încercări stîngace, fără însușiri literare.*

RED.

20 DE ANI DE LA ELIBERAREA GERMANIEI

ATLAS LIRIC

BERTOLT BRECHT

Lauda comunismului

E raţional şi fiecare îl pricepe. E uşor.
Tu care nu eşti un exploatator, îl poţi pricepe.
Îţi prinde bine, interesează-te de el.
Proştii spun că-i o prostie, oamenii murdari îl numesc murdărie.
El e împotriva murdăriei şi împotriva prostiei.
Exploatatorii spun despre el că-i o crimă.
Noi însă ştim :
el înseamnă sfîrşitul crimei.
El nu e o nebunie, ci
sfîrşitul nebuniei.
Nu e haosul
ci ordinea.
El e lucrul cel mai simplu,
atît de greu de făcut.

Cel dinăuntru

Cînd, cu ani în urmă, am învăţat
să conduc o maşină, profesorul meu
mă invita să fumez o ţigară : şi dacă,
din pricina circulaţiei intense sau a virajelor bruşte
ţigara mi se stingea, mă gonea de la volan. El,
în timp ce conduceam, povestea chiar glume iar dacă,
prea ocupat fiind cu condusul, nu rideam, îmi
retrăgea volanul. „Eşti încă nesigur", îmi spunea.
„Eu, cel dinăuntru, mă sperii cînd văd cum
cel care cîrmeşte o maşină e prea ocupat cu cîrmitul".

De atunci, cînd lucrez,
am grijă să nu mă scufund prea mult în lucru
Observ cîte ceva din jurul meu,
uneori îmi întrerup lucrul pentru a purta o discuţie.
M-am dezobişnuit să merg atît de repede încît să nu mai pot fuma o ţigară.
Mă gîndesc la cel dinăuntru.

În româneşte de NINA CASSIAN

GÜNTER KUNERT

Să călătorim

Duduie locomotivele. Trenurile
aşteaptă. Să călătorim.

Munţi şi lacuri. Trecut
şi prezent. Pădure şi mlaştină.
Vise şi realitate. Fără încetare
se desfăşoară înainte.

Să călătorim
în certitudine : ajungem
şi ţinta se şi află
îndărătul nostru.

În româneşte de PETRE STOICA

BERND JENTZSCH

Pomii verzi, în noi

Pomii verzi cu trunchiuri negre
creşteau în noi şi mureau în noi.

Mărunţaiele pămîntului, fosforul şi sulful,
se prăvăleau din nori ziua şi noaptea.

Sirenele albe ne măcinau somnul,
o lanternă de buzunar era luceafărul de seară.

O manta soldăţească ne învelea,
privirile alunecau pe sus, acolo unde zburau şi graurii.

Oraşele roşii cu părul negru,
o, nu mai semănau cu cele din albume.

Cei pe care-i numeam părinţi nu ne puteau explica nimic,
vocile lor tăceau sub porunci şi zăpadă.

În pădurile străzilor moarte şi în rămurişul zborului păsărilor
ne trezeam prea brusc.

Cei care ne puteau fi prieteni
nu îşi purtau chipul pe obraz.

Şi căutăm chipurile acestor prieteni
pe obrazul celor care astăzi trăiesc.

Mînia sălăşluieşte în noi şi speranţa se ridică
astăzi, cînd ne gîndim la pomii verzi.

În româneşte de OLGA MIHAI

Ce e nou în literatura

CEHOSLOVACĂ

● **Amenmaria**, lucrarea proaspătului romancier Ladislav Tazky, se numără printre cărţile importante ale prozei slovace, apărute la începutul acestui an. Pe scurt, **Amenmaria** nu este un roman în sensul strict al cuvîntului, ci, mai precis o suită de întîmplări din viaţa eroului principal al cărţii — soldatul Matus Zraz, care, la vîrsta de 17 ani e chemat să-şi facă serviciul militar în armata statului fascist slovac. În cazarmă, la Bratislava şi, mai cu seamă pe front, Matus Zraz, fiul unui comunist, tăietor de lemne în pădurile din Horehroni, cunoaşte altă şcoală a vieţii, alţi oameni, alte realităţi. Zraz nu e un naiv, un prostănac de la ţară, picat într-un mediu străin; dimpotrivă, experienţa proprie şi convingerile politice ale familiei sale proletare trăiesc în el cu mare intensitate. De aceea, chiar şi atunci cînd peste el se rostogoleşte avalanşa unor noi încercări la care îl supune viaţa, eroul nu se pierde, ci îşi formează o părere proprie despre tot ceea ce se petrece în jurul lui — nu o părere exprimată în definiţii ci manifestată prin fapte.

● **Cunosc un oraş** se intitulează ultimul volum de versuri al poetului ceh Vilem Zavoda, printre altele şi traducătorul unei bogate culegeri din poezia lui Eminescu.

● În editura **Smena** din Bratislava a apărut recent o nouă lucrare a scriitorului slovac Vladimir Minac. **Fabricanţii de fericire** este un roman satiric, care, cu multă fineţe, ridiculizează spiritul mic-burghez ce mai dăinuieşte încă în conştiinţa unor oameni din zilele noastre.

● Inspirat de desenele artistului poporului Josef Lada, remarcabilul poet ceh Iaroslav Seifert a compus un nou ciclu de versuri **Băiatul şi stelele**, consacrat „tinerilor cititori de la 12 ani în sus" — cum declară însuşi autorul.

● **Ceasul al douăzeci şi cincilea** este titlul unei nuvele ce urmează să apară în curînd în editura „Scriitorul cehoslovac" din Praga. Autorul, Zdenek Lorenc, pune în centrul acestei lucrări ştiinţifico-fantastice problemele de conştiinţă ale unui om de ştiinţă care se teme de urmările catastrofale ale noii sale descoperiri — formele existenţei invizibile.

● **Peruca cea mare**, noua comedie satirică a cunoscutului dramaturg slovac Peter Karvas, a cărei premieră a avut loc la sfîrşitul lunii ianuarie pe scena Teatrului Naţional din Bratislava, se bucură, în continuare, de un binemeritat succes şi pe scenele altor teatre din Cehoslovacia. Cu cunoscuta-i maturitate artistică, autorul condamnă în noua sa piesă una din principalele crime împotriva umanităţii : discriminarea rasială.

J. Gr.

CONGRESUL INTERNAŢIONAL DE STUDII DANTEŞTI

De vorbă cu prof. univ. dr. Alexandru Balaci

Între 20 şi 27 aprilie au avut loc în cele trei oraşe pecetluite de viaţa şi opera lui Dante Alighieri, Florenţa, Verona şi Ravenna, lucrările Congresului internaţional de studii dantești. Au participat peste şase sute de oameni de ştiinţă şi scriitori din lumea întreagă care l-au celebrat pe marele poet italian a cărui operă a rămas atît de vie şi astăzi, după trecerea a şapte sute de ani. Ţara noastră a fost reprezentată de prof. univ. dr. Al. Balaci.

La înapoiere, Al. Balaci a avut amabilitatea să răspundă unor întrebări puse de unul din redactorii noştri.

— Cîteva cuvinte despre personalităţile care au participat la Congresul Dante...

— Ca un simbol al semnului poeziei dantești sub care s-a desfăşurat Congresul, discursul inaugural şi cel final au fost pronunţate de către doi mari poeţi, creatori dintre cei mai reprezentativi ai vremii noastre, Saint-John Perse şi Eugenio Montale.

Zilele Congresului au fost dedicate unor comunicări care au prezentat studiile filozofice şi teologice ale lui Dante, istoria politică a epocii lui Dante, poetica şi retorica dantescă, istoria criticii dantești, Dante şi cultura umanistă şi „soarta literară" a lui Dante în lume. Printre raportori au existat mari personalităţi culturale, dantologi cunoscuţi în lumea întreagă ca Bruno Nardi, Natalino Sapegno, Umberto Bosco de la Universitatea din Roma, Etienne Gilson de la Academia Franceză, Nicolai Rubinstein de la Universitatea din Londra, Charles Singleton din Statele Unite, Paul Renucci de la Sorbona, Carlo Dionisotti de la Universitatea din Londra etc.

— Ce alte manifestări a prilejuit Congresul?

— A fost inaugurată cu această ocazie o expoziţie de codice, manuscrise, autografe şi tipărituri dantești, care reprezintă o excepţională importanţă documentară. Ne-a făcut desigur multă plăcere ca, în vitrinele în care erau expuse traducerile Divinei Comedii, să găsim traducerea lui George Coşbuc, pe care dantologii o consideră una dintre cele mai izbutite din lume.

Cele trei oraşe „dantești" au oferit congresiştilor cîte o medalie comemorativă şi cîte un concert în care a fost reconstituită muzica contemporană lui Dante Alighieri. Congresul s-a încheiat cu un pelerinaj meditativ la mormîntul marelui poet italian, în Ravenna, oraşul şi al unei alte minuni, oraşul capodoperelor mozaicurilor.

— Care a fost contribuţia românească la lucrările Congresului?

— Comunicarea prezentată de noi Comitetului Congresului şi care sublinia modernitatea şi accesibilitatea marelui poem dantesc precum şi larga cunoaştere de-a lungul timpului a lui Dante Alighieri în ţara noastră a fost reţinută pentru a fi publicată în **Actele Congresului.**

— Ce întîlniri v-a prilejuit Congresul Dante?

— Am revăzut cu acest prilej (congresele sînt mai ales prilej de întîlniri între oameni de ştiinţă şi cultură) o serie de mari prieteni ai culturii româneşti ca Angelo Monteverdi, preşedintele Academiei italiene, Etienne Gilson, de la Academia Franceză, Alf Lombard de la Universitatea din Lund, M. Deanovici de la Universitatea din Zagreb, Paul Renucci şi A. Miquel de la Sorbona, A. Pézard de la Collège de France, profesorii italieni Gianfranco Folena, Bruno Nareli, Natalino Sapengo, Giacomo Devoto, Gianfrano Contini, danezul Soreanson etc. Unii dintre ei se mîndresc cu titlul de membru corespondent al Academiei Republicii Populare Române. Ei au avut cuvinte de înalt elogiu pentru cultura românească, s-au arătat interesaţi de noile traduceri, de volumele de studii dantești care vor apare curînd în ţara noastră. Păstrez ca o mărturie preţioasă a unor asemenea aprecieri pozitive despre cultura românească masivul volum de studii pe care cercetătorii francezi l-au închinat lui Dante şi pe care fiecare, dar absolut fiecare dintre autori a ţinut să scrie, atunci cînd mi l-au oferit, cuvinte de elogiu pentru cultura românească şi de mare prietenie pentru ţara noastră.

REP.

*

MIHAIL ŞOLOHOV ÎMPLINEŞTE 60 DE ANI

UMANITATE PROFUNDĂ

În a douăzeci şi patra zi a acestei luni, Mihail Alexandrovici Şolohov împlineşte 60 de ani. Pare neverosimil, l-ai fi bănuit mai vîrstnic, şi sentimentul vine, cred, din vastitatea şi adîncimea **Donului liniştit**, ca şi din precocitatea cu totul neobişnuită a marelui scriitor. În 1925, uriaşa tradiţie a romanului rus avea să rodească şi să se cristalizeze într-o operă de o cuprindere epopeică şi cu un simţ al istoriei atît de acut, încît depăşea viziunea cea mai îndrăzneaţă a înaintaşilor. De altfel, chiar această acuitate îl deosebeşte pe Şolohov de marii premergători şi asigură operei lui o uimitoare originalitate. El nu mai e un apostol şi nici un iconoclast, ci un rapsod al vieţii care se frămîntă şi se încheagă o dată cu tinereţea lui. De aici, absenţa totală la el a tentaţiei de a teoretiza şi a oricărei intenţii didactice. În 1925, cînd a început să scrie **Pe Donul liniştit** avea douăzeci de ani. Oricît ar fi fost prins în tumultul revoluţiei, cîtă experienţă de viaţă şi cîtă clarviziune poate acumula un om pînă la această vîrstă? Totuşi romanul se naşte şi creşte ca o uriaşă şi îndelungă operă a naturii. Instinctul marii lui chemări l-a întors pe Don îndată după ce s-au stins ecele din urmă focuri ale războiului civil. Din tot ce fusese viaţa de pînă atunci a ţinutului său, din tot ce revoluţia strivise sau înălţase, din sîngele, din durerea, din jertfa şi mîndria căzăcească, se naşte capodopera. Natura, cu semnele ei violente, ascunse sau nedesluşite, învăluie viaţa eroilor, le stimulează patimile, le estompează dorurile, îi ocroteşte sau îi biciuieşte. Omenirea a dat puţine capodopere în care natura să fi fost surprinsă mai desăvîrşit în mişcarea ei neistovită şi omul să fi apărut mai strîns legat de ea.

Pe fundalul acesta de eternitate, se desfăşoară revoluţia, ivită în viaţa societăţii ca un element inevitabil şi necesar, violent şi generator de viaţă. Mă gîndesc acum la „Pastorala" lui Beethoven, unde furtuna apare ca un moment firesc în desfăşurarea melodică. Fără ea, simfonia n-ar fi fost întreagă. Grigori Melehov trebuie să treacă prin furtună, să sufere, să ucidă şi să se apere, să iubească, să fie înşelat, să creadă şi să se îndoiască, pentru ca el să poată reprezenta într-adevăr fascinanta complexitate a spiritului uman. Drama lui este, tocmai de aceea, edificatoare.

Davîdov, eroul celeilalte capodopere, **Pămînt desţelenit**, capătă viaţă şi putere, din aceleaşi izvoare ale adevărului. Om al acestui timp, al socialismului învingător, el este, firesc, mai aproape de imaginea comunistului, a eroului care, în mod conştient, clădeşte o lume nouă. Această permanentă ancorare în fenomenul contemporan, sincronismul neabătut şi lipsit de orice artificiu al scriitorului cu vremea lui, constituie un exemplu pe care arta socialistă se cuvine să-l aibă mereu în atenţia ei.

Prin tot ce a scris înainte sau după aceste capodopere, Şolohov rămîne lucid şi emoţionat totodată, entuziast şi uşor sceptic, melancolic sau pus pe haz, acelaşi martor sensibil al vieţii poporului său, al umanităţii.

Venind de departe, de pe piscurile pe care vremea nu le macină, din Tolstoi şi Gogol, din Turgheniev şi Cehov, arta lui Şolohov este, în esenţa ei, reprezentativă pentru epoca noastră, pentru veacul atîtor dibuiri şi căderi dar şi al atîtor descătuşări şi împliniri. În confruntarea cu destinul ei, lumea contemporană găseşte în opera scriitorului care împlineşte 60 de ani, o imagine strălucită şi revelatoare.

Nicolae JIANU

caricaturiştii lumii

CHAVALL
(Franţa)

ALĂTURI DE PRIETENII DIN VALEA FLUVIULUI ALBASTRU

Plouă cu foc peste Vietnam, acum, la vremea musonului de primăvară, cînd pămîntul acela exotic, plin de poezie şi de suferinţă, oamenii cu pălării conice ar trebui să-şi consacre forţele fragedelor spice de orez din prima recoltă. Ca nişte arbori blestemaţi, vlăstările de napalm se zbuciumă între cer şi ţărînă, bombele şi obuzele intervenţioniştilor de profesie seamănă morminte de-a lungul marelui drum şingeriu. Aşa i se spune, în limbaj popular, şoselei naţionale Hanoi—Saigon, care străbate zona pămînturilor bazaltice, de culoarea sîngelui închegat. Firește, nu numai din pricina coloritului i se spune aşa : numărul celor jertfiţi pe altarul lui Marte în ultimul sfert de secol, de-o parte şi de alta a şoselei — este incalculabil.

Cu doi ani în urmă, în aprilie, călătoream pe marele drum şingeriu ca oaspete al scriitorilor vietnamezi. Plăgile încă necicatrizate ale războiului alterneau cu semnele unei renaşteri evidente; sate şi oraşe distruse pînă-n temelii se reîntrupau în lemn şi paiantă; rămăşiţele unor poduri impunătoare vegheau lîngă riuri şi fluvii albastre, la ţărmul cărora aşteptam răbdători sosirea bacului propulsat cu prăjina; zăream sampane cu pînze trapezoidale plutind pe apa amurgului spre debarcaderul cooperativei pescăreşti şi păstori cu pelerine din frunze de latanier mînînd prin burniţa caldă cirezile de vite cu cocoaşă... Popasurile mele de atunci — Thanh Hoa, Vinh, Dong Hoi, Ben Thuy — sînt astăzi ţintele predilecte ale unor raiduri criminale; numele lor, cu stranie rezonanţă pentru auzul nostru, revin stăruitor în comunicatele militare, într-un chenar de sînge şi sfărîmături. Cu inima îngheţată, mă întreb cîţi dintre oamenii pe care i-am întîlnit în acea călătorie mi-ar mai putea răspunde la salut? Oare cei doi fraţi Le, din cooperativa agricolă Hien Luong, îşi văd mai departe de treburile lor gospodăreşti? Ce-o fi făcînd Tran Oanh, prietenul meu de-o zi de la paralela 17, dar Suan Şon, tînărul ofiţer al comitetului de legătură din zona demilitarizată, dar copilul care ne-a oferit bananе într-un paner de trestie împletită, la trecerea fluviului Lam, fluviul Albastru?

Plouă cu foc peste Vietnamul de nord, acum, la vremea musonului de primăvară; prin văzduhul de un albastru palid şuieră sinistru păsările morţii, progeniturile ale corbilor de la Hiroşima şi Nagasaki.

Flăcări şi schije fulgeră asupra unui pămînt amar, care n-a cunoscut un deceniu de tihnă în ultimul veac. Se zvîrcolesc în flăcări pădurile şi plantaţiile de la poalele munţilor Lungi; se năruie colibe de bambus şi monumente ale unei civilizaţii milenare... Arde, poate, micul templu rural de lîngă trecătoarea Ngang, cu portalele sale de piatră smălţuită, cu chipurile de zgripţori şi balauri, cu lampadare şi sentinţe paralele, cu altarul de abanos şi cu tobele rituale din piele de bivol, cu baniani şi longanieri din curtea interioară, printre care visleau alene fluturi cît vrabia, încondeiaţi cu bronz şi funingine.

Acolo unde astăzi cresc arbori incandescenţi şi flori de cenuşă, am stat cu doi ani în urmă, într-un asfinţit de aprilie, ascultînd liniştea mare, amplificată parcă de larma goangelor fără număr şi nume. Aş fi zis că de fiecare ramură spînzură cîte un mecanism de cristal, — minuscule angrenaje în orologiul eternităţii. Peste toate acestea, cerul se prăbuşeşte în ţăndări de foc şi de fier, trecîndu-le în nefiinţă.

De ce? Pînă cînd?

În dispreţul opiniei publice mondiale băieţii lui Mac Namara îşi continuă opera devastatoare. Stoluri metalice, purtînd pe aripi însemnele Pentagonului, scutură zi şi noapte peste Vietnam sălbatica sămînţă a morţii. Noi unităţi americane debarcă la sud de paralela 17; patrioţii vietnamezi, care luptă pentru independenţă sînt vînaţi cu helicopterele, gazaţi, schingiuiţi, zvîrliţi în groapa comună, în numele „misiunii civilizatoare" a Statelor Unite.

Pe aceeaşi linie de agresiune şi samavolnicie, paraşutiştii şi puşcaşii marinei au fost lansaţi recent pe pămîntul Republicii Dominicane, spre a înăbuşi mişcarea populară din această ţară. Precum se vede, cercurile reacţionare americane ignoră cu încăpăţînare lecţiile istoriei, stîrnind, prin acţiunile lor inadmisibile, indignarea întregii omeniri.

Mîna semănătorilor de vînt trebuie să se oprească. Să fie respectat dreptul sacru al fiecărui popor de a-şi hotărî singur soarta!

Dan DEŞLIU

MEMORIAL: ILARIE VORONCA

Ultimul număr (27—28) al prestigioasei reviste trimestriale *Le Pont de l'epée* este consacrat poetului Ilarie Voronca. Revista prezintă o foarte selectivă culegere de poezii în 72 de pagini. Alte 20 de pagini cuprind omagii, aprecieri scrise de Thérèse Aubray, D. P. Bouloc, Jean Cassou, Jean Follain, L. G. Gros, Edmond Humeau, Stéphane Lupasco, Marcel Lupovici, Georges Ribemont-Dessaignes, Claude Sernet şi Guy Chambellan, editorul revistei şi al culegerii *Poèmes inedits*, apărute anul trecut. Jean Cassou, sub titlul „Transparent Voronca" scrie : „Poezia sa ne rămîne, pe deplin prezentă, concretă, reală, umană, permanent foarte interesantă, asemenea unui tezaur. În ea toate transparenţele şi toate dispariţiile, efuziuni ameţitoare, frăgezimi, mistere, absenţe, s-au încarnat în cuvinte, în suspine, în melodii, în armonii. E o poezie de recitit şi de gustat neîncetat, o poezie a solicitudinii frăţeşti, de care noi, cei care continuăm drumul, trebuie să ne simţim mereu însoţiţi".

Jean Follain scrie : „...poezia lui Voronca afirmă o voinţă de fericire şi bucurie, primeşte cu o vie prospeţime a inimii viaţa şi spectacolele ei. Îmi amintesc o poemă în care el exprimă încîntare, dimineaţa, în piaţa din cartierul său, potrivind toate gamele de roşu şi verde; resimţi în acele versuri o suflare binefăcătoare".

Pentru L. G. Gros, Voronca rămîne „...cu totul optimist, prin cele mai reale încercări; nu avea nimic de ascet sau de halucinat. Poezia era pentru el într-adevăr „adevărul practic". Vestea bună pe care o anunţa nu era altceva decît un act de credinţă, în posibilităţile concrete ale imaginaţiei, în *poezia de toate zilele*".

Iar Georges Ribemont-Dessaignes, sub titlul „Atît de departe de pe acum amintire", scrie : „Ilarie Voronca... deodată e de ajuns să rosteşti un nume şi el să se îndepărteze ca — într-o schimbare de vedere, pe o scenă — decorurile unui teatru pe care ţi-l închipuiai al celei mai solide realităţi. Piesa e totuşi aceea ce se joacă mai peste tot, tragicomedia acestui timp şi a acestei lumi, care te face să uiţi totul şi roade iubirea noastră de viaţă, simpla noastră bucurie de a trăi.

Numele lui Voronca face să dispară într-o clipă acest Prezent şi face să se ivească brusc o altă lume care ne recunoaşte şi ne surîde... Ce imagine frumoasă! O lume prietenă, lumea prietenilor noştri, pe care o credeam veşnică! Şi ne gîndim la însingurarea prezentă. Ziua de azi e lacomă şi nemiloasă".

Revista mai cuprinde o biografie, o bibliografie (12 volume în limba română şi 23 în limba franceză) şi o enumerare a revistelor la care a colaborat Ilarie Voronca. Sînt indicate studiile, articolele, emisiunile-radio şi omagiile pe care omul şi opera le-au iscat de-a lungul anilor. Tipărită în frumoase condiţii grafice, revista mai conţine, afară din text, numeroase documente : fotografii (printre care şi ultima), portrete de Chagall, Delaunay, pagini manuscrise, precum şi „certificatul de activitate în rezistenţă" semnat de preşedintele comitetului de eliberare din Moyrazes, localitate unde Ilarie Voronca a militat în maquis doi ani, „atrăgîndu-şi — prin atitudinea sa curajoasă — încrederea şi admiraţia tuturor patrioţilor şi a tuturor rezistenţilor din acea comună, la a căror eliberare a participat activ".

Jo Guglielmo şi Jean Rousselot omagiază memoria poetului prin cîte un răscolitor poem. Transcriem doar două versuri :

„Ne vei ierta că am surîs cînd ne vorbeai de durerea ta,
Şi că te-am bătut pe umăr cu vorbele noastre banale?"

...Fie-ne îngăduit să ne mărturisim solidari cu Jean Rousselot.

Saşa PANĂ

COMITETUL DE REDACŢIE

Teodor Balş; Ion Brad (redactor şef adjunct); **Ov. S. Crohmălniceanu** (redactor şef adjunct); **S. Damian; Eugen Simion; Tiberiu Utan** (redactor şef); **Haralamb Zincă** (secretar general de redacţie).

Prezentarea grafică : Radu Georgescu

REDACŢIA : Bucureşti — B dul Ana Ipătescu 15. Telefon : 12 94 44; 11.39 36; 12.74.26 ADMINISTRAŢIA : Şos. Kiseleff nr. 10. Telefon 18.33.99. ABONAMENTE : 3 luni 13 lei; 6 luni 26 lei; 1 an 52 lei
Tiparul : Întreprinderea Poligrafică „Informaţia", str. Brezoianu nr. 23—25

13340